

Eryk Holona

Twoi Antenaci

Radlin, Obszary i kop. „Emma”, Głóżyńny, Biertułtowy

/przed i podczas/

III Powstania Śląskiego

Radlin 2016

Radlińskie Towarzystwo Kulturalne

Projekt okładki

Jadwiga Pietrek

Redakcja merytoryczna i techniczna

Eryk Holona

Grafika, skład

Dariusz Holona

Korekta

Teresa Wowra

Publikacja została przygotowana w ramach realizacji zadania publicznego Kultura i ochrona dziedzictwa kulturowego „Twoi Antenaci” przez Radlińskie Towarzystwo Kulturalne, sfinansowana przez miasto Radlin.

ISBN 978-83-944932-1-9

Druk: Nakład 500 egz.

Wstęp

Fenomen trzykrotnie następujących po sobie zrywów powstańczych na Górnym Śląsku jest nam znany, najczęściej pozostaje mimo wszystko nieznany właśnie dlatego, że go znamy.

Zrywy powstańcze na Górnym Śląsku przedzieliła praca w duchu narodowym i walka plebiscytowa o jego odzyskanie. Pomimo stosunkowo bogatej literatury przedmiotu w postaci wspomnień, relacji, naukowych przyczynków, opracowań popularnonaukowych, a także monografii niewiele wiemy na temat tego, co działo się na naszym terenie w tym okresie. Ten stan rzeczy dla każdego, kto chce poznać historię swojej miejscowości jest powodem poszukiwań, by to zmienić.

Zbiory Centralnego Archiwum Wojskowego (Powstania Górnos Śląskie) oraz Archiwum Państwowego w Katowicach, Muzeum Śląskiego w Katowicach stwarzają taką możliwość bez konieczności trudzenia się, by móc z nich skorzystać na miejscu pod warunkiem, że ma się dostęp do internetu. Znajdujące się w nich zdigitalizowane zasoby umożliwiają każdemu zainteresowanemu historią swojej miejscowości, uczestnictwem jej mieszkańców w przełomowych wydarzeniach, sięgnięcie do odpowiednich dokumentów.

95 rocznica III powstania śląskiego była impulsem, który skłonił mnie do ich przeglądu i poszukiwania faktów, zdarzeń i osób z terenu Biertułów i Radlina (w tym Obszar, kop. Emma” i Głóżyń). Efektem jest niniejsze opracowanie nie pozbawione uproszczeń. Być może skłoni ono osoby posiadające w swoich prywatnych archiwach dokumenty oraz inne materiały z tego okresu do ich okazania. Posiadanie chociażby fragmentarycznej wiedzy

dotyczącej tego okresu bez wątpienia jest istotnym dla ubogacenia biografii społecznej, kształtowania tożsamości lokalnej i narodowej obecnych mieszkańców naszego miasta, w tym przede wszystkim młodego pokolenia, które chce budować wiedzę o swoich przodkach po to, by mieć powody do dumy i szczyścić się ich udziałem w wydarzeniach historycznych.

Z drugiej strony musimy zdać sobie sprawę z tego, że odnosząc się do kwestii powstań śląskich, wkraczamy na pogmatwane drogi mieszkańców G. Śląska. Targają nami wewnętrzne emocje, które mają swoje podłoże - źródło w procesie kształtowania się naszej tożsamości osobowej i narodowej. Nie zdajemy sobie sprawy z tego, w jakim stopniu wpłynęły na jej kształt przekazy historyczne i rodzinne oraz takie czy inne doktryny, a także lekceważące wyobrażenia na ich temat. Bardzo często postrzegamy je w krzywym świetle traktując je z przymrużeniem oka typu „ot co, pobiegali, postrzelali sobie i co?”.

Nie jest to dylemat nowy bowiem, już w Polsce przedwojennej mieliśmy do czynienia ze sporem o to, kto zorganizował powstania. Piłsudczycy stali na stanowisku, że była to zasługa marszałka i jego oficerów tworzących kadry Polskiej Organizacji Wojskowej na Górnym Śląsku. Natomiast zwolennicy Wojciecha Korfantego uważali powstanie za ruch ludu śląskiego, które przeprowadzono wbrew Piłsudskiemu, który swoją uwagę skoncentrował na kierunku wschodnim. Dostęp do materiałów źródłowych dla profesjonalnych badaczy daje szansę odkrywania na nowo danych, które zmieniają pogląd o braku zainteresowania polskich władz państwowych kwestiami Śląska, na sprawy i zakres pomocy kadrowej i materiałowej. Jeżeli do tego dodamy jednostkowe doświadczenia każdego mieszkańca Górnego Śląska,

to mamy do czynienia z niezwykle delikatną materią. Bowiem nie potrafimy się uwolnić z emocji, jeśli sprawa dotyczy konfliktów polsko-niemieckich.

W ostatnich 5-6 latach mamy do czynienia z nowym podejściem do powstań. Spory o tło historyczne, społeczne skutki oraz polityczna ocena wydarzeń sprzed 95-lat są przedmiotem kontrowersji i dyskusji.

Opracowanie ogranicza się do przekazu danych o wydarzeniach na naszym terenie, faktach, osobach uczestniczących w nich w oparciu o informacje pozyskane na drodze penetracji zasobów archiwalnych, w tym także materiałów opracowanych przez członka Komisji Historycznej przy Kole ZBoWiD w Radlinie Pawła Gleńska, zasobów własnych autora oraz literaturę przedmiotu. Stanowi ono przyczynek do wypełnienia białych plam w dziejach tak bliskiej nam „Małej Ojczyzny”. Jeśli chociaż w części autorowi udało się ten zamysł zrealizować, to będzie miał powód do satysfakcji.

Nie byłoby tej publikacji bez wsparcia i pomocy życzliwych osób. Pragnę więc w tym miejscu serdecznie podziękować paniom: Jadwidze Pietrek za przygotowanie projektu okładki, Teresie Wowra za korektę tekstu, Kamili Ślęzak za wykonanie zdjęć. Dariuszowi Holona za wykonanie składu, obróbkę materiałów graficznych i przygotowanie całości do druku zgodnie z wymaganiami edycyjnymi.

Eryk Holona

Część I

Wybrane przejawy pracy w duchu narodowym

Praca na niwie narodowej na Górnym Śląsku takich osób jak Józef Lompa, Karol Miarka /starszy), jego syn Karol Miarka, ks. Norbert Bonczyk i wielu innych przyczyniła się do odrodzenia ducha narodowego wśród jego mieszkańców. To z ich inspiracji i innych działaczy powstało szereg organizacji i stowarzyszeń społecznych. Postacią takiego formatu był na naszym terenie Leopold Zarzecki, propagator i orędownik ruchu polskiego.

Praca mobilizacyjno - szkoleniowa w przelomowym okresie miała wielowymiarowy charakter. Wykorzystywano w tym celu istniejące w systemie prawnym II Rzeszy oraz Republiki Weimarskiej możliwości organizowania towarzystw.

Na szczególną uwagę zasługuje w tym względzie działalność Związku Katolickich Robotników p.w. św. Józefa w Biertułtowach, Towarzystwa p.w. św. Barbary w Radlinie oraz koła „Eleusis” w Biertułtowach, przygotowującą „glebę” dla różnorodnych inicjatyw ruchu narodowego. Nie będzie przesadą stwierdzenie, że były one kolebką większości grup – stowarzyszeń, jakie powstały w dwóch pierwszych dziesięcioleciach XX wieku na naszym terenie¹.

Niewątpliwie należały do nich terenowe gniazda „Sokole”.

¹ Działalność tych organizacji bodajże najszerzej została udokumentowana w opracowaniu Błażeja Adamczyka „Leopold Zarzecki 1855-1929” /Radlin 2015/ w ramach projektu realizowanego przez Radlińskie Towarzystwo Kulturalne w 2015 r. „Prowadzenie Izby Regionalnej miasta Radlin” dotowanego przez miasto Radlin.

Pierwsze Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” w Rejencji Opolskiej założył 25.09.1895r. w Bytomiu Józef Tucholski. Do I wojny światowej liczba gniazd wzrosła do 23. Natomiast w 1919r. było ich już 59². Z tej organizacji wywodzili się członkowie tworzących się struktur polskich organizacji bojowych.

Nasz teren pod tym względem czasowo nie różnił się od innych. Pierwsze gniazdo „Sokole” założono w Obszarach. Zebranie założycielskie miało miejsce w kwietniu 1919r. w sali gospody Roberta Barteczki. Skład zarządu tworzyli Jan Strządała - prezes, Teofil Łukaszyk - wiceprezes, Paweł Kołeczko - sekretarz, Izidor Kuśka - skarbnik, naczelnik Augustyn Kuśka. W tym samym roku, w grudniu powstało gniazdo „Sokole” w Radlinie. Zebranie założycielskie odbyło się na sali gospody Wincentego Kowalskiego z inicjatywy Wiktora Brachmańskiego. Wybrany zarząd tworzyli Wiktor Brachmański - prezes, J. Ratajczak - wiceprezes, J. Kubica - sekretarz. Podobnie w Bierutowach zamysł organizacji gniazda „Sokolego” pojawił się już w 1919r. Jednak w jego utworzeniu na przeszkodzie stanęły wydarzenia I powstania. Dopiero 21.03.1920r. Paweł Nawrat zwołał zebranie założycielskie w sali gospody Karola Grodonia, któremu przewodniczył Połomski Wilhelm. Zarząd wybrany tworzyli Jan Skupień - prezes, Paweł Nawrat - wiceprezes, Adolf Kozioł - sekretarz, Ludwik Ochojski - skarbnik, naczelnik Józef Różański. W maju funkcję naczelnika objął Karol Kuśka³.

² Encyklopedia Powstań Śląskich, Instytut Śląski w Opolu, Opole 1982, s. 561

³ Gleńsk P., Obszary i kop. Marcel, Radlin Dolny i Górny, Głozyny i Bierutowy /maszynopis, zb.aut./

Gniazda „Sokole” nie tylko były terenem pracy wojskowo konspiracyjnej, umożliwiały młodzieży o zainteresowaniach poza sportowych tworzenie grup o innym profilu działania. M. in. przy gnieździe „Sokoła” w Radlinie powstał zespół teatralny, który w maju 1920r. wystawiał w sali gospody Wincentego Kowalskiego dramat p.t. „Gwiazda Syberii” przerwany najściem Sicherheitspolizei („sipo”). Dokonywano rewizji mężczyzn pod pretekstem posiadania broni.

Także przy wsparciu działaczy gniazda „Sokoła” w Obszarach powstał chór „Jutrzenka” założony przez Józefa Fichnę, górnika kopalni „Emma”. Zarząd chóru tworzyli Teodor Drzeniek - prezes, Jan Strządała - sekretarz, skarbnik - Wiktor Adamczyk, opiekun - Paweł Kołeczko, dyrygent - Augustyn Kuśka.

Manifestacja polskości w Rybniku 1 maja 1919r.

Źródło: Zbiory autora

Powrót mieszkańców z Radlina Dolnego i Górnego z manifestacji pierwszomajowej 1919r.

Źródło: Zbiory autora

Pod egidą Towarzystwa św. Józefa powstała również grupa satyryczna założona przez Franciszka Urbańczyka w 1907r. Jej podstawowy trzon tworzyli członkowie stowarzyszenia oraz „westfaloki”, którzy wrócili w rodzinne strony z Niemiec. W okresie kampanii plebiscytowej była jedną z 4 Trup Teatralnych przy Komitecie Plebiscytowym w Bytomiu. „Gwiazda”, taką nazwę wówczas miała, dała 130 przedstawień w powiatach kluczborskim, oleskim, raciborskim i rybnickim. 5 stycznia 1919r. przy Towarzystwie św. Józefa założono również chór mieszany, którego dyrygentem został Franciszek Marszolik. Po szeregu dyskusji w gronie członków Towarzystwa podnoszonych przez Franciszka Marszolika o charakter chóru udało mu się ich przekonać do wniosku o jego usamodzielnienie. 15.02.1920r. odbyło się zebranie założycielskie Towarzystwa Śpiewu „Słowacki”. Dyrygentem został Jan Skupień, zaś zarząd tworzyli Roman Szulik - prezes, Paweł Musiolik - sekretarz, Paweł Nawrat - skarbnik.

Działania o podobnym charakterze miały miejsce w Radlinie. Alojzy Swoboda, b. prezes Towarzystwa św. Barbary, przy udziale ks. Jana Ruty założył 6.01.1919r. Towarzystwo Śpiewu „Jadwiga”. Sam został dyrygentem chóru. Po 4 miesiącach pozyskał na to stanowisko muzyka B. Koniecznego. Pierwszy zarząd towarzystwa tworzyli Walenty Ratajczak - prezes, Józef Sikora - wiceprezes, M. Konieczny - sekretarz, J. Brachmański - skarbnik. Przy chórze działała sekcja teatralna, która już w grudniu wystawiła komedię p.t. „Swaty”.

W Głożynach również powstało Towarzystwo Śpiewu „Gwiazda” przy współudziale Jana Skupnia, który został pierwszym dyrygentem oraz działaczy narodowych tej dzielnicy Radlina, Karola Radeckiego, Izydora Basztonia, Wiktora Mężyka. Istniał przy nim

również zespół teatralny, który wystawiał sztuki w sali gospody Sachsy.

Towarzystwa Śpiewu, w tym przede wszystkim chór „Słowacki”, w kampanii plebiscytowej występowały w ościennych miejscowościach, w gospodach, na zabawach weselnych z repertuarem pieśni patriotycznych, zjednując orędowników sprawy polskiej. Takie inicjatywy były także udziałem grup teatralnych.

Wzmiankowane towarzystwa i grupy były domeną działania mężczyzn z wyłączeniem chórów i grup teatralnych. Nie oznacza to, że mieszkanki naszego terenu nie były zaangażowane w działalność ruchu polskiego. Przykładem może być Towarzystwo Polek z Obszar i os. „Emma” istniejące nieformalnie od końca 1919r. Członkinie spotykały się w mieszkaniu prywatnym żony górnika Jana Dudka na os. Emma” . Formalnie założone w marcu 1920 r. Przewodniczącą została Anna Czernik, sekretarzem /?/ Błaszczuk, skarbniczką Katarzyna Kuśka. Również w 1920r. zostało założone Towarzystwo Polek w Biertułtowach przez Marię Grzesiewską z d. Oleś. Stanowiły one przeciwwagę dla działań Towarzystwa Niemieckich Kobiet (przewodnicząca /?/ Nawrat, żona kierownika szkoły w Obszarach)⁴.

⁴ Ibidem oraz Adamczyk B., Rozwój życia narodowego i walka o przyłączenie do Macierzy, w: Holona E., Adamczyk B.: Radlin. Wypisy do dziejów, cz. II, rozdz. I, Radlin 2015 oraz Holona E.: Wici /Dóma/ (periodyk Radlińskiego Towarzystwa Kulturalnego, Biertułtowy 3 maja 2001).

Sztandar Towarzystwa Polek z Biertułów (1924r.)

Źródło: Zbiory autora

Sztandar Towarzystwa śpiewu „Jutrzenka” w Obszarach

Źródło: Zbiory autora

Radlinianie i Biertułowianie w I Pułku Strzelców Bytomskich⁵

Źródło:

<http://desa.art.pl/index.php?pozycja=22052>

Nie ma kogoś takiego, kto nie znałby pieśni „Do bytomskich strzelców wojska zaciągają”. Nie zawsze jednak kojarzy się ona wszystkim z I Pułkiem Strzelców Bytomskich, Szczególnie młodzieży, która postrzega ją jako biesiadną, śpiewaną przy ognisku itp. Dzieje się tak dlatego, że historia I Pułku Strzelców Bytomskich jest na ogół pomijana w treściach nauczania przedmiotu historia. Także nie zajmuje odpowiedniego miejsca w przekazach rodzinnych,

⁵ I Pułk Strzelców Bytomskich powstawał sukcesywnie. 23.11.1918r. Józef Dreyza wystosował apel, w którym informował o tworzeniu się śląskiej jednostki w ramach wojska polskiego. Odzew był natychmiastowy. W początkach grudnia zgłosili się pierwsi ochotnicy. Wcielano ich do batalionu 7 pułku legionów w Sosnowcu. Po rozwiązaniu 7 pułku legionów, Ślązacy zostali przeniesieni do nowej jednostki. Za sprawą Józefa Dreyzy batalion został wpisany na etat wojsk wielkopolskich. 17.05.1919r. Główne Dowództwo Poznań przekształciło batalion w I Pułk Strzelców Bytomskich i skierowało go na wieluński odcinek granicy. Od października pułk podlegał Dowództwu Frontu Górnośląskiego. Między marcem a wrześniem 1920 r. brał udział w walkach na froncie wschodnim. W listopadzie tego roku został zdemobilizowany. / Hanke E. I Pułk Strzelców Bytomskich; wspomnienia i dokumenty, Katowice 1968 wyd. Śląski Instytut Naukowy, zeszyty/

a przecież pułk bytomski należał do wyróżniających się w II Rzeczypospolitej.

W 2016 r. mija 96 lat od jego powstania, służyło w nim ponad 2 tys. Górnoślązaków. W spisie weryfikacyjnym „bytomian” z 27.03.1939 r. (nie obejmuje poległych), który został sporządzony przez Zarząd Koła 75 Pułku Piechoty /b. I Pułk Strzelców Bytomskich/ odnotowanych jest 304 żołnierzy z byłego powiatu rybnickiego, w tym **20 z Radlina** (Chromik Jakub, Głomb Bernard, Iskierka Robert, Kolorz Andrzej, Kolorz Paweł, Kowal Ryszard, Kubica Józef, Materzok Emil, Materzok Roman, Materzok Józef, Mazur Michał, Mężyk Izidor, Mężyk Paweł, Paszenda Filip, Powąła Edward, Pukowiec Antoni, Pukowiec Franciszek, Pukowiec Wiktor, Szarawski Antoni, Szustek /Szóstek?/ Wilhem), **6 z Głóżyń** (Blanik Dominik, Froncek Józef, Kowol Henryk, Mężyk Paweł, Weiner Ignacy, Woźnica Paweł), **6 z Obszar i os. Emmy** (Drzeniek Antoni, Gzel Karol, Kubąła Jan, Musiolik Leopold, Sachs Karol, Sachs Leopold), oraz **22 z Bieruńców** (Adamczyk Antoni, Adamczyk Zygfryd, Gojny Jerzy, Gros Konrad /zginął w walkach z Grenzschutzem, broniąc Wieruszowa w czerwcu 1919 r./przyp. aut./, Gruszczycy Engelbert, Gruszczycy Otton, Grzenia Jan, Lubszczyk Feliks, Marszolik Ludwik, Nowak Edward, Nowak Wilhem, Połomski Wilhem, Rojek Stanisław, Rosa Maksymilian, Spandel Alfred, Szewczyk Karol / zginął 17.05.1920r. na froncie wschodnim w wojnie polsko- bolszewickiej /przyp. aut./, Urbańczyk Franciszek, Urbańczyk Wiktor, Wencel Franciszek, Wencel Konrad, Wiosna Henryk, Zarzecki Józef / zginął w bitwie pod Rybczanami 2 czerwca 1920 r. podczas wojny polsko-bolszewickiej /przyp. aut./). W pułku służyło 54 ochotników z naszych miejscowości /patrz aneks 1/

Liczba ochotników z powiatu rybnickiego w wykazie obejmuje 14,3% wśród zweryfikowanych. Co stawiało go na 3 miejscu po Bytomiu i Katowicach. Wśród ochotników z powiatu rybnickiego radlinianie i biertułtowanie stanowili 17,5%.

Przysięga żołnierzy I Pułku Strzelców Bytomskich w Koniecpolu,
dn. 15.06.1919r.

Źródło: <http://www.tpk-koniecpol.strefa.pl/kiepura.htm>

Według niepełnych danych sporządzonych na podstawie dostępnej dokumentacji w CAW Powstania Górnśląskie w III powstaniu wzięło udział 28 „bytomian” z naszych

miejsowości⁶. Ich nazwiska występują na listach żołądu, strawnego i mundurowego wypłacanego w poszczególnych gminach przez Komisję Gospodarczą Powiatowej Komisji Likwidacyjnej oraz w wykazach uczestników III powstania z Radlina (także jego części: Obszar i os. „Emmy” oraz Głożyn) i Biertułów sporządzonych przez Pawła Gleńska. W walkach II kompanii biertułowskiej, I baonu 1(5) pułku rybnickiego brali udział następujący „bytomianie”: Adamczyk Zygfryd (ścigany za dezercję z pułku strzelców bytomskich⁷), Gojny Jerzy, Gruszczyk Engelbert, Gruszczyk Otton, Grzenia Jan, Marszolik Ludwik, Lubszczyk Feliks, Rojek Stanisław, Rosa Maksymilian, Spandel Alfred, Urbańczyk Franciszek, Wencel Franciszek, Wencel Konrad.

W opisie walk pododdziałów I pułku rybnickiego, któremu rozkazem operacyjnym nr 14 z dnia 24.05.1921 r. naczelnego d-cy NKWP ppułk. Mielżyńskiego ps. Nowina-Doliwa zmieniono nazwę na „5 pułk rybnicki”⁸, znajdujemy ich nazwiska w strukturze organizacyjnej, obsadzie kadrowej oraz na określonych funkcjach.

3 (14) pułk piechoty (wodzisławski), któremu tym samym rozkazem operacyjnym nr 14, nadano nazwę 14 pułku piechoty, w 4 kompanii (radlińskiej), sztabowej (obszarskiej) oraz 6 kompanii (głożyńskiej) II baonu w walkach III powstania uczestniczyli następujący „bytomianie”, z Radlina: Głąb /Głomb?/ Bernard, Kolorz Paweł, Kował Ryszard, Kubica Jan, Materzok Roman, Materzok Józef, Powoła Edward, Pukowiec Antoni, Pukowiec

⁶ Centralne Archiwum Wojskowe (dalej CAW), Powstania Górnos Śląskie, I.130.3.7

⁷ CAW, I.130.42.63

⁸ CAW, I.130.3.1

Wiktor, Pukowiec Franciszek, Szóstek Wilhem. Z Obszar i „Emmy”: Drzeniek Antoni, Gzel Karol, Kubała Jan, Sachs Karol, Sachs Leopold. Z Głóżyn Froncek Józef.

Trzeba zaznaczyć, iż wzmiankowany wykaz zweryfikowanych „bytomian” jest niekompletny. To samo można powiedzieć o danych dotyczących udziału mieszkańców naszych miejscowości w powstaniu. Taki stan rzeczy stoi na przeszkodzie podania miarodajnych informacji. Te, które znajdują miejsce na kartach opracowania, mają swoje odniesienie w źródłach archiwalnych. Natomiast dane dotyczące udziału mieszkańców z naszych miejscowości sporządzone przez Pawła Gleńskiego należy traktować jako istotne, bowiem stanowią rezultat ustaleń, które uzyskał na podstawie relacji świadków wydarzeń, uczestników powstania oraz ksiąg ewidencyjnych.

I baon I Pułku Strzelców Bytomskich w Katowicach w 1919r.

Źródło: Encyklopedia Powstań Śląskich. Opole 1982, s. 390

Struktury polskich organizacji bojowych w b. powiecie rybnickim

Początki powołania – utworzenia Polskiej Organizacji Wojskowej Górnego Śląska (dalej POW G. Śl.) związane są z pobytem emisariusza Zygmunta Wizy (5.01.1919r.) w Bytomiu z ramienia Naczelnej Rady Ludowej w Poznaniu. Zaproponował on przedstawicielowi górnośląskiej dzielnicy Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” Józefowi Dreyzie powołanie polskiej organizacji bojowej. W wyniku czego 11.01.1919r. w Katowicach utworzony został Główny Komitet Wykonawczy POW G. Śl. (dalej GWK POW G. Śl.), na czele którego stanął Józef Grzegorzek. 15 stycznia Józef Lamper, członek GWK POW G. Śl. Przybył do Rybnika i w Rydułtowach zorganizował zebranie założycielskie organizacji. Uczestniczył w nim m. in. Połomski Wilhelm z Biertułów. Takie samo spotkanie odbyło się 18.01 także w Rydułtowach, na którym na polski sztandar i krucyfiks złożyli przysięgę m.in. Skupień Jan z Biertułów, Szczotok Augustyn z Głożyn.

„ Przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu, że jako dobry żołnierz będę spełniał wszystkie rozkazy mojej przełożonej władzy powstańczej.

Ślubuję dochować tajemnicy organizacyjnej, na wezwanie walczyć z bronią w rękę o przyłączenie Górnego Śląska do Polski.

Tak mi dopomóż Bóg!”

(zaprzysiężonych pouczone, że zdrada karana będzie śmiercią)

Po niej doszło do ukształtowania się kierownictwa organizacji na terenie powiatu rybnickiego. Komendantem został Józef Buła z Rydułtów⁹. 11.02.1919r. miała miejsce pierwsza narada powiatowych komendantów POW wywodzących się w głównej mierze z kręgu działaczy „Sokoła”, podczas której miało miejsce ich zaprzysiężenie. Powiat rybnicki był reprezentowany przez Józefa Bułę z Rydułtów¹⁰.

Organizatorzy i przywódcy POW G. Śląska
/drugi z lewej Józef Buła z Rydułtów/

Źródło: Encyklopedia Powstań Śląskich, Instytut Śląski w Opolu, Opole 1982, ,s.418

⁹ Holona E., Adamczyk B.: Radlin. Wypisy do dziejów, Radlin 2012, s.234

¹⁰ CAW, I.130.42.2

POW G. Śl. przyjęła status wojskowo konspiracyjny. Jej celem było skupianie zaprzysiężonych członków oraz gromadzenie broni oraz materiałowych środków walki. Każdy powiat docelowo miał zorganizować do walki formację w sile 1 pułku. W okresie: grudzień 1919 – marzec 1920 teren G. Śląska podzielono na VI okręgów (VI pułków)¹¹. Powiat rybnicki znalazł się w III okręgu, w którym początkowo były również powiaty katowicki i pszczyński¹². Według raportu z dnia 14.04.1920 r. powiat rybnicki miał 6 rejonów. Rejon 3 obejmował następujące miejscowości: Rydułtowy, Pszów, Radlin, Niedobczyce, Jankowice, Krzyszkowice, Glazynę /Głożyny/, Szczerbice, Niewiadom, Biertułtowy, Radoszowy, Popielów, Kokoszyce, Pszów Doły oraz Jejkowice. Członków zaprzysiężonych w powiecie rybnickim było 1250. W rejonie 3 wg raportu z dnia 19.04.1920r. było 106 członków, z czego w Radlinie 10, Biertułtowach 9, na Głożynach 5. Dcą punktu lokalnego w Radlinie był Józef Karasek, natomiast w Biertułtowach Jan Skupień¹³.

¹¹ Encyklopedia Powstań Śląskich, Instytut Śląski w Opolu, Opole 1982, s. 417

¹² CAW, I.130.43.2

¹³ CAW, I.130.42.39

Dyslokacja POW w pow. Rybnik

Źródło: CAW I 130.42.39

W czerwcu 1919r. miała miejsce przebudowa struktur POW G. Śl., utworzono IX okręgów, VI raciborsko-rybnicki z komendantem Józefem Bułą na czele¹⁴. W tym samym miesiącu funkcję komendanta okręgu VI objął Ludwik Piechoczek, a jego zastępcą został Połomski Ludwik z Biertułtów¹⁵. Zmiana w obsadzie funkcji nastąpiła w związku z powstaniem nowego ośrodka struktur organizacji bojowych.

Na terenie G. Śląska w trzeciej dekadzie czerwca z polecenia Wojciecha Korfantego powstaje Dowództwo Główne POW G. Śląska (dalej DG POW G. Śl.). Zarządził on likwidację GKW POW G. Śl.. Z taką informacją przybył do obozu uchodźców w Piotrowicach, w którym przebywała część dowódców POW z powiatu rybnickiego, ks. Jan Brandys 7.07.1919r. Na czele DG POW G. Śl. postawiony został b. komendant POW powiatu kozielskiego por. Alfons Zgrzebniok. Z grona dowódców powiatu rybnickiego szefem sztabu DG POW G. Śl. został Józef Buła, Mikołaj Witczak - szefem referatu organizacyjnego, a Maksymilian Basista - referatu personalnego¹⁶.

¹⁴ CAW, I.130.42.2

¹⁵ Piechoczek L.: Powiat Rybnicki w Czasie Powstań Śląskich, nakł. „Sztandaru Polskiego i Gazety Rybnickiej” w Rybniku. 1934. s.8

¹⁶ Ibidem, s. 14-15

Główny Komitet Wykonawczy POW G.Śl. w Piotrowicach:

(1) Józef Dreyza, (2) Kazimierz Jesionek, (3) Franciszek Łazar, (4) Mieczysław Andrzejewski, (5) Mikołaj Witczak, (6) Edward Rybarz, (7) Franciszek Pyka, (8) Zygmunt Wiza, (9) Józef Buła, (10) Jan Wyglenda, (11) Jan Przybyłek, (12) Karol Grzesik, (13) Alfons Zgrzebniok

Źródło: Encyklopedia ..., s.143

Obydwa ośrodki t. j. GKW POW G. Śl. i DG POW G. Śl. rywalizowały między sobą do wybuchu I powstania (16.8 - 24.8.1919r.) W chwili jego wybuchu DG POW G. Śl. przeniósł się ze Strumienia do Sosnowca. W toku walk podczas powstania zaczął pełnić rolę koordynatora działań. Po jego zakończeniu skupiło się na rozbudowie i szkoleniu szeregów POW G. Śl.¹⁷.

¹⁷ Encyklopedia ..., op. cit., s. 98-99

Zaprzysiężeni członkowie POW z Radlina i Biertułtów wzięli udział w II powstaniu śląskim (19/20.08. - 25.8.1920r.). Wraz z jego zakończeniem i osiągnięciem podstawowego celu, jakim było zniesienie Sicherheitspolizei (sipo), POW G. Śl. formalnie przestała istnieć jako organizacja bojowa. Uległo również likwidacji DG POW G. Śl.

W ich miejsce 11.12.1920 r. powstało Dowództwo Obrony Plebiscytu (dalej DOP) podczas spotkania w Kępnie gen. Kazimierza Raszewskiego (dca Okręgu Generalnego Poznań) i Wojciecha Korfantego, jako tajna organizacja wojskowa. Dowódcą DOP został pułk. Paweł Chrobok (ps. Kunowski), który przystąpił do zintegrowania i umocnienia wszystkich działań wojskowych na terenie G. Śląska. Organizuje sztab DOP i jego wydziały (organizacyjno-mobilizacyjny, informacyjny, operacyjny, zaopatrzenia, personalny, historyczno-operacyjny, szefostwo intendencji, łączności, broni, kolportażu, inspektoraty powiatowe, wyznacza doradców technicznych dowództw pułkowych). Mianuje na wyższe stopnie w terenie, m.in. w powiecie rybnickim st. szereg. Szczotka Augustyna z Głożyn kapralem, szer. Brachmańskiego Wiktora z Radlina kapralem (Roz. Nr 8 z dnia 10.02.1921r.). Także w rozkazie nr 12 z dnia 16.03.1921r napotykamy na nazwiska z naszego terenu. Mianowani na wyższy stopień zostali st. szereg. Kolorz Paweł z Radlina, st. szereg. Ochojski Paweł z Biertułtów¹⁸.

Od 4.04.1921r. dowództwo DOP objął ppułk Maciej Mielżyński (później naczelny dca III powstania, ps. Nowina-Doliwa)¹⁹. DOP w głównej mierze skupiło się na rozwoju stanu

¹⁸ CAW, I.130.45.11

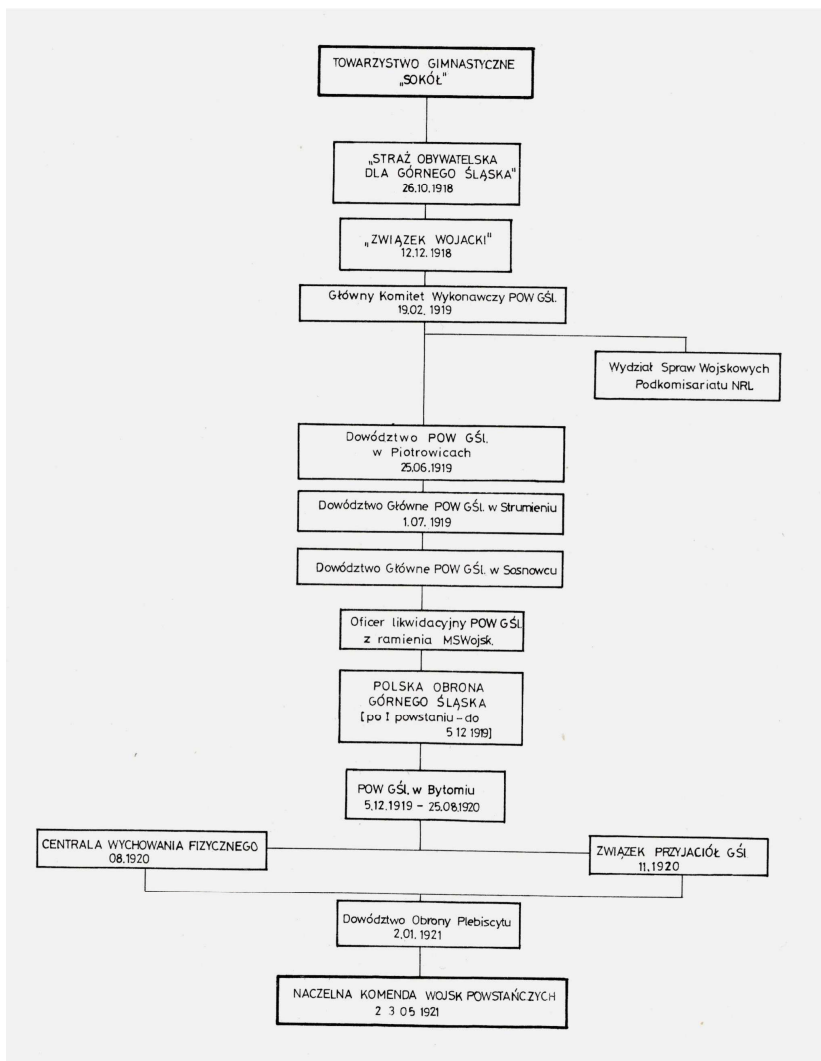
¹⁹ CAW, I.130.45.17 i I.130.45.18

organizacyjnego i na szkoleniu (w grudniu 1920 r.-16 tys., w kwietniu 1921 r. 40 tys.), które podlegały inspektoratowi głównemu w Bytomiu oraz gromadzeniu środków walki. Zaopatrzenie i administracja opierały się na współdziałaniu z sąsiednimi Dowódcami Okręgów Generalnych, gen. Kazimierzem Raszewskim DOG Poznań oraz gen. Stanisławem Szeptyckim, dcą DOG Kraków.

Na przełomie marca i kwietnia 1921r. DOP wystosowało szereg petycji do władz państwa polskiego za pośrednictwem Oddziału II Sztabu Ministerstwa Spraw Wojskowych, w których domagało się zgody na powstanie. Przygotowywało także plan operacyjny III powstania, który zatwierdził 29.04.1921 r. Wojciech Korfanty. Plan ten był podstawą działań zbrojnych z 2/3 maja 1921r. Rolę DOP od ogłoszenia alarmu z dniem 1 maja przejęło Dowództwo Główne Powstańców G. Śl.²⁰, a w dalszym etapie powstania Naczelna Komenda Wojsk Powstańczych.

²⁰ CAW, I.130.45.34

Struktura polskich organizacji zbrojnych w okresie 1918-1922

Źródło: Encyklopedia ..., s.415

Służby bezpieczeństwa na obszarze plebiscytowym

Przejęcie władzy na terenie plebiscytowym przez Międzysojuszniczą Komisję Rządzącą i Plebiscytową (dalej MKRiP) nie zmieniło warunków bezpieczeństwa mieszkańców. Porządku „strzegła” „sipo”, która nie podejmowała zdecydowanych kroków mających na celu ochronę ludności polskiej przed wrogimi działaniami niemieckich bojówek. Napadały one na mieszkańców, na lokale Polskich Komitetów Plebiscytowych, polskie pochody organizowane na cześć konstytucji 3 Maja, rozbijały polskie zebrania, wiece. Znamienne były wydarzenia z 17.08.1920r. w Katowicach. Bojówki niemieckie zaatakowały siedzibę powiatowego inspektora Międzysojuszniczej Komisji. Ochroniający ją żołnierze francuscy byli zmuszeni do użycia broni. Zabito 10 napastników. W odwecie doszło do zamordowania (linczu) polskiego lekarza dr A. Mielęckiego, który udzielał pomocy rannym. Następnie zdemolowano siedzibę powiatowego komitetu plebiscytowego w Katowicach.

W tym samym dniu (17.08.1920r.) na wiecu zwołanym przez Niemców w Rybniku, na który przybyło także wielu mieszkańców poczuwających się do polskości z terenu powiatu, doszło do starcia między uczestnikami. Zginął Józef Szewczyk z Biertułtów. Został napadnięty i dotkliwie pobity dr Marian Różański, komisarz Powiatowego Komitetu Plebiscytowego w Rybniku.

Wobec zaistniałych zdarzeń kilka godzin później grupa dowódców powiatu rybnickiego, Ludwik Piechoczek, Mikołaj Witczak wraz z przybyłym z Bytomia Janem Wyglendą podczas narady w mieszkaniu dr M. Różańskiego, podjęła decyzję o wszczęciu powstania jeszcze tej samej nocy jako samoobrony.

W dniu następnym Dowództwo POW z Alfonsem Zgrzebniakiem na czele wydało rozkaz o rozpoczęciu II powstania²¹.

II powstanie śląskie miało charakter przede wszystkim samoobrony i cel ten zasadniczo został osiągnięty. MKRiP w rozporządzeniu z dnia 24.08.1920 r. rozwiązała Sicherheipolizei, która od czasu opuszczenia przez oddziały niemieckie Śląska (1918 r.) „strzegła” porządku. Nie podejmowała zdecydowanych kroków mających na celu ochronę ludności polskiej przed wrogimi działaniami niemieckich bojówek. Porządek i bezpieczeństwo na terenie plebiscytowym miała zapewnić do czasu objęcia służby przez Policję Plebiscytową (Abstimmugspolizei /Apo/) Straż Obywatelska. Skład narodowościowy Policji Plebiscytowej był parytetyczny, tj. połowa jej funkcjonariuszy była Polakami i połowa Niemcami. Obydwie strony DOP i KOOS (Kampforganisation oberschelesien) oddelegowały do służby w niej swoje kadry²².

Dowództwo Obrony Plebiscytu na powiat rybnicki podzieliło go na rejony. Nasze miejscowości wchodziły w skład rejonu II /patrz. aneks 2 /

Raporty sytuacyjne składali mężowie zaufania. Informowali o zdarzeniach, jakie miały w nich miejsce, w tym także w istniejących na ich obszarze zakładach, stanie zorganizowania grup niemieckich (stotruppen) itp.

Wydarzenia z tego okresu nie pozostały w pamięci zbiorowej wskutek upływu czasu . Pewne wyobrażenie o nich zawierają przykładowe meldunki z raportów II rejonu (obejmował 39 miejscowości powiatu rybnickiego) z naszych miejscowości:

²¹ Piechoczek L. : op. cit., s.22-25

²² Encyklopedia ..., op. cit., s. 193

Radlina, w tym Obszar, kopalni „Emma”, Głożyn oraz z Biertułów. Obrazują one lepiej aniżeli jakikolwiek ich opis atmosferę tamtego okresu. Warto przy tym pamiętać, że były sporządzane przez mieszkańców naszych miejscowości, którzy nie uczyli się w szkołach ludowych czytania i pisania w języku polskim. Posługiwali się nim jedynie w domu rodzinnym.

Protokół 29

W Radlinie dnia 2 kwietnia 1921 roku

Dnia 1 kwietnia 1921 roku o godzinie 11:00 w miejscowości Radlina wybuchła się eksplozja w kopalni „Emma”. Wybuch ten spowodował śmierć jednego z pracowników kopalni, a mianowicie: Antoniusa z Radlina, który pracował w kopalni „Emma” w wydziale złoty. Wybuch ten spowodował również uszkodzenie majątku kopalni, a mianowicie: złoty i złoty w wydziale złoty. Wybuch ten spowodował również uszkodzenie majątku kopalni, a mianowicie: złoty i złoty w wydziale złoty.

30
w tym sam dzień podziat aby Litwinick
ktory sie dzieci ukolnych sapylerat,
ile jest aberraw w Radunie, i jak
sie nazywaja, i jaki napis maja
czy Polaki czy Niemiecki i to se rozpozna
mowal do ksiadzki ktory bardzo ile
po Polaku mowiel. swiadkami tej sprawy
sprawy sam Robert Kretok lat 14 i
Jan Kinn lat 14.

Swiadkami Panet Jarayanczyk
Ambrosius i August Korob
Walfias Romianow
" " Adworek

swiadkami ktore tego obcego
Litwinicka witaliel i mowiel Kinn
skolane Robert Kretok 14 lat
Jan Kinn 14 lat

Źródło: CAW I.130.45.3a

Rejon I
Związek Żywności

Łódź 12 80
ad. 22 do 1. lutego 1921 roku

139

Wieloletni

Na "Kasała Kopa" ma być Szymon Szymon
który jest płatnym agitatorzem na kasalnicy
z pracy wydalony, dlatego wyrobienie
przebieg memu, który ma zostać wydalony
z pracy. Tak samo ma być Szymon Szymon
Wieloletni

Szymon Szymon pa 2 22

Proszę Szymon i syn jego Szymon
wyrobienie przebieg Szymon i Szymon
ma przebieg otrzymać miesięcznie z kasalnicy
Kopca Głębkiego 100 marek, jego syn
poległ w polycach w granicy przebieg Szymon
i jest poddawany w Szymon, i tak Szymon
poddawany i Szymon innych proszę Szymon
le Szymon była Szymon.

Szymon Szymon pa 2 22

Pracownicy Kasała Kopa

Tutaj ma przebieg ad 1 lutego 6. r. 6. r.
Szymon Szymon z Szymon Szymon Szymon
na Szymon do Szymon Szymon Szymon

Feltrachk Pálm bych innych poam
 puini a porovu gay prybada to starby
 kuziot kuzni a rady zalogovj

Corasimá, Gms)

Aggar Lickaczek poricidiat a szpatikom
 bicuro. En kuzar zait varden sio palan
 an di dššocimlák gerimden imd szpoffan
 to stynato a vone.

Herbert Ties a Katriastasia pracuje v
 Amierkomisarariacie ra Kuznami a Kuzidari.

Kuziot Obzani a rady zalogovj

K Rejoni II poviel kybnickim ajerova
 Frupa Gorali dnu 28 a Kaskimie dnu 27
 i 30 a Katriastavin dnu 31 szpovnia a Kozami

Kozami.

Franciszek i Jozef Pékala przyjadu
 a Kozfalia para z Kuzocimiami, Franciszek
 Pékala maia szidestvo a przychod z Kozom.
 gory Pékala jense szidestvo szidestvo i
 wytkupuja sztraci ra Kozka

Poltyi Kuzar a Kuzaraj

Brak źródeł odnoszących się do działań Apo na naszym terenie nie pozwolił na ich opis. Jedyny ślad na jaki natrafiono to wykaz obsady służb w dniach 3 i 4.03.1921r. Jej uzbrojenie stanowiło 16 karabinów. Dokument niżej zamieszczony odnaleziono w częściowej dokumentacji komendy placu w Biertułtowach utworzonej już w okresie III powstania zgodnie z instrukcją z dnia 29.04.1921r.²³.

²³ CAW, I.130.3.1 oraz Zespół akt komendy placu w Biertułtowach /własność b. prezes Towarzystwa Miłośników Rybnika, śp. Norbert Kwaśniok/

Silvia 16 Kara

	Zuname	Vorname und sonstige Bezeichnung	Berufs- oder Erwerbsart	Geburts-			Staats- ange- hörigkeit	Reli- gion
				Tag	Mo- nat	Jahr		
	1. Wohnungsinhaber (Haushaltungsvorstand)	Silvia	3/3. St.					od
	2. Familienangehörige	=						
1	Paul Sack							12-6
2	Wysotski		ku					
3	Kruska Jan		Niedobrz					
4	Narbcunicki	prowadzi	1.					
5	Heaba Klobor	Ho.						
6	Witolla							
7	Kramczyk	St. Mich.	Flodzim					
8	Rozanski S.							
9	Wliser Wilj							
10	Kaloka		Coma					
	3. Sonstige Personen							
1	Martialis	prowadzi						12-6
2	Knapits							
3	Heblona	prowadzi						
4	Kondrat P.	prowadzi	Freigeb.					
5	Wolfs Wels		4.					
6	Wolfs Leon							
7								

, den 1920.

bielow

Berwandtschaftsverhältnis zum Wohnungsinhaber	Etwasiges Arbeitsverhältnis und Arbeitsstätte (Name und Wohnort des Arbeitgebers)	Wohnung am 1. April 1920 (Ort, Straße, Haus-Nr.)	Letzte Steuerveranlagung			Bemerkungen
			im Jahre	beim Finanzamt (Ort)	mit der Steuernummer	
		4/3. 21				
	Smolka Karol	depodulino		Pozny Wierzb		4/3.21
	Pozny Jozef	od 6.-12		Jiega Alois		12-6 propo.
	Hloman			Kolbert -		
	Hawronk Edo			Bojels Jan		12-6 propo.
	Smolka Karol	ranosau		Rejell Jan		Waleki Walubz
	Leske	wic unfrak				
		w noc 4. od 6-12				
		3 do 5/3. od 12.-6				
	Hawronk Jozef	Jan Pozny		Jwobod Edo		III
I.	Marika Jan	Janol. Rajeb		Aleis Karol		
	Kosner Jalin	Janol. Rajeb				
	Lucyja Karol	Wanowicki		Pozny Wierzb		
	Hawronk Jozef	Wanowicki		Konrad Karol		III
II	Jakubczyk Edo	Jan Stanis		Karl Baroth		unadornic
	Jakubczyk Karol	Stanislaw		Konrad Karol		174
	Prochyzk Wlad	Konrad Karol		Konrad Karol		174
III	Megania Karol	Konrad Karol		Konrad Karol		174
	Jakubczyk Jozef	Jan Stanis		Konrad Karol		174

Für die Richtigkeit und Vollständigkeit der vorstehenden Wohnungsliste
 (Unterschrift des Wohnungsinhabers)
 Jozef Wierzb 12-6

Źródło: Zespół akt komendy placu w Biertułtowach

Po opanowaniu każdej miejscowości dowódca został zobowiązany do wyznaczenia komendanta placu, dowódców miast i dworców. Do obowiązków każdego dowódcy etapowego (powiatowego) czy placu w danej miejscowości należało bezwzględne utrzymanie porządku oraz bezpieczeństwa. Zapewnienie osłony kasom, budynkom rządowym, magazynom, środkom łączności oraz zastosowanie wszystkich zaleceń wynikających z ogłoszenia stanu wyjątkowego. Rozbrojenia osób będących poza strukturami wojskowymi, wprowadzenie zakazu zebrani i zgromadzeń, sprzedaży alkoholu. Egzekwowanie zakazu przeprowadzania rekwizycji, a jeśli takowe były niezbędne dla wojsk powstańczych, powinny odbyć się z udziałem władz cywilnych oraz wydaniem kwitów, których kopie należało gromadzić w aktach. Komendantowi placu zostały podporządkowane wszystkie oddziały Straży Obywatelskiej oraz Polskiej Policji Plebiscytowej²⁴. Na rozkaz dcy Grupy Południowej z dnia 8.05.1921r. dca powiatu rybnickiego Ludwik Piechoczek objął kierownictwo organizacyjne, administracyjne i gospodarcze wszystkich oddziałów Grupy Południowej oraz organizację etapów²⁵.

Skład osobowy komendy miejscowej w Biertułtowach tworzyli: komendant (oficer placu) Józef Różański (od 14.05.1921r, pełnił równoległe funkcję komisarza obwodu Wielkie Rudy, który obejmował 23 miejscowości, m. in. Obszary i Biertułtowy, bez kopalni „Emma”, Głóżyn i Radlina²⁶), 5 kurierów: Kuśka Karol, Szulik Leon, Bytomski Wilhelm, Smółka Roman, Wiosna Józef, 2 pisarzy:

²⁴ CAW, I.130.3.21

²⁵ CAW, I.130.3.80 oraz I.130.3.17

²⁶ Zespół akt komendy placu w Biertułtowach ..., op.cit.

Kondrot Teodor, Adolf Koziół, szofer Serafin Paweł oraz (straż?) Mandrysz Adolf. Wszyscy wymienieni należeli do stanu osobowego 2 kompanii (biertułtowskiej) I (5) pułku rybnickiego²⁷. Byli odpowiednio do posiadanych stopni wynagradzani jak żołnierze niezawodowi. Za używanie własnego ubrania szeregowi i starsi szeregowi otrzymywali miesięcznie 130 MK. Józef Różański, Karol Kuśka, Adolf Koziół, Adolf Mandrysz, Teodor Kondrat i Roman Smółka na okres od 1.05. do 20.05 otrzymali odszkodowanie w wysokości 86 MK. Pobierali również wynagrodzenie – żołd taki sam jak powstańcy na froncie, za każdą dekadę miesiąca w zależności od stopnia: szer. 100 MK, starszy szer. 110, kapral 130, plut. 145, sierż. 160, sierż. sztab. 195. Jeśli nie korzystali z kuchni polowej, otrzymywali 30MK strawnego (diety). Była im wypłacana także zapomoga dla rodzin, 300MK na żonę i na każde dziecko 100MK miesięcznie. Ustalenia te miały również zastosowanie do członków Straży Obywatelskiej²⁸.

Jedyna wzmianka o komendzie placu w Radlinie występuje w piśmie inspektora piechoty Grupy Południowej Ludwika Piechoczka i dotyczy likwidacji straży obywatelskiej w tej miejscowości na rozkaz dcy Grupy Południowej²⁹.

Poza zadaniami określonymi w instrukcji w gestii komendy placu w Biertułtowach pozostawała aprowizacja. Do niej kierowane były apele o zaprowiantowanie, dostarczenie niezbędnych rzeczy, m. in. ubiorów, bielizny, obuwia, sznura, papieru, ołówków, oliwy, naczyń kuchennych itd., części uzbrojenia (bagnetów, rezerwowych

²⁷ CAW, I.130.3.76

²⁸ CAW, I.130.3.80

²⁹ CAW, I.130.31.16

luf, amunicji). Spoczywał na niej także obowiązek uzupełniania rezerw ludzkich w pododdziałach (kompanii biertułtowskiej 1 (5) pułku rybnickiego). Miejszem zbiórki poborowych i kierowanych do pododdziałów był gospoda Karola Grodonia w Biertułtowach³⁰.

„Grodoniowiec”

Źródło: Zbiory autora

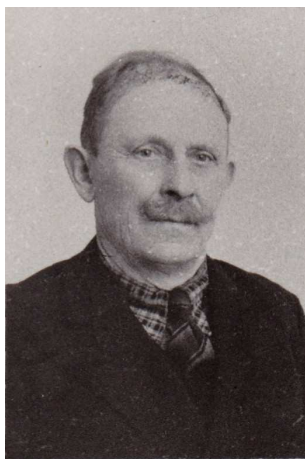
Takie same zadania realizowała komenda placu w Radlinie. Jej komendantem (oficerem placu) był Swoboda Alojzy. Podlegała mu straż obywatelska, która miała na stanie 8 karabinów i 70 szt. amunicji³¹. Przy czym zaprowiantowanie itd. kierowane było

³⁰ Zespół akt komendy placu w Biertułtowach

³¹ CAW, I.130.3.58

do pododdziałów pułku wodzisławskiego (kompanii radlińskiej obszarowej i głożyńskiej).

Utworzona straż obywatelska w Biertułtowach podlegała komendzie placu, a jej rola sprowadzała się do służby w newralgicznych punktach na terenie Głożyn, Obszar, tzw. Freigucie oraz Biertułtowach. Patrole w składzie 3 osób patrolowały skrzyżowania dróg o znaczeniu strategicznym. Chronione przed dywersją były również poczta, kopalnia „Emma” oraz koksownia, która posiadała na uzbrojeniu 10 karabinów, z czego 6 dysponowała straż, 4 były na stanie komendatury placu kopalni „Emma” Według raportu z dnia 9.05.1921r. komendantura placu kopalni „Emma” liczyła 42 ludzi³². Komendant placu kop. „Emma” Jan Małeszczak w raporcie przesłanym do dowództwa powiatu z dnia 13.05 1921r. donosi, że straż na kopalni dysponuje 13 karabinami / naboju posiada 1010/, szabel długich /6/, krótkich /10/, granatów ręcznych /18/³³.

Jan Małeszczak

Źródło: Zbiory autora

³² CAW, I.130.3.13

³³ CAW, I.130.3.58

Stan uzbrojenia dowodzi, w jakim stopniu przywiązywano wagę do ochrony obiektów przemysłowych. Służby pełnione były przez całą dobę i trwały na posterunku lub patrolu 6 godzin.

Dokumentacja komendy placu w Biertułtowach zawiera zbiór luźnych kartek, na których wpisane są nazwiska, prawdopodobnie tych mieszkańców, którzy byli wyznaczani lub też ochotniczo uczestniczyli w patrolach straży obywatelskiej /patrz aneks 3/.

Przedstawione w zarysie działania na zapleczu przybliżają skalę jego zorganizowania. III powstanie byłoby bez niego pozbawione możliwości prowadzenia działań, zaprowiantowania, normalnego funkcjonowania życia na terenach objętych nim. Gospodarka Śląska, a w naszym przypadku zawirowania w wydobywaniu węgla, przestoje w pracy koksowni mogły być negatywnie odebrane przez przedstawicieli Międzysojuszniczej Komisji Rządzącej i Plebiscytowej.

Zakłady na naszym terenie ze względu na udział części załóg w szeroko pojętych działaniach powstańczych zwracały się z prośbą do komendantów (oficerów) placu o zwolnienie z szeregów powstańczych swoich pracowników, niezbędnych dla efektywnego ich funkcjonowania. M. in. sztygar maszynowy kopalni „Hoym” Lippa zwraca się z prośbą (14 maja 1921r.) do komendanta miejscowego w Biertułtowach, by przedłożył wniosek do swojego dcy o zwolnienie ze służby następujących pracowników: Holonę Sylwestra, Szulika Leona, Hinka Maksa, Hinka Ottona oraz Skrzypca /Oskara?/ jako potrzebnych dla kopalni. Ich potrzebę potwierdził mąż zaufania Bednorz /Robert?/.

...
 In Arbeit...
 ...

Die ungesunde gemauerte Arbeiter
 werden zur Aufrechterhaltung des
 Betriebes auf der consol. Haupt-Lager-
 grube dringend nötig gebraucht, was
 sich ist, bitte, dieselben vom Hoffmeister
 zu befreien.

Helena Bogdanow	Werkmeisterin	} Tytuł katej mieszkan- nych jest jest, moim rodzinnym i w przyszłości
Kirst Lu	Rybnik	
Schiller's Lu	Werkmeisterin	
Kirst Hag	Werkmeisterin	
Kirst Otto	Rybnik	
Skogqvist	Werkmeister, Lohnmeisterin	

Hoyon gombu den 14. Mars 1921

Lujiza
 Maszynistka

Pracownik...
 ...

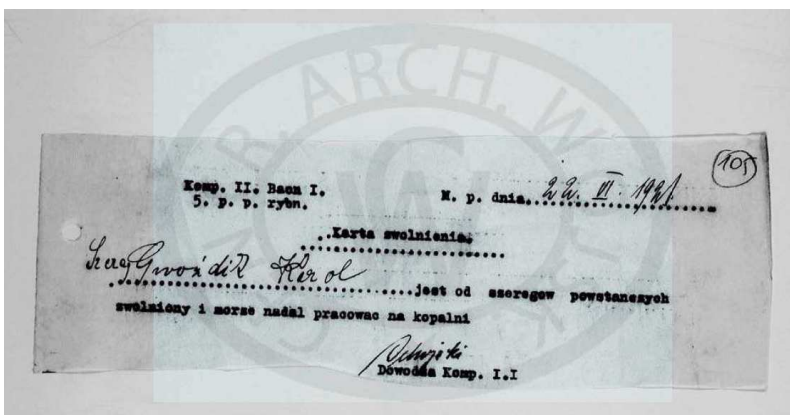
...
 ...

Źródło: Zespół akt komendy placu w Biertułtowach

Prośba ta, także i inne m.in. z kopalni „Emma” zostały uwzględnione. W dokumentacji 5 pułku rybnickiego mamy karty zwolnienia z datą 22.06.1921r. z szeregów powstańczych m. in. szer. Janosza Karola, Holona Sylwestra, Gwoździka Karola, plut. Kudłę Emanuela oraz Gomolę Teodora.

Źródło: CAW I.130.11.43

Źródło: CAW I.130.11.43

Straż obywatelska została zlikwidowana rozkazem organizacyjnym dcy Grupy Południowej nr 6 z dnia 20.05.1921r., w którym informuje komendantów miejscowych o zorganizowaniu w ich miejsce kompanii etapowych /wartowniczych/. Ich organizację powierzył inspektorowi Ludwikowi Piechoczkowi, b. dcy powiatu rybnickiego / dowództwo powiatowe zostało zniesione, o czym jest mowa w instrukcji nr 2 dcy Grupy Południowej z dnia 14.05.1921r. o organizacji etapów³⁴.

Dca Grupy Południowej ponadto komunikuje w nim, że z dniem 7.05.1921 r. nakazał mu zorganizować 3 szwadrony żandarmerii polowej, w tym 1 dla powiatu rybnickiego, który obejmie całą służbę bezpieczeństwa na jego terenie. Szwadron „rybnicki” służbę objął dnia 8.05.1921r.³⁵. Szwadrony administracyjnie i dyscyplinarnie podlegały komendantowi żandarmerii Grupy Południowej, w sferze wykonywania obowiązków komendantowi etapu, natomiast „sekcje” komendantowi placu³⁶.

Rozkazem dcy Grupy Południowej z dnia 21.05.1921r. w powiecie rybnickim (komendant powiatu rybnickiego por. Wnorowski Tadeusz³⁷) zorganizowano 4 kompanie etapowe /wartownicze/ w Żorach, Przegędzy, Rydułtowach i Wodzisławiu. Kompania III rydułtowska (dca Wróblewski) wystawiła m.in. posterunek w Biertułtowach (9 –osobowy), natomiast kompania IV wodzisławska (dca Lasok) posterunki w Radlinie (7-osobowy) oraz w Obszarach (9 – osobowy)³⁸.

³⁴ CAW, I.130.3.20 i I.130.3.21

³⁵ CAW, I.130.3.46

³⁶ CAW, I.130.3.12

³⁷ CAW, I.130.61.1

³⁸ CAW, I.130.61.3

Zgodnie z rozporządzeniem Wydziału Wykonawczego Naczelnego Zarządu Cywilnego G. Śląska z dnia 4.06.1921r. Departament Spraw Wojskowych przy Naczelnej Komendzie Wojsk Powstańczych został zobowiązany do przeprowadzenia demobilizacji wszystkich formacji wojskowych, w tym także straży obywatelskich na terenie zajęтым przez wojska powstańcze do dnia 8.07.1921r. Na ich miejsce została zorganizowana milicja górnośląska, której zadaniem było strzeżenie linii granicznej oraz utrzymanie ładu i bezpieczeństwa publicznego do czasu przejęcia G. Śląska przez polskie władze państwowe³⁹.

³⁹ CAW, I.130.3.1

Plebiscyt

Zgodnie z ustaleniami Traktatu Wersalskiego (28.06.1919r.) o państwowej przynależności G. Śląska miał zadecydować plebiscyt. Na teren plebiscytowy przybyły wojska włoskie, francuskie i angielskie. Od 11.02.1920r. w Opolu zaczęła urzędować Międzysojusznicza Komisja Rządząca i Plebiscytowa, która przejęła władzę na wyznaczonym obszarze. W 22 powiatach terenu plebiscytowego zostały utworzone Powiatowe Międzysojusznicze Komisje Plebiscytowe (dalej PMKP). Zrzeszały one ponadpartyjne, organizacje społeczne w okresie od marca 1920r. do marca 1921r. W powiecie rybnickim komisarzem powiatowym został dr Marian Różański. Na terenie miast i gmin powiatu zostały utworzone Gminne lub Miejskie Komitety Parytetyczne. Składały się co najmniej z 4 osób powoływanych przez PMKP. W miejscowościach powiatu funkcje komisarzy pełnili mężowie zaufania. Kandydatów zgłaszały obydwie strony, polska i niemiecka. W każdej miejscowości liczącej więcej aniżeli 2400 mieszkańców mogły powstać podkomitety. Do ich kompetencji należało sporządzenie list uprawnionych do głosowania, określenie obwodów głosowania, tworzenie biur głosowania, zorganizowanie głosowania i nadzór nad nim. Mogły one w kwestiach niejasnych zwracać się do miejscowych władz gminy, jej agendy, Urzędu Stanu Cywilnego o pomoc w wyjaśnieniu spraw lub uściśleniu danych personalnych. Obliczały głosy, a wyniki przekazywały do PMKP.

Na naszym terenie, w gminie Radlin liczącej na dzień 8.10.1919 r. mieszkańców 7060⁴⁰, zostały utworzone 4 obwody:

⁴⁰ CAW, I.130.42.48

Radlin, Obszary, kopalnia „Emma” i Głóżyńy. Przewodniczącym (komisarzem) Gminnego Komitetu Parytetycznego (Plebiscytowego) w Radlinie był Alojzy Swoboda.

Alojzy Swoboda

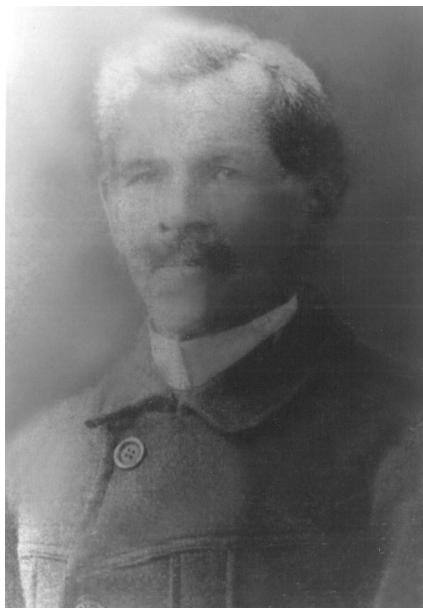
Źródło: Zbiory autora

Do pracy w biurze komitetu wydelegowały polskie organizacje i związki 5 przedstawicieli. Analogicznie strona niemiecka. Stronę polską reprezentowali Jan Strządała /kop.

„Emma”/, Alojzy Paszenda /Obszary/, Paweł Brawański i Józef Konieczny /z Radlina/ oraz Józef Mężyk /z Głożyn/⁴¹ .

Gmina Biertułtowy miała na dzień 8.10.1919r. 3458 mieszkańców⁴². Przewodniczącym (komisarzem) Komitetu Parytetycznego był Leopold Zarzecki, funkcję sekretarza pełnił Józef Różański⁴³ .

Leopold Zarzecki

Źródło: Zbiory autora

⁴¹ CAW, I.130.45.3 oraz Gleńsk P., Obszary, os. Marcel /maszynopis, zb.aut./

⁴² CAW, I.130.42.48

⁴³ CAW, I.130.45.3

Józef Róžański

Źródło: Zbiory autora

Po wielomiesięcznej kampanii plebiscytowej, w niedzielę 20 marca 1921r. odbyło się głosowanie. Oprócz mieszkańców G. Śląska dopuszczono do głosowania zgodnie z ustaleniami Traktatu Wersalskiego osoby urodzone na G. Śląsku, ale nie mieszkające na jego terenie, Była to tzw. grupa emigrantów, mieszkańców Śląska, którzy w poszukiwaniu pracy wyjechali do zachodnich rejonów Niemiec. Zdecydowana większość z nich nie była uczuciowo związana z G. Śląskiem, co w pewnej mierze wpłynęło na wyniki głosowania.

Mimo to w powiecie rybnickim, a także w innych powiatach wschodniej części G. Śląska ludność opowiedziała się za przynależnością do Polski.

Nasze miejscowości należały do tych, w których mieszkańcy opowiedzieli się za powrotem do Polski.

Na przekór wynikom głosowania, wbrew zamanifestowaniu jednoznacznych dążeń ludności G. Śląska, które oddawały Polsce całą jego wschodnią połąć wraz z częścią przemysłową, Anglicy i Włosi proponowali przyłączenie do Polski jedynie powiatów pszczyńskiego i rybnickiego. Doprowadziło to do ogólnego wzburzenia na G. Śląsku i stało się przyczyną wybuchu III powstania.

Wyniki głosowania w Radlinie i Biertułtowach

tab. 1

Gmina	za Polską	Za Niemcami	Uprawnionych/ głosowało	w tym emigrantów	Głosy nieważne
Biertułtowy	1043 /65,43%/	548 /34,37%/	1619/1594	201	3
Radlin /gótem/	2638 /75,58%/	822 /23,55%/	3541/2638	391	10

Źródło: *Encyklopedia Powstań Śląskich, wyd. Instytut Śląski w Opolu, Opole 1982, s.647*

Część II

III Powstanie Śląskie

Nie wnikając w szczegółowe opisy walk poszczególnych ugrupowań wojsk powstańczych Grupy Południowej, Wschodniej i Północnej, cały przebieg III powstania znawcy przedmiotu dzielą na cztery fazy:

- * Pierwsza (3-10 maja 1921r.) - powstańcy opanowali tereny określone tzw. „Linią Korfantego”,
- * Druga (11-20 maja 1921r.) - miało miejsce umocnienie się powstańców na pozycjach, zdobytych rubieżach i obrona opanowanych miejscowości,
- * Trzecia (21 maja – 6 czerwca 1921r.) - kontrofensywa, kontrakcja niemieckich oddziałów, największa bitwa III powstania o Górę św. Anny, bitwa pod Olzą na odcinku 14 pułku (wodzisławskiego),
- * Czwarta (7 czerwca – 5lipca 1921r) - stopniowe wygasanie walk, początek pertraktacji rozjemczych przy współudziale Komisji Międzysojuszniczej. Wycofanie oddziałów niemieckich z obszaru plebiscytowego.

Front walki Grupy Południowej, skład

Grupa południowa wojsk powstańczych składała się z czterech pułków piechoty:

1 (5) pułku rybnickiego /dca kpt. Janusz Wężyk, kpt. Władysław Ciepeliowski/

(I baon dca Staniek Paweł, następnie Bielaczek Augustyn, II baon Płaczek Józef, III baon Marszolik Franciszek(ppor. Biertułtowy⁴⁴)

2 (13) pułku żorskiego /dca por. Haberka, kpt. Jagnin, kpt. Sadowski,

3 (14) pułku wodzisławskiego / dca gospodarczy Józef Michalski/,
dca taktyczny por. Roman Grześkowiak ps. Brunkhorst/

(I baon Łatka Józef, II baon Pukowiec Franciszek, Brachmański Wiktor (oficer, doradca taktyczny ppor. Barski Adam), III baon Wawrosz Izydor)

4 (15) pułku raciborskiego / dca Alojzy Seget/

Grupy dziergowickiej / dca ks. kpt. Jan Brandys, por. Drapacz/

Grupy kpt. Włodzimierza Zielińskiego,

Dywizjonu artylerii / dca por. Zygmunt Dóellinger/,

Dwóch pociągów pancernych „Pieron”/ dca A. Ciołkosz/ i „Ślązak”,

3 szpitali polowych /w: Rydułtowach, Jastrzębiu Zdroju i Żorach/,

Duszpasterstwa /szef ks. Emil Rybnicki, później ks. dr Rygielski/

Sądu i aresztu polowego w Wodzisławiu,

Kompanii telegraficznej /dca por. Warchowiak/,

Kompanii Saperów / dca ppor Rudziński/,

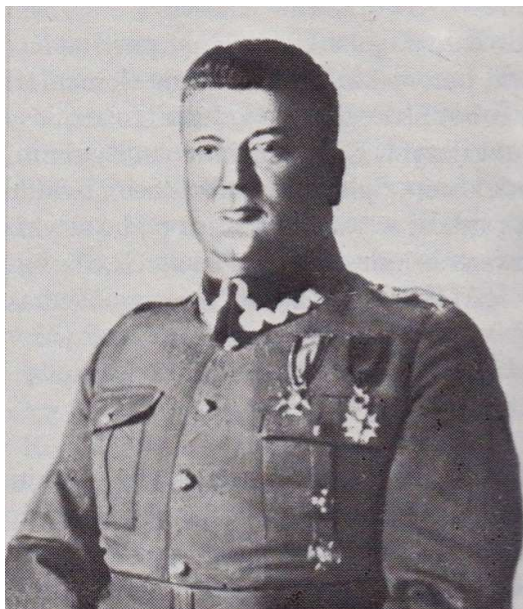
⁴⁴ CAW, I.130.10.44

Baonu zapasowego V /dca kpt. Cienciąła/,

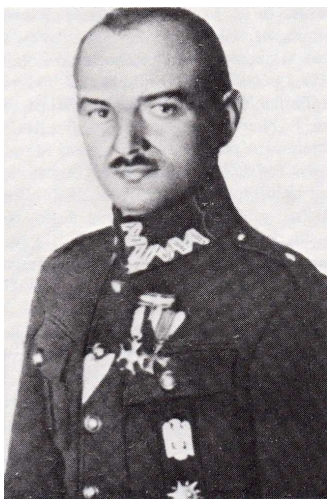
Baonu zapasowego VI /dca Kocima, później inni/,

Kompanii sztabowej Grupy Południowej / dca podchor. Charnas ?/.

Bronisław Sikorski PS

Źródło: Encyklopedia ..., s. 506

Józef Michalski

Źródło: Encyklopedia ..., s. 278

Franciszek Pukowiec

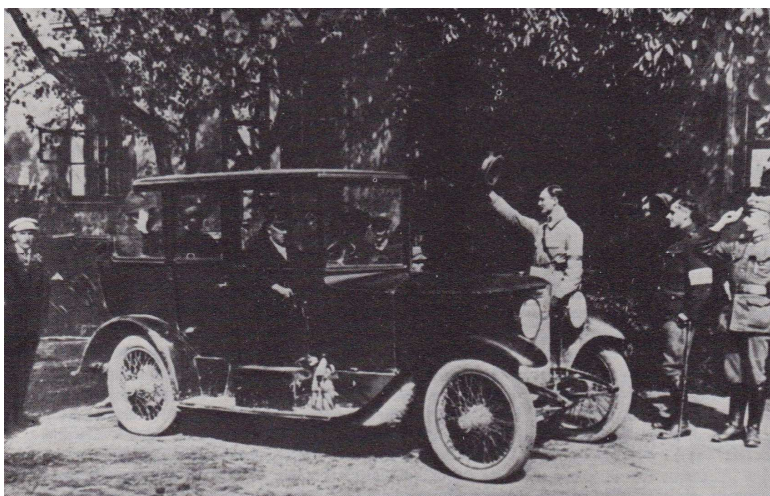
Źródło: Zbiory autora

Dowództwo Grupy Południe

Źródło: Zbiory autora

Dowódca pułku wodzisławskiego Józef Michalski

Źródło: Encyklopedia ..., s.376

Powstańcy pułku wodzistawskiego Józefa Michalskiego nad Odrą

Źródło: Encyklopedia ..., s. 611

Kwaternistrzostwo pułku rybnickiego

Źródło: Encyklopedia ..., s. 270

Rybnicka kompania powstańcza

Źródło: *Encyklopedia ...*, s.391

Sztab grupy mieścił się kolejno w Jastrzębiu, Wodzisławiu oraz w Rudach (Rybnik, mimo że został opanowany przez powstańców, należał do grupy miast oblężonych).

Dcą Grupy Południowej był ppułk. Bronisław Sikorski ps. „Cietrzew”, zastępcą dcy Mikołaj Witczak, szefem sztabu por. Roman Grześkowiak ps. „Brunkhorst”.

Zadaniem Grupy Południowej w pierwszej fazie powstania było opanowanie południowej części obszaru plebiscytowego (powiatu rybnickiego, części powiatu raciborskiego oraz kozielskiego), głównych miejscowości w rejonie działań, dotarcie do linii Odry na odcinku Stare Koźle – Olza (granica z Czechosłowacją).

Szkic z naniesieniem docelowego etapu, linii, jaką powinna była obsadzić Grupa Południowa

Źródło: CAW I.130.3.48/

W drugiej fazie zadaniem Grupy Południowej było utrzymanie rubieży na linii Odry i niedopuszczenie do przerwania frontu przez nieprzyjaciela.

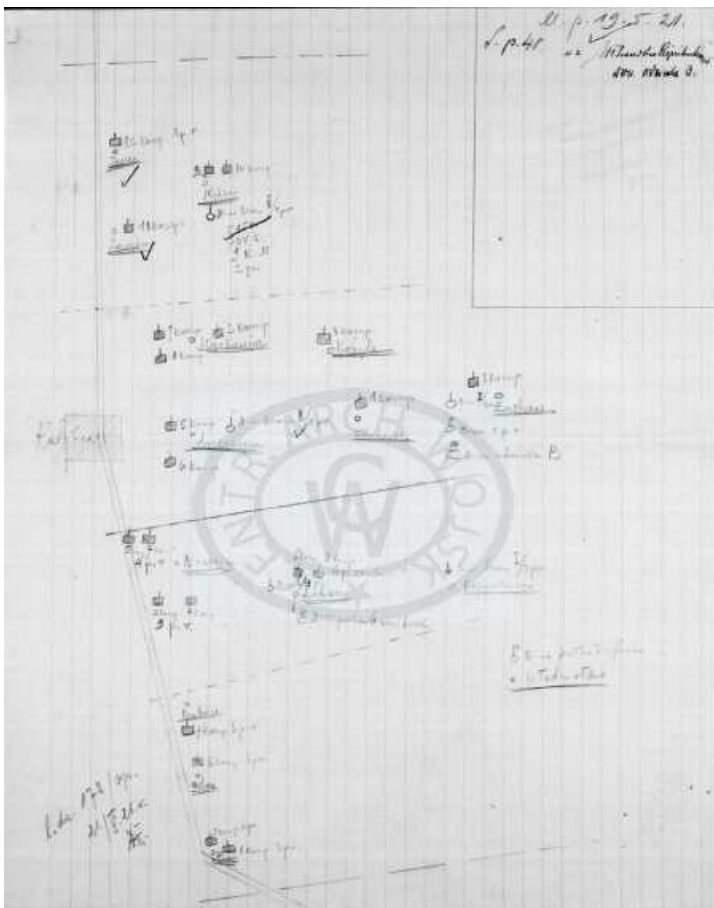
Dyslokacja ugrupowania kpt. Wężyka dnia 9 maja 1921
(w ugrupowaniu pododdziały pułku rybnickiego i wodzisławskiego)

Źródło: CAW I.130.3.48

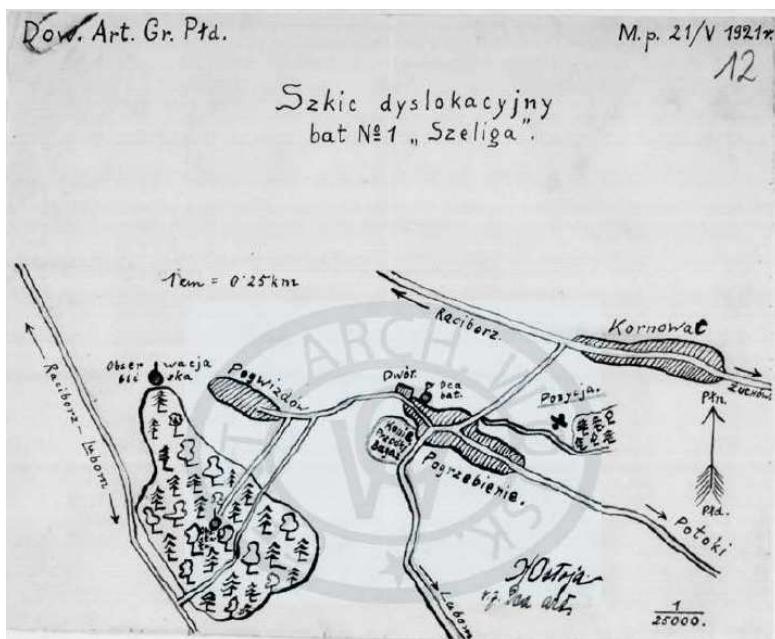
III faza w działaniach Grupy Południowej polegała na przeciwstawieniu, odparciu kontrakcji nieprzyjaciela. Na linii frontu zajmowanego przez nią doszło do bitwy pod Olżą.

Rozlokowanie pododdziałów przed bitwa pod Olżą

Źródło: CAW I.130.3.48

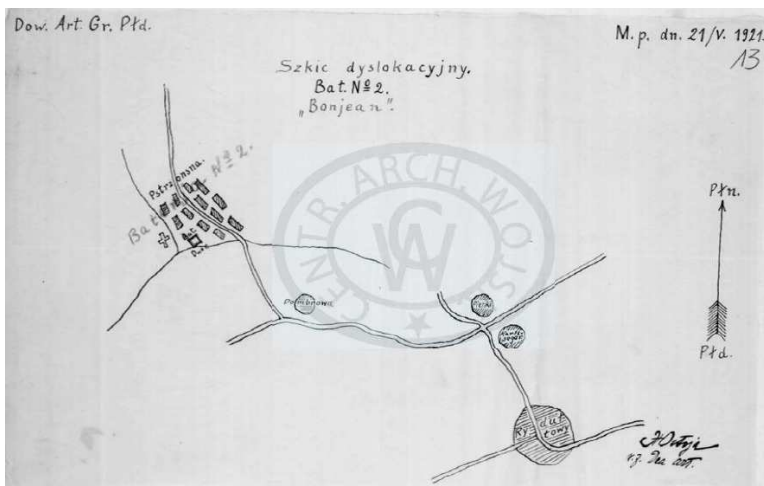
Ważnym elementem systemu obrony opanowanych rubieży oraz wsparcia pododdziałów na odcinku walk pułku rybnickiego i wodzisławskiego był inny rodzaj broni - artyleria. D-ca grupy Zachodniej (Południowej) w rozkazie dziennym nr 4 z dnia 10.05.1921r. par. II wyznaczył na dcę artylerii por. Zygmunta Döellingera na prawach dcy dywizjonu od 7.05.1921r.⁴⁵. Dowództwo artylerii Grupy Południowej miało swoją siedzibę w Rydułtowach. Dysponowało najpierw dwoma, później trzema bateriami. Według stanu na dzień 21.05.1921 r. załogę I baterii tworzyli: dca Leon Szeliga, 6 podoficerów oraz 47 szeregowych.

Źródło: CAW I.130.3.48

⁴⁵ CAW, I.130.3.15

Natomiast II baterię „bonjean” (Ostoji), dca Stanisław Ostoja tworzyło 12 podoficerów oraz 45 szeregowych.

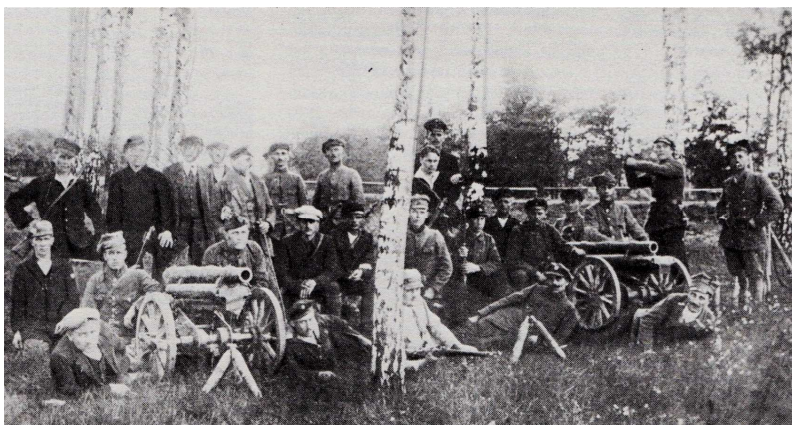
Źródło: CAW I.130.3.48

Artyleria powstańcza na stanowisku koło Brzezia nad Odrą

Źródło: Encyklopedia ..., s. 57

Artyleria powstańczych oddziałów rybnickich

Źródło: Encyklopedia ..., s. 149

Na wyposażeniu dowództwa artylerii Grupy Południowej w końcowej fazie były działa włoskie oraz francuskie, w sumie 9.

Działania bojowe bez zabezpieczenia łączności, stworzenia służb medycznych – sanitarnych itd. są skazane na niepowodzenie. Były one składowymi częściami grupy.

Według raportów z dnia 31.05. i 6.06.1921 r. stany osobowe i uzbrojenia Grupy Południowej wynosiły odpowiednio:

31.05.1921r. - 14 batalionów, 61 kompanii, 30 oficerów, 136 podoficerów p.o. oficerów, 945 podoficerów, 7776 szeregowych, 22 pracowników cywilnych. Łącznie 8887 żołnierzy oraz 22 prac. cywilnych. Stan uzbrojenia 5758 karabinów, 80 CKM, 19 KM, 21 miotaczy granatów, 41 min oraz 9 dział,

6.06.1921r. - 14 batalionów, 71 kompanii, 45 oficerów, 146 podoficerów p.o. oficerów, 1259 podoficerów, 8799 szeregowych oraz 22 prac. cywilnych. Łącznie 10249 oraz 22 prac. cywilnych. Stan uzbrojenia 6449 karabinów, 51 CKM, 50 KM, 29 miotaczy granatów, 1 mina, 150 szabel, 9 dział,

Pułk rybnicki wg stanu na dzień 6.06.1921r. miał 4 oficerów, 38 podoficerów p.o. oficerów, 355 podoficerów, 1871 szeregowych. Razem 2268 żołnierzy - powstańców. Stan uzbrojenia 1688 karabinów, 30 szabel, 17 CKM, 13 KM, 12 miotaczy granatów.

Natomiast pułk wodzisławski nie był tak liczny i był gorzej uzbrojony, miał 7 oficerów, 55 podoficerów p.o. oficerów. 272 podoficerów, 1571 szeregowych. Razem 1905 żołnierzy - powstańców. Stan uzbrojenia 772 karabiny, 4 CKM, 8 KM, 3 miotacze granatów. Był najstarszym pułkiem pod względem uzbrojenia nie tylko w stosunku do rybnickiego, ale także do pozostałych - 13 pułku żorskiego i 15 pułku raciborskiego⁴⁶.

⁴⁶ CAW, I.130.3.15

Odcinek obrony zajmowany przez Grupę Południową zgodnie z rozkazem operacyjnym nr 26 z dnia 7.06.1921r. przebiegał na linii Bierawa – Ortowice – Stara Kuźnia - Kotłarnia i dalej wzdłuż Odry po Olzę na granicy z Czechosłowacją⁴⁷.

IV faza charakteryzowała się przerwaniem walk, chociaż na niektórych odcinkach dochodziło do wymiany ognia, słownych potyczek, odgrążania się, demonstracyjnych zachowań po stronie nieprzyjaciela⁴⁸. Toczyły się rokowania o utworzenie strefy neutralnej. Miało miejsce wycofywanie sił niemieckich oraz wojsk powstańczych na wyznaczone linie.

⁴⁷ CAW, I.130.4.38

⁴⁸ CAW, I.130.11.9

Pociąg pancerny „Pieron” z kopalni „Emma”

Pociągi pancerne /dalej p.p./ tworzyły odrębny rodzaj broni, były częścią pancernych sił w wojskach powstańczych. Nie stanowiły nowej broni. Spotykamy je już w czasie wojny secesyjnej w Ameryce (1861-1865), austriacko - pruskiej (1866) oraz wojny francusko - pruskiej (1870-1871), a także w wojnie angielsko - burskiej (1899 – 1902), I wojnie światowej oraz rewolucji październikowej i wojnie domowej w Rosji.

W początkowym okresie ich stosowania było to prowizoryczne pociągi składające się z parowozu i wagonów towarowych. Udział w walkach p.p. polegał na patrolowaniu i ubezpieczaniu linii kolejowych, niszczeniu umocnień nieprzyjaciela w strefie przyfrontowej, wspieraniu natarcia własnej piechoty, wsparciu własnej obrony, działaniach osłaniających, opóźniających odwrót własnych pododdziałów.

Górny Śląsk posiadał dogodne warunki dla zastosowania p.p. w toku walk powstańczych. Sprzyjała temu gęsta sieć linii kolejowych z licznymi odgałęzieniami do miejscowości, w których istniały zakłady przemysłowe.

W okresie poprzedzającym plebiscyt wojsko polskie wydzieliło dwa p.p. („Wilk” i „Piłsudczyk”), które zostały skierowane do Krakowa i były utrzymywane w stanie pogotowia bojowego. Kolejne 3 p.p. zostały wydzielone na podstawie rozkazu z dnia 20.03.1921r. m.in. „Paderewski” i „Mściciel”⁴⁹.

Pozostałe p.p. użyte podczas walk powstańczych były budowane w zakładach przemysłowych i uzupełniane oraz formowane w zakładach sprzętu kolejowego. M.in. w zakładach sprzętu kolejowego w Zawadzkiem powstały 2 p.p., a w zakładach taboru kolejowego w Krupskim Młynie 1 p.p. Zbudowano w nich jeszcze 4 p.p. Nadano im nazwy „Nowak”, „Zygmunt Powstaniec”,

⁴⁹ Encyklopedia..., op. cit., s. 404

„Tadek Ślązak” i „Piast”. Zostały ukończone i skierowane do walki 15.5., 19.05., 31.05. i 5.06.1921r. Na początku czerwca 1921r. utworzony przy Naczelnej Komendzie Wojsk Powstańczych (rozkaz nr 18 z dnia 1.06.1921r.) Inspektorat Pociągów Pancernych przeprowadził reorganizację pancernych sił w wojskach powstańczych. Utworzono wówczas cztery grupy (pułki) bojowe po dwa dyony (dywizjony), złożone z dwóch p.p. każdy:

I grupa (pułk)

I dyon(dywizjon)	p.p. 1 „Korfanty” p.p. 2 „Nowina-Doliwa”
II dyon	p.p. 3 „Pieron” p.p. 4 „Naprzód”

II grupa

III dyon	p.p. 5 „Szwoleżer” p.p. 6 „Ułan”
IV dyon	p.p. 7 „Bajończyk” p.p. 8 „Górnik”

III grupa

V dyon	p.p. 9 „Lubliniec” p.p. 10 „Ludyga”
VI dyon	p.p. 11 „Lew” p.p. 12 „Pantera”

IV grupa

VII dyon	p.p. 13 „Nowak” p.p. 14 „Zygmunt Powstaniec”
VIII dyon	p.p. 15 „Tadek Ślązak” p.p. 16 „Testart”

Ze względu na interesujące fakty, zdarzenia dotyczące naszego terenu wydaje się być istotnym epizod zbudowania p.p. „Pieron” w warsztatach kopalni „Emma”, jego dalsze losy oraz udział w walkach podczas III powstania.

Pociąg pancerny "Pieron"

Źródło: <http://historiagornegoslaska.blogspot.com/2013/05/pociagi-pancerne-cz-i.html>

Fakt zbudowania p.p. „Pieron” w warsztacie mechanicznym kopalni „Emma” potwierdza w swojej relacji – zeznaniu Karol Gwoździk, mieszkaniec Radlina z ul. Stalmacha 2 z dnia 14.01.1972r. Czytamy w nim: „W pierwszych dniach maja 1921 r. zwrócił się do mnie osobnik w mundurze wojskowym, czy jestem członkiem polskich towarzystw. Po uzyskaniu potwierdzającej odpowiedzi, zwrócił się z pytaniem, czy istnieje możliwość zbudowania pociągu pancernego. Poinformowany o tym majster warsztatu Franciszek Tomecki przystąpił natychmiast do realizacji budowy. W tym celu zarekwirowano kopalniany parowóz trzyosiowy TY-7, który obudowano żelaznymi płytami grubości 20 milimetrów. Po opancerzeniu parowozu dołączono do niego 3 wagony, z których 1(tzw. lorę) umieszczono przed nim okładając ją wokoło workami z piaskiem, a pozostałe 2 dwa, kryte, wyłożono płytami żelaznymi za nim. Zabezpieczono je także workami z piaskiem i urządzono w nich otwory strzelnicze dla 4 karabinów maszynowych w każdym (dalej KM). Natomiast tylni posiadał dodatkowo działko polowe 75 milimetrów. Po trzech dobach pracy w dzień i w noc p.p. pod nazwą „Pieron” odjechał do Wodzisławia celem załadowania amunicji. Dołączono kolejne dwa wagony kryte, które służyły jako magazyn broni i żywności oraz zakwaterowania obsługi”.

W jego relacji przy budowie byli zatrudnieni m.in. Wiktor Rudek, Reinhold Harnot (pełnił na nim służbę do końca operacji), Antoni Papierok, Ignacy Czekąła. Pociąg wyruszył na front 7 lub 8 maja 1921 r. /daty dokładnie nie pamiętał/. Obsługę parowozu pociągu pancernego tworzyli Józef Stokowy i Kleofas Kucza⁵⁰.

⁵⁰ Dokumentacja b. Izby Pamięci w ZSS w Radlinie

Pociąg pancerny "Pieron"

Źródło: Encyklopedia ..., s. 593

Interesujące dane na temat p.p. „Pieron”, jego budowy, a także udziału w walkach zawiera treść zaświadczenia sporządzonego na prośbę Zygmunta Jezierskiego przez podporucznika Wojska Polskiego Adama Ciołkosza w Krakowie w dniu 22.12.1937r. Potwierdza on jako były dowódca p.p. „Pieron” oraz ciężkich karabinów maszynowych na nim, że został zbudowany na kopalni „Emma”, a Zygmunt Jezierski (kadet korpusu kadetów nr 2 z Modlina, przyp. aut) brał udział w jego opancerzeniu i w akcjach tego pociągu pełniąc służbę łącznościową na parowozie, natomiast w czasie postojów sprawował funkcję pisarza prowiantowego. Z treści zaświadczenia wynika, że p.p. „Pieron” brał

udział w walkach pod Kędzierzynem, Nędzą, Górą św. Anny i Gogolinem⁵¹.

W zasobach archiwalnych CAW, Powstania Górnośląskie, w zespole akt Grupy Południowej napotyamy rozkaz nr 4 d-cy ppułk Bronisława Sikorskiego pseud. Cietrzew z dnia 10.05.1921r., w którym rozkazuje p. Kulikowskiemu zbudować p.p. „Pieron”, uzbrojenie, wyekwipowanie i załoga zostanie oddzielnym rozkazem ustanowione. W paragrafie III rozkazu pkt.2 czytamy, że do zbudowania pociągu pancernego „Pieron” należy używać warsztatów w Emmagrube. Treść rozkazu to coś więcej aniżeli relacja czy zaświadczenie, bowiem jednoznacznie przesądza fakt zbudowania pociągu na terenie kopalni „Emma” w Radlinie⁵².

Według relacji Karola Gwoździka p.p. „Pieron” ze skompletowaną załogą ruszył pod Górę św. Anny około 10 maja. Mógł po latach nie pamiętać dokładnej daty i miejsca docelowego. Można domniemać, iż zdarzenie to miało miejsce około 14 lub 15 maja, a więc w tym samym czasie kiedy zostały skierowane do walki wyżej wymienione p.p. zbudowane w zakładach sprzętu kolejowego w Zawadzkiem oraz w Krupskim Młynie.

Potwierdza to raport stanu z dnia 16.5.1921r. p.p. „Pieron” na dzień 15.05.1921r. wysłany do Komisji Gospodarczej Grupy Zachodniej (w dokumentacji od 8.05.t.r. występuje już jako Grupa Południowa) w Wodzisławiu, w którym zamieszczona jest informacja o stanie jego załogi - 2 oficerów, 16 szeregowych. Ubyli 1 szeregowy Ozimek odtransportowany do szpitala w Tarnowie, przybyli Siwek z Inspektoratu PKP Niedobczyce oraz Patka z dowództwa artylerii

⁵¹ Ibidem

⁵² CAW, I.130.3.15

Grupy Południowej (z Rydułtów przyp. aut.)⁵³. Bardziej szczegółowe dane zawierają raporty stanu z dnia 17.05 i 20.05.1921. W ostatnim z nich załoga p.p. składała się z 2 oficerów, 1 sierżanta, 2 plutonowych, 5 kaprali, 5 starszych szeregowych i 11 szeregowych. Uzbrojenie p.p. „Pieron” w tym czasie: 24 karabiny ręczne, 2 karabiny maszynowe oraz działo 65 milimetrów, dca pociągu A. Ciołkosz.

Fakt występowania raportów stanu w zespole akt grupy kpt. Zielińskiego oraz kpt. ks. Brandysa prawdopodobnie zawiera informację dotyczącą terenu działania p.p. „Pieron”. Grupa dziergowicka kpt. ks. Brandysa brała udział w walkach na linii Turze - Dziergowice - Bierawa - Kędzierzyn, natomiast grupa kpt. Zielińskiego toczyła walki w rejonie Nędza- Dziergowice.

Jest niezrozumiałym, że 8.5.1921r. Naczelną Komendą Wojsk Powstańczych (dalej NKWP) skierowała do pułków P. Cymśa i W. Fajkisa (oddziałów Grupy Wschodniej) środki wsparcia: dwa pociągi pancerne „Pieron” (d-ca Jan Hein) i „Wilk”⁵⁴. Obydwa pułki toczyły walki na podejściach do Kędzierzyna, który został opanowany przez powstańców 9.05.1921r..

Według relacji K. Gwoździka p.p. „Pieron” był zbudowany w pierwszych dniach maja. Czyżby miał rację ?. Można założyć, że rozkaz z 10.05.1921r. d-cy Grupy Południowej ppułk. B. Sikorskiego był tylko w pewnym sensie potwierdzeniem wcześniejszego zamysłu dowództwa NKWP dotyczącego budowy pociągu.

⁵³ CAW, I.130.3.4

⁵⁴ Encyklopedia..., op. cit., s. 206

O pozostawaniu p.p. „Pieron” w tym rejonie walk świadczą m.in. wzmianka zamieszczona przez b. dcę I Dywizji Górnośląskiej Jana Ludygę-Laskowskiego w opracowaniu „Zarys Trzech Powstań Śląskich”, w którym odnotował jego udział w walkach o Górę św. Anny (21-26.05.1921r.). Został wtedy dozbrojony, na co wskazuje raport stanu z dnia 25.05.1921r. p.p. „Pieron”, w którym d-ca A. Ciołkosz komunikuje, że miał na uzbrojeniu 24 karabiny ręczne, 10 karabinów maszynowych oraz 1 działo⁵⁵. W nocy 27.05.1921r. p.p. „Pieron” ogniem karabinów maszynowych zmusił patrol nieprzyjaciela do zaniechania walki na odcinku Płonie – Ostróg – Miedonia - Markowice, Działał wtedy w ugrupowaniu 5 pułku rybnickiego⁵⁶. Prawdopodobnie potem nastąpiły zmiany w obsadzie p.p. ‘Pieron”. W jakimś stopniu potwierdza to rozkaz oddziału kpt. Zielińskiego z dnia 31.05.1921r., w którym informuje on o przeniesieniu do kompanii karabinów maszynowych swojej grupy, nad którą objął dowództwo ppor. Książek, przybyłych z p.p. „Pieron” kpr. Sułkowskiego Henryka, Ożoga Józefa, Urbańczyka Franciszka, Emanuela Błasika oraz Józefa Szubrychta⁵⁷. To przemawia za tym, że na czas toczonych walk o górę św. Anna p.p. „Pieron” był dozbrojony w KM, ale także zwiększona została jego załoga. Z tego samego dnia pochodzi 5-dniowy raport stanu Grupy Południowej, w którym jest mowa o miejscu postoju p.p. „Pieron” (Wodzisław), a jego załoga składała się z 2 oficerów, 9 podoficerów, 17 szeregowych⁵⁸.

⁵⁵ CAW, I.130.3.3

⁵⁶ CAW, I.130.11.7

⁵⁷ CAW, I.130.3.82

⁵⁸ CAW, I. 130.3.3

P.P. „Pieron” pełnił służbę patrolową na froncie działań Grupy Południowej. Bowiem jak wytłumaczyć to, że w raporcie stanu kpt. Zielińskiego z dnia 2.06.1921r do dowództwa Grupy Południowej wzmiankuje się o tym, że z p.p. „Pieron” ubyli sierż. sztab. Bar Józef, plut. Poncza Karol, plut. Sutora Alojzy, kpr. Ryl Karol, kpr. Ligocki Karol, oraz 13 starszych szeregowych. i szeregowych. Zdarzenie to określił jako dezercję⁵⁹. O służbie patrolowej p.p. „Pieron” świadczy również wzmianka w raporcie do NKWP d-wa Grupy Wschód z dnia 19.06.1921r., która informuje o stratach w p.p. „Lew” patrolującego odcinek między Łabędami a Gliwicami. W tym raporcie występuje wzmianka o p.p. „Pieron”, który stracił por. artylerii Ulanowskiego Tadeusza⁶⁰.

W oparciu o dostępne zasoby nie jest możliwe dokładne prześledzenie udziału p.p. „Pieron” w walkach powstańczych. Ludwik Piechoczek w swoich wykładach Uniwersytetu Ludowego z okazji 15 rocznicy POW opisując walki, nadmienił, że p.p. „Pieron” utrzymywał linię frontu na odcinku Kędzierzyn – Sławęcice podczas walk o Kędzierzyn. Z danych wynika, że na rozkaz operacyjny NKWP nr 22 z dnia 12.06. 1921r. oddziały Grupy Południowej zajęły wyznaczone im pozycje. Dla P.P. „Pieron” miejscem postoju wyznaczono Rybnik⁶¹. Zgodnie z planem ewakuacji oddziałów podległych Szefowi Kolejnictwa p.p. „Pieron” miał w składzie pociągu macierzystego nr 25 i 26 udać się z Rybnika przez Oświęcim do Krakowa⁶².

⁵⁹ Ibidem

⁶⁰ CAW, I.130.4.34

⁶¹ CAW, I.130.3.3

⁶² CAW, I.130.3.19

Udział kompanii z Radlina, Głożyn, Obszar i kop. „Emma” oraz z Biertułów w walkach III powstania

DOP w powiecie rybnickim podobnie jak i w innych powiatach, skupiło się na rozwoju stanu organizacyjnego, szkoleniu oraz gromadzeniu środków walki. Pierwsze nie nastęrczały trudności. Praca mobilizacyjna i szkoleniowa bazowała w głównej mierze na strukturach POW z okresu wcześniejszego. Po zdemobilizowaniu żołnierzy I Pułku Strzelców Bytomskich w listopadzie 1920 r. ci, którzy pochodzili z naszych miejscowości, wrócili w rodzinne strony. Ich doświadczenie bojowe okazało się być przydatnym. Włączyli się w szkolenia cywilów zaprzysiężonych w strukturach b. POW oraz czynnie uczestniczyli w tworzeniu materiałowych środków walki. Ich nazwiska pojawiają się w akcjach przetrwania broni z pogranicza polsko - niemieckiego z miejsc stacjonowania oddziałów wojska polskiego w Strumieniu i Pruchnej.

Jedną z takich akcji, jakie miały miejsce, opisał Franciszek Wencel. Na rozkaz DOP w Rybniku grupa w składzie 10 osób wyruszyła w południe, idąc w niewielkim rozproszeniu znanymi sobie drogami, po części także szosą zmięrzała do Strumienia. Przez granicę została przeprowadzona przez miejscowego łącznika członka b. struktur POW. Z magazynu jednostki w godzinach nocnych pobrano broń i pod osłoną nocy starano się wrócić do domu. Każdy z uczestników niósł 2 karabiny i skrzynkę amunicji. W toku innych wypadów grupy b. członków POW z Biertułów przeniosły 2 ciężkie karabiny maszynowe (CKM), 4 lekkie (ręczne) karabiny maszynowe (KM) oraz 1 miotacz granatów.

Na terenie Biertułów były zlokalizowane 3 składy broni i amunicji. Pierwszy mieścił się w budynku mieszkalnym Wencła

Teodora (ojca Franciszka i Konrada Wencłów), drugi w budynku rodziców Pawła Ochojskiego, trzeci w zabudowaniach Emanuela Bednorza na Wypandowie⁶³.

Budynek Emanuela Bednorza (stan obecny)

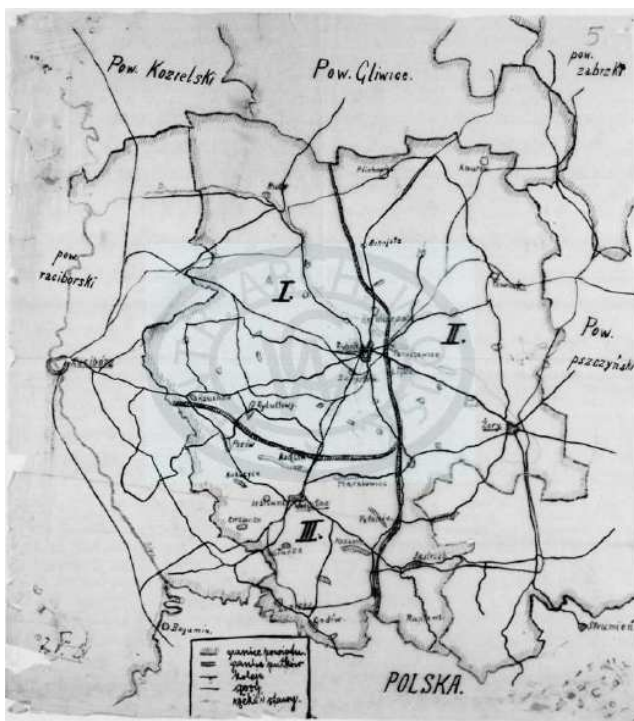
Zdjęcie: K. Ślęzak

Odpowiednio do stanu posiadania materiałowych środków walki były organizowane kompanie. Na ich wyposażeniu była broń maszynowa, karabiny (nieraz rewolwery, a nawet szable). Według rozkazu z dnia 2.05.1921 r. dwa Grupy Południowej etat kompanii liniowej składał się z dcy komp. 3 d-w plutonów, 1 sierż.

⁶³ Gleńsk P., Powstania śląskie i plebiscyt Biertułtowy /maszynopis/ zbiory aut.

sztabowego, 1 sierż. liniowego, 1 podoficera prowiantowego, 2 kucharzy, 3 plutonowych, 18 kaprali, 18 st. żołnierzy, 126 szeregowych, 4 woźniców, 3 wozów, 1 kuchni polowej. Także w jej skład wchodził pluton ręcznych karabinów maszynowych, 3 RKM, dca plutonu, 1 plutonowy, 3 kaprali, 12 szeregowych⁶⁴.

Roźmieszczenie – dyslokacja pułków powiatu rybnickiego w okresie poprzedzającym wybuch powstania /szkic sytuacyjny/

Źródło: CAW I.130.3.48

⁶⁴ CAW, I.130.11.17

Zbiórki alarmowe w celu sprawdzenia stanu gotowości we wszystkich pododdziałach pułków powiatu rybnickiego (5 i 14 pułku) przeprowadzono w dniu 24.04.1921 r.⁶⁵.

W planie operacyjnym 5 pułkowi rybnickiemu wyznaczono opanowanie części północnej powiatu, natomiast 14 pułkowi wodzisławskiemu części południowej.

Jedna z kompanii z naszego terenu wchodziła w skład 5 pułku piechoty (rybnickiego) oraz trzy w składzie 14 pułku piechoty (wodzisławskiego).

Krzyż Rybnickiego Pułku Powstańczego

Źródło: Encyklopedia ..., s. 493

2 maja 1921r. po ogłoszeniu alarmu kurierzy dostarczyli do pododdziałów pułku rybnickiego i wodzisławskiego rozkazy nakazujące rozpoczęcie działań - powstania w następnym dniu. Meldunek do dcy na Biertułtowy Janowi Skupniowi doręczył Wiktor Urbańczyk o godz. 15⁰⁰.

⁶⁵ CAW, I.130.3.71

Jan Skupień

Źródło: Zbiory autora

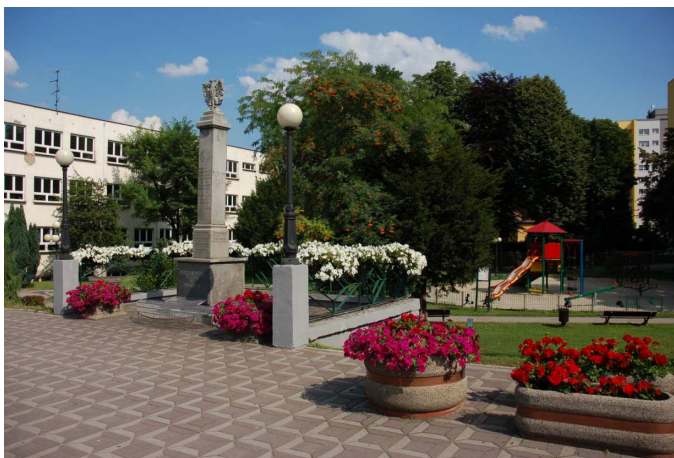

Paweł Ochojski

Źródło: Zbiory autora

Na odprawie z udziałem dcy kompanii Pawła Ochojskiego oraz dców plutonów w mieszkaniu Jana Skupnia zdecydowano o miejscu i godzinie zbiórki kompanii biertułtowskiej. O 22⁰⁰ na placu targowym /obecnie park im. Leopolda Zarzeckiego/ stosownie do wydanego rozkazu stawiła się kompania (70 osób).

Park im. Leopolda Zarzeckiego, na pierwszym planie pomnik pamięci Powstańców w Radlinie-Biertułtowach

Źródło: <https://miasto.radlin.pl/>

Wydano broń, o której była wyżej mowa, następnie zgodnie z rozkazem kompania ruszyła na wyznaczony odcinek frontu walki marszem ubezpieczonym. Za nią w pewnej odległości przemieszczały się trzy wozy, na których zostały umieszczone 2 CKM, 4 LKM oraz granatnik, amunicja i żywność. Zadaniem było opanowanie miejscowości dzielących ją od wyznaczonego odcinka dla baonu I pułku rybnickiego / Lukasyňa – Markowice – Nędza⁶⁶.

⁶⁶ Gleńsk P., ... Biertułtówy ..., op. cit.

I pluton II Kompanii Biertułowskiej

II pluton II Kompanii Biertułowskiej

III pluton II Kompanii Biertułowskiej

Drużyna karabinów maszynowych II Kompanii Biertułowskiej

Źródło: Zbiory autora

W spisie sanitariuszy pułku rybnickiego, kompania biertułtowska (2) ma dwóch: Weinera Pawła oraz Ryszkę Józefa. Natomiast w spisie plutonowych występują Roman Prefeta, Skupień Jan, Bugła Jan⁶⁷.

Na wysokości cegielni Hercera na drodze z Biertułtów do Rydułtów łącznik dcy I batalionu (baonu) Pawła Stańka 5 pułku rybnickiego doręczył dcy kompanii meldunek o zakwaterowaniu

Sztab baonu powstańczego w 1921r. w Biertułtowach

Źródło: Encyklopedia ..., s.44

10 żołnierzy włoskich w szkole w Rydułtowach. Zaskoczyli oni miejscowych i rozbili ich. A sami zabezpieczyli się, wystawiając posterunek z karabinem maszynowym na szosie obok kościoła. Zorientowany w sytuacji d-ca kompanii Paweł Ochojski

⁶⁷ CAW, I.130.3.71

z zachowaniem absolutnej ciszy podszedł ze swoim pododdziałem pod posterunek włoski i ustawił ciężki karabin maszynowy vis a vis włoskiego, z którego oddano serię ognia. Karabin włoski się wyrzucił, a obsługa posterunku, która beztrąsko paliła papiery opodal, szukała schronienia w budynku szkolnym. Dowódca kompanii wysłał do szkoły parlamentariuszy z białą flagą z żądaniem poddania się. Włosi niepomni na prawo chroniące parlamentariuszy zamknęli ich w piwnicy szkolnej. To samo stało się z kolejnymi 3 parlamentariuszami z powstańczej kompanii rydułtowskiej, która już się zorganizowała i włączyła do potyczki. W tych okolicznościach na rozkaz dcy ustawiono granatnik i oddano z niego strzały do okien szkoły. Włosi natychmiast wywiesili białą flagę. Powstańcy weszli do budynku, uwolnili aresztowanych w piwnicy. Nie obyło się bez rękoczynów ze strony uwięzionych. Jeden z nich rzucił się z pięściami na Włochów, musiano go uspokoić. Żądano od Włochów wydania broni, jednak na usilną prośbę ich dowódcy pozwolono im ją zatrzymać. Warunkiem jednak było to, że natychmiast opuszczą Rydułtowy, co też niezwłocznie uczynili, udając się do Rybnika samochodem.

Po tym incydencie obydwie kompanie około godz. 13⁰⁰ wyruszyły w kierunku Raciborza na wyznaczone cele etapowe. Rydułtowska przez Krzyżanowice, a biertułtowska drogą Rybnik - Racibórz. Znając teren oraz meldunki o stanie zorganizowania organizacji niemieckich, liczyły się z możliwością ich kontrakcji. Po drodze musiały przemaszerować obok zamku w Rzuchowie, którego właścicielem była rodzina von Klützow.

Zamek w Rzuchowie stan obecny

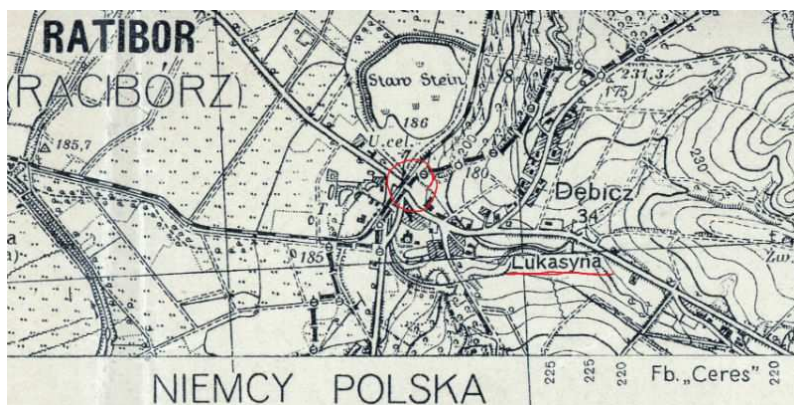

Źródło: <http://www.naszlaku.com/rzuchow#more-6001>

Kiedy znalazły się na wysokości zamku, padły strzały karabinowe i z broni maszynowej. Powstańcy zajmowali pozycję do ataku, w tym czasie naprzeciw bramy głównej swój pluton lokował plut. Roman Prefeta z kompanii biertułowskiej. Sam zajął pozycję przy murowanym słupie bramy i nagle został ugodzony w klatkę piersiową kulą nieprzyjaciela. Ginie pierwszy powstaniec z Biertułów, ginie także Wincenty Koczy, powstaniec z Rydułtów na innym odcinku oblężonego zamku. Te wydarzenia wpłynęły na dalszy tok zmagających. Zostały ustawione karabiny maszynowe oraz

granatniki. Zamek zasypano gradem pocisków. Niespodziewanie dla wszystkich zamek zamilkł. Zdobyto szturmem bramę wejściową, wysadzając ją wiązką granatów. Jak się okazało, zamek był już wtedy pusty, a z meldunku jaki nadszedł niebawem, okazało się, że bojówka nieprzyjaciela ucieka w kierunku Raciborza. Po przeszukaniu zamku okazało się, że Niemcy opuścili zamek potajemnym przejściem, którego wylot znajdował się poza pierścieniem oblegających zamek powstańców⁶⁸.

W nocy z 3 na 4 maja kompania biertułtowska udała się w kierunku Lukasyń (teren z niewielkim zagajnikiem, nielicznymi zabudowaniami, restauracją na obrzeżach Raciborza na prawym brzegu Odry). Tam 8.05.1021 r. został ranny Mazur Augustyn⁶⁹.

Źródło:

<http://forum.sudety.it/viewtopic.php?t=4817&sid=4f9d9fa4cceb62df5428b8b3c5ff3617>

⁶⁸ Gleńsk P., ... Biertułtowy ..., op. cit.

⁶⁹ CAW, I.130.11.73

Po zejściach w Rzuchowie dowództwo plutonu po śp. plut. Romanie Prefecie objął Franciszek Wencel / b. żołnierz I Pułku Strzelców Bytomskich/. Kompania (2) biertułtowska występująca w ugrupowaniu I baonu 5 pułku rybnickiego zajęła pozycję na wyznaczonym dla niej odcinku, lewym skrzydle I baonu pułku rybnickiego, który obsadził linię Lukasyń - Markowice – Nędza.

Pododdziały pułku rybnickiego zajmowały wyznaczone odcinki, następnie były luzowane / zastępowane przez inne/ i wycofywane na wypoczynek.

Poznana dokumentacja uniemożliwia dokładne prześledzenie dyslokacji mniejszych pododdziałów, wyznaczonych im odcinków na linii frontu. Dostępne są dane dotyczące dyslokacji baonów pułku. W niektórych przypadkach w raportach wymieniane są również kompanie.

Miejsca dyslokacji baonów nie ulegały daleko idącym zmianom, co wynikało z założeń planu operacyjnego i wyznaczonych etapów docelowych. Na zmianę ich położenia mogły wpłynąć szczególne okoliczności lub zmiana założeń taktyczno obronnych. Z pierwszym przypadkiem mamy do czynienia w trakcie odpierania kontrakcji ugrupowań nieprzyjaciela w okresie od 21 – 26 maja, toczonej walki o Górę św. i akcji Niemców w powiecie strzeleckim. Na ten odcinek walki w Olszowej skierowano po 25.05.1921r. m.in. 1,3 i 4 kompanię (1-sza 158 ludzi, 3-cia 118, 4-ta 126 oraz sztab baonu 6 ludzi) I baonu 5 pułku rybnickiego. 2 kompania (biertułtowska) pozostała w rezerwie w Markowicach. Kompanie 1,3 i 4 baonu I wróciły do 5 pułku 1.06.1921r.⁷⁰.

⁷⁰ CAW, I.130.11.7

Jeśli druga faza walk charakteryzowała się prowokacyjnym ostrzałem, wymianą ognia, wypadami patroli ze strony nieprzyjaciela, to trzecia faza po kontrakcji nieprzyjaciela pod Górą św. Anny (w przedziale czasu 27.05.- 7.06.1921r.) pomimo zobowiązania dcy sił niemieckich gen. Hoeffera w tym względzie miała również intensywny charakter. I to nie tylko na odcinku północnym, ale także na pozycje zajmowane przez wojska powstańcze. Akcje zaczepne były prowadzone niezależnie od pory dnia na linii Łęg - Zawada - Płonie - Ostróg - Miedonia, Markowice - Lukasyňa . Straty występowały i po stronie ludności cywilnej, m.in. w Łęgu zostało rannych w wyniku ostrzału 6 mieszkańców, z tego dwoje z ranami postrzałowymi brzucha. Na zagrożenia na tym odcinku nie pozostało bierne dowództwo Grupy Południowej, które oddało do dyspozycji pułku rybnickiego p.p. „Pieron”⁷¹.

W pierwszej, drugiej, a także w trzeciej fazie walk d-o pułku znajdowało się w Rzuchowie. W tym także dowództwo I baonu. Natomiast jego kompanie były rozlokowane w następujących miejscowościach:⁷²

komp. 1 Kornowacu

komp. 2 Kornowacu /biertułowska/

komp.3 Rzuchowie / od 19.05. Lukasyňa/

komp. 4 Rzuchów / Od 13.03. Brzezic/

25.05.1921r baon I został zluźwany przez baon II, 1 kompania udała się Rzuchowa, 2 do Kornowaca, 3 do Markowic⁷³.

⁷¹ Ibidem

⁷² CAW, I.130.3.13

⁷³ CAW, I.130.3.18

Z tego okresu pochodzi raport dcy odcinka „B” (jednocześnie dcy 5 pułku rybnickiego) o spaleniu mostu w Szychowicach oraz wysadzeniu mostu przy Lukasynie⁷⁴. Wydarzenia te znajdują potwierdzenie w komunikacie bojowym z dnia 29.05.1921r. szefa sztabu NKWP G. Śl. o odparciu ataku na most nad Odrą w tej miejscowości oraz o wypadzie nieprzyjaciela pod Markowicami, który również zakończył się niepowodzeniem⁷⁵.

W rozkazie operacyjnym nr 25 dowództwa Grupy Południowej z dnia 12.06.1921r. informuje ono, że Komisja Międzysojusznicza zażądała od Niemców natychmiastowego wstrzymania wszelkich kroków wojennych, nieprzekraczania Odry przez żaden oddział ani patrol oraz stopniowego wycofania swoich wojsk poza granice okręgu plebiscytowego.

Postawiła również żądania Naczelnemu Dowództwu Wojsk Powstańczych, w myśl których zobowiązała je do przesunięcia oddziałów powstańczych z nad Odry o 10km, tj. do zachodniej granicy powiatu rybnickiego. W zarządzonej dyslokacji kompania 2 /biertułowska/, I baonu pułku rybnickiego znalazła się wśród innych kompani, które obsadziły Łęgów - Łańce. Dowództwo I baonu było zlokalizowane w Dzimierzu. Natomiast II baon obsadził Żytną - Nową Wieś - Łyski, III baon Jankowice-Rudy. Miały tam pozostać do czasu wycofania się wojsk niemieckich poza linię Kietrz – Koźle⁷⁶.

Demobilizacja wojsk powstańczych, w tym także 5 pułku rybnickiego, została przeprowadzona w oparciu o rozkaz organizacyjny nr 27 z dnia 25.05.1921r. Warto przytoczyć wybrane

⁷⁴ CAW, I.130.11.7

⁷⁵ CAW, I.130.1.140

⁷⁶ CAW, I. 130.3.123 i I.130.61.1

treści z niego. Dowództwa Grup zostały zobowiązane do wyznaczenia miejsc demobilizacji dla każdego pułku w zależności od miejscowości, z której pochodziła większość powstańców. O wybranym miejscu należało poinformować dowództwo etapowe powiatu.

Na scenariusz demobilizacyjny składały się: sformowanie oddziału w szyku zwartym na miejscu zbiórki, odprawienie Mszy polowej, odczytanie przez dowódcę krótkiej historii oddziału z wymienieniem nazwisk powstańców podanych do odznaczenia, odczytanie list awansów podoficerskich, podanie komunikatów dotyczących wypłaty zaległego żołdu mundurowego, strawnego przez Powiatowe Komisje Likwidacyjne⁷⁷. Odczytanie rozkazu pożegnalnego, defilada, odprowadzenie pododdziałów do rodzinnych miejscowości pod wodzą najstarszego stopniem lub stanowiskiem, rozwiązanie pododdziału, rozejście się do domów⁷⁸.

Jest prawdopodobnym, że w przedstawionej historii pułku rybnickiego na zbiórce demobilizacyjnej wymienieni zostali nominowani do odznaczenia Krzyżem Walecznych następujący powstańcy z Biertułtów: Wencel Konrad, Nawrat Paweł, Weiner Roman, Musialik Franciszek, Kowol Wilhelm, Bugła Ludwik, Gruszczyk Otton, Urbańczyk Wiktor, Bugła Jan, Skupień Jan, Zarzecki Józef, Prefeta Roman, Pyszny Franciszek, Swoboda Teodor. Taka lista nominowanych znajduje się w aktach pułku rybnickiego⁷⁹. W spisie 916 odznaczonych Krzyżem Walecznych (*Krzyż Walecznych*

⁷⁷ Powiatowe Komisje Likwidacyjne utworzono za zgodą Komisji Koalicyjnej wg ogłoszenia z dn. 30.06.1921r. Głównego Komitetu Likwidacyjnego (CAW I.130.54.1)

⁷⁸ CAW, I.130.3.123

⁷⁹ CAW, I.130.3.71

ustanowiony przez Radę Obrony Państwa 11.08.1920r. nadawany za męstwo i odwagę w boju na polu walki) występuje tylko nazwisko Wencel Franciszek, b. żołnierza 1 Pułku Strzelców Bytomskich i uczestnika III powstania z Biertułów. Odznaczenie odebrał z rąk marszałka Piłsudskiego prawdopodobnie podczas uroczystej dekoracji 28.08.1922r. w Rybniku⁸⁰.

Nie można do końca jednoznacznie określić, jaka liczba mężczyzn – mieszkańców Biertułów brała udział w III powstaniu. Orientacyjną liczbę zawiera zestawienie Pawła Gleńska oraz listy zaległego żołądu Powiatowej Komisji Likwidacyjnej w Rybniku / patrz aneks 4 oraz aneks 5./

W wielu dokumentach można również odnaleźć nazwiska powstańców, którzy urodzili się w Biertułowach i brali udział w III powstaniu, a nie należeli do kompanii biertułowskiej. Byli to m. in. Marszolik Franciszek, d-ca III baonu pułku rybnickiego, Adamczyk Leopold w grupie kapitana Zielińskiego⁸¹, Urbańczyk Franciszek na p.p. „Pieron”, następnie w kompanii karabinów maszynowych w grupie kpt. Zielińskiego⁸², Adamczyk Feliks w III baonie pułku raciborskiego, Białydyga Wincenty w 5 kompanii II baonu pułku rybnickiego, Zeman Brunon w kompanii gospodarczej dowództwa Grupy Południowej⁸³.

⁸⁰ Gazeta Rybnicka z dnia 27.08.1922 r..

⁸¹ CAW, I.130.90.2

⁸² CAW, I.130.3.82

⁸³ CAW, I.130.90.3 i I.130.90.4

Odnaka wodzisławskiego pułku powstańczego

Źródło: Encyklopedia..., s. 611

W ugrupowaniu 14 pułku wodzisławskiego (drugiego pułku z powiatu rybnickiego) występowały kompanie: radlińska, z Obszar i kop. „Emmy” oraz z Głożyn.

W pierwszej z nich dca lokalny na Radlin Wiktor Brachmański odebrał osobiście rozkaz 2.05.1921r o wybuchu powstania w dowództwie pułku w Wodzisławiu.

Sztab II baonu 14 pułku wodzisławskiego pod dowództwem
Wiktora Brachmańskiego od 23.05.1921r.

Źródło: Zbiory autora

Tego samego dnia w godzinach popołudniowych na naradzie z dowódcami plutonów ustalono, że plutony po pobraniu broni zbiorą się na posesji Alojzego Swobody o godz. 22⁰⁰. Na zbiórce plutonów zameldowało się około 60 członków miejscowej organizacji bojowej. Po „apelu”, na którym do zebranych przemówił Wiktor Brachmański, kompania radlińska marszem ubezpieczonym ruszyła w kierunku Wodzisławia. Jej uzbrojenie stanowił oprócz karabinów granatnik wraz z amunicją. Około północy kompania zajęła przydzieloną ulicę w płn. części miasta. O godz. 4³⁰ od strony wschodniej na rynek wkroczyły pozostałe kompanie pułku wodzisławskiego pod dowództwem Józefa Michalskiego bez

rozpoznania. Ciszę przerwała seria karabinu maszynowego z okna poddasza kawiarni położonej w zachodniej części rynku. Kilkunastu powstańców zostało rannych, w tym dca pułku Józef Michalski. P. Gleńsk opisujący przebieg zdarzeń pisze o 3 poległych powstańcach, jednakże w wykazie poległych nie znaleziono nazwisk z wyjątkiem powstańca Maksymiliana /?/ Sygela ze Skrzyszowa z 7 kompanii II baonu, który poległ 2.05.1921r. w Wodzisławiu. Być może w meldunku o akcji z 2 na 3 maja wpisano błędną datę⁸⁴. Pododdziały wobec zaistniałej sytuacji około godz. 6⁰⁰ wycofały się poza rynek.

W tym samym czasie do walk III powstania włączyła się kompania z Obszar i kop. „Emma” pod dowództwem Augustyna Kuśki.

Augustyn Kuśka

Źródło: Zbiory autora

⁸⁴ CAW, I.130.3.11

Grupa miejscowa miała w wydany jej rozkazie rozbroić posterunek niemieckiej części policji plebiscytowej, który miał swoją siedzibę w budynku sypialni kop. „Emma” znajdującym się obok dyrekcji. Następnie obsadzić kopalnię, koksownię, dworzec kolejowy na Obszarach i pocztę oraz rozmieścić patrole na ulicach wokół tych obiektów. Powstańcy, tak jak i w innych rejonach Radlina, stawili się na zbiórkę w miejscu im dobrze znanym z okresu ćwiczeń i przygotowań na tzw. Kympie na Obszarach o godz. 22⁰⁰ w liczbie 40. Po uzgodnieniu planu działania pobrano broń (karabiny i amunicję, w tym lekki karabin maszynowy). Grupa 8 - osobowa pod dowództwem kpr. Leopolda Sachsa /b. żołnierza I Pułku Strzelców Bytomskich/ jako drużyna szturmowa zgodnie z ustaleniami miała zdobyć budynek sypialni i rozbroić niemiecki posterunek policji. Pozostali mieli ubezpieczać akcję od strony drogi Biertułtowy - Obszary. Po podejściu do budynku grupy szturmowej okazało się, że drzwi są zamknięte. W sytuacji zorientował się nieprzyjaciół, padły strzały. Nie wyrządziły żadnej szkody atakującym, którzy przylegli do ścian budynku. Brak granatów obydwu stronom uniemożliwił dalsze działania. Powstała sytuacja patowa. Żadna ze stron nie była w stanie cokolwiek zrobić.

Budynek sypialni kop. „Emma”

Źródło: <http://emma.radlin.pl/galeria/>

Grupa ubezpieczająca na odgłos strzałów otworzyła ogień na budynek sypialni. W 3 godzinie wymiany ognia powstaniec Ferdynand Pająk odskoczył spod ściany budynku w celu zajęcia dogodniejszej pozycji strzeleckiej przy murowanej portierni. Zostaje jednak ranny. Zniesiony przez sanitariuszy z kopalni z flagą czerwonego krzyża został przewieziony do szpitala w Rydułtowach, gdzie zmarł w godzinach popołudniowych (został pochowany z honorami wojskowymi na cmentarzu w Radlinie Dolnym).

Dca kompanii wysłał do dcy pułku meldunek o sytuacji bojowej z prośbą o wsparcie. Po godzinie samochodem, którym udał się z meldunkiem, goniec, wrócił z obsługą granatnika i amunicją. Po ostrzeleniu budynku granatami, uszkodzeniu dachu zostaje do broniących się policjantów wysłany parlamentariusz z białą flagą z żądaniem poddania się. Ci jednak odmówili. Dopiero po interwencji dyrektora kopalni „Emma” Augusta Bogatzka oraz przewodniczącego rady zakładowej Franciszka Musioła, którzy przedstawili sytuację ogólną, zgodzili się na warunki kapitulacji. Złożyli broń, opuścili budynek. Wśród 14 internowanych znajdował się żandarm z Biertułów, 2 policjantów komunalnych /pomocniczych/, 10 niemieckich policjantów i 1 polski policjant plebiscytowy. Został przesłuchany i zwolniony przez powstańców wraz z 2 policjantami pomocniczymi /miejscowymi/. Pozostali w następnym dniu zostali odtransportowani do obozu internowanych w Moszczenicy⁸⁵.

Już w pierwszym dniu na kop. „Emma” został otwarty punkt werbunkowy dla ochotników. Dnia 8.05.1921r. w sali Roberta Barteczko zebrali się uczestnicy walk o budynek sypialni oraz około 80 zwerbowanych ochotników. Po selekcji i zakwalifikowaniu starszych wiekiem do pełnienia służb wartowniczych w obiektach kopalni, koksowni itd., pozostali odmaszerowali do Wodzisławia. Tworzyli podstawowy trzon kompanii sztabowej 14 pułku wodzisławskiego. Po przeniesieniu z innych kompanii pułku liczyła ona 215 ludzi. Wypełniali powierzone im zadania. M.in. ochraniali strategiczne obiekty (dworzec kolejowy, urząd gminny, poczta),

⁸⁵ Gleńsk P. Powstania śląskie i plebiscyt. Obszary i os. Marcel (kop. „Emma”) /maszynopis, zb.aut./

pełnili służbę w sztabie pułku, patrolową w mieście, funkcje kurierów, organizowali łączność telefoniczną do batalionów pułku, byli angażowani w składzie umundurowania oraz broni⁸⁶.

23.05.1921 r., w godzinach rannych, w okresie kontrakcji nieprzyjaciela pod Górą św. Anny, Niemcy przerwali linię frontu bronią przez 8 kompanię powstańców II baonu pułku wodzisławskiego⁸⁷. Obiektem ataku był most drogowy na Odrze oraz odcinek do mostu kolejowego na rzece Olza⁸⁸.

Dla odwrócenia krytycznej sytuacji zostały zmobilizowane siły rezerwowe w Wodzisławiu. Ludwik Piechaczek z kompanią sztabową (obszarską) wyruszył do Gorzyc w celu zabezpieczenia ich do strony południowej⁸⁹. Szef Oddziału I Sztabu Grupy Południowej w Wodzisławiu por. Dobrzański Otosław (ps. Kotwicz), po otrzymaniu rozkazu o godz. 9⁴⁵, zebrał oddział, kompanię chor. Staniczka z baonu zapasowego 4(15) pułku (raciborskiego) i poprowadził ją przez Marusze, Turzę do Gorzyc, wcześniej opanowanych przez grupę L. Piehoczka, który wystawił stanowiska na skraju wsi w kierunku wsi Olza. Po skoordynowaniu planu kontrnatarcia, który zakładał pozorowany atak na wieś Olzę ruchem oskrzydającym wzdłuż granicy czeskiej przez Uchylsko, aby uderzeniem z boku zamknąć odwrót Niemcom znajdującym się po prawej stronie Odry. Pozorowany atak poprowadził por. Dobrzański, który zlecił jednemu plutonowi z KM posuwać się wzdłuż drogi z Gorzyc do Olzy, a sam wzdłuż rzeki Olza z dwoma plutonami rozbił

⁸⁶ Ibidem

⁸⁷ CAW, I.130.3.5 i I.130.3.13

⁸⁸ CAW, I.130.3.48

⁸⁹ CAW, I.130.3.2

pluton nieprzyjaciela, zdobywając 1CKM z amunicją. Resztki Niemców zbiegły przez rzekę Olzę na terytorium czeskie i tam ich Czesi obserwowujący akcję rozbroili.

W tym czasie L. Piechoczek ze swoją grupą zdobył wieś Olzę, wystawił placówkę z KM na jej północnym skraju w kierunku na silnie obsadzony przez Niemców przyczółek mostowy. Niemcy pod silnym ogniem KM i ostrzałem karabinów rozpoczęli odwrót pod osłoną pociągu pancernego na lewy brzeg Odry.

Podczas akcji spokojem i odwagą wyróżnili się ppor. Fuerst Romuald, b. dca baonu zapasowego 4 pułku piechoty, jego z-ca Włoczek, chor. Staniczek, plutonowy Sachs Leopold. Na specjalne wyróżnienie zasługiwała postawa osobistej odwagi burmistrza miasta Wodzisławia, Klockiewicza oraz dra Pawelca, którzy przez cały czas akcji z karabinami w rękę brali w niej udział w linii tyralierzy atakujących powstańców⁹⁰.

Miano bitwy pod Olzą, jednej z najkrwawszych na odcinku frontu Grupy Południowej, należy odnosić do walk na linii Olza – Buków. Podawana w literaturze przedmiotu przybliżona liczba poległych pod Olzą - 20-40, niekiedy nawet 60 jest nieprecyzyjna. W samej bitwie pod Odrą - Olzą poległo 12 powstańców . Natomiast na całym odcinku Olza- Buków w dniu 23.05.1921r. poległo 29 powstańców, przy czym w przypadku 3 nazwisk nie ma daty oraz miejsca śmierci. Od ran postrzałowych odniesionych w walce pod Bukowem i Kamieniem prawdopodobnie 23.05.1921r., dnia 24 i 25.05. zmarło dwóch kolejnych powstańców. A to oznacza, że w walkach na linii Olza – Buków poległo 28 lub 31 powstańców⁹¹.

⁹⁰ Ibidem

⁹¹ CAW, I.130.3.11

Przez kolejnych 6 dni kompania sztabowa (obszarska) zajmowała pozycje obronne od ujścia rzeki Olzy po most drogowy na rzece Odrze. 24.05.1921 r. ginie Franciszek Klimek na wale rzeczny podczas pełnienia służby patrolowej⁹². 28.05.1921r. dwa plutony zostały skierowane do Grabówki, gdzie stacjonowało dowództwo pułku⁹³. Trzeci pozostał w Olzie na pozycji przy moście drogowym. Na wypoczynek cała kompania została skierowana do Rogów 9.06.1921r., by 16.06. przenieść się do Kokoszyń, miejsca postoju dowództwa, jako kompania sztabowa 14 pułku⁹⁴. Część została zwolniona 23.06.1921r. Pozostali udali się do Pawłowic, gdzie nastąpiło rozwiązanie kompanii⁹⁵.

Intensywność walk na tym odcinku dowodzi, w jakim stopniu Niemcy z jednej strony chcieli przeciwdziałać prawdopodobnemu wysłaniu jakiejś części pododdziałów z tego odcinka na front pod Górę św. Anny, a być może liczyli, że zostały one wysłane i obrona jest osłabiona. Próbowali więc przełamać front w takim miejscu, które otworzyłoby im drogę na tyły wojsk powstańczych oraz do okręgu przemysłowego.

Z rozkazem do wybuchu powstania kompania głożyńska Szczotoka Agustyna zapoznała się również 2 maja 1921r. Jej zadanie polegało na uczestnictwie i współdziałaniu z innymi pododdziałami przy opanowaniu Wodzisławia na podejściach od strony północnej. D-ca Szczotok Augustyn zwołał zbiórkę członków kompanii na godz.22⁰⁰ na terenie piaskowni położonej przy skrzyżowaniu dróg

⁹² Gleńsk P., ... Obszary ..., op. cit., oraz Księga poległych w powstaniach 1919, 1920, 1921, Katowice 2005

⁹³ CAW, I.130.3.18

⁹⁴ CAW, I.130.5.3

⁹⁵ Gleńsk P., ... Obszary ..., op. cit.,

z Biertułów, Radlina i Rydułów. Stawiło się około 40 członków b. POW oraz w takiej samej liczbie ochotnicy. Po selekcji starszych wiekiem oraz wydzieleniu grupy do utrzymania porządku, reszta (60 ludzi) udała się do Radlina Dolnego celem pobrania broni ze składu znajdującego się opodal kościoła. Po północny przybyła do Wodzisławia i zajęła pozycję na ulicach w pobliżu kościoła. Kompania nie brała udziału w walkach toczonych na rynku, jej zadaniem było ubezpieczanie walczących od strony północnej. Szeregi kompanii uzupełniali nowi ochotnicy. 6.05.1921r. przy stanie osobowym 120 ludzi, w kompletnym uzbrojeniu, odjechała pociągiem do Olzy na wyznaczony odcinek frontu wzdłuż rzeki Odry po most drogowy na niej z drogą do Zabełkota. Po 10 dniach, 16.05.1921 r. została wycofana z linii frontu, udała się w pełnym rynsztunku na 3 dniowy wypoczynek do Głóżyń. Otrzymała kolejny rozkaz, który kierował ją na odcinek frontu Buków – Ligota Tworkowska. Sąsiadowała od południa z kompanią 5 (marklowicką), od północy z radlińską (4) II baonu pułku wodzisławskiego. Na zajmowanym odcinku dochodziło do rutynowej wymiany ognia, wypadów patroli nieprzyjaciela. Typowa sytuacja frontowa, kiedy żadna ze stron nie podejmuje zdecydowanych działań. Zaporę dla takowych stanowiła rzeka Odra. W jakimś stopniu miało to wpływ na osłabienie czujności i rozprężenie.

Sytuacja diametralnie zmieniła się 23.05.1921r. po przerwaniu linii obronnych pod Olzą. Do d-cy kompanii dociera meldunek telefoniczny, że Niemcy wspierani ogniem pociągu pancernego z linii torów Olza – Brzezie - Kędzierzyn zajmują teren broniony przez powstańców, a ich czołówki znajdują się pod Bluszczowem. Należy prowadzić walkę obronną, wycofując się na Ligotę Tworkowską. Niespodziewanie kompania głóżyńska,

broniąc się, znalazła się w okrążeniu. Na krótko zaświtała nadzieja wyjścia z okrążenia. Od południa zbliżała się grupa w rogatywkach z okrzykiem „Nie strzelajcie koledzy”. Sądzone, że to część kompanii marklowickiej. Jak się później okazało, Niemcy użyli fortelu. Mieli bowiem w swoich szeregach żołnierzy zza Odry znających język polski z domu rodzinnego. Rogatywki zabrali marklowickim powstańcom. Kiedy zbliżyli się na bliską odległość, padła komenda w języku niemieckim: „Hände hoch”. Głóżyńscy, ostrzeliwując się, zaczęli wycofywać się na Ligotę Tworkowską. Do niewoli dostało się jednak 25 powstańców, w tym 3 ciężko rannych: Jan Tomala, Wiktor Mężyk oraz Walenty Warzecha. Z resztą kompanii plutonowy Poloczek Emil dołączył do kompanii radlińskiej oraz posiłków z I batalionu Józefa Łatki i wspólnie z nimi przystąpił do kontrataku⁹⁶. Zajścia na polu walki pod Olzą, kontrnatarcie grup Ludwika Piechoczek i por. Dobrzańskiego pozwoliły na opanowanie sytuacji.

Rannych przetransportowano do szpitala w Raciborzu, (Walenty Warzecha został przewieziony do szpitala we Wrocławiu, a stamtąd we wrześniu do szpitala w Mysłowicach). Wziętych do niewoli powstańców głóżyńskich odprowadzono do Raciborza. Podczas przemarszu ulicami miasta byli napastowani przez fanatycznych mieszkańców, następnie zostali uwięzieni i poddani przesłuchaniom. W ich trakcie zastosowano środki przymusu. Augustyn Radecki doznał obrażeń oka, natomiast Filip Waler, wskutek pobicia, szoku nerwowego.

Do niewoli dostali się Brachmański Wiktor, Brachmański Roman, Duda Nikodem, Dziwoki Jan, Janisz Józef, Koczy Joachim,

⁹⁶ Gleńsk P., Powstania śląskie i plebiscyt. Głóżyny /maszynopis zb.aut./

Mężyk Wiktor (ranny), Mężyk Wiktor II, Mężyk Walenty, Mika Jan, Materzok Edward, Pogoda Józef, Polnik Augustyn, Radecki Augustyn, Szczotok Augustyn, Strzelec Paweł, Szymiczek Franciszek, Skowronek Jan, Smyczek Antoni, Tomala Jan (zmarł w szpitalu), Szulc Robert, Waler Filip (ranny), Warzecha Walenty (ranny), Weiner Paweł.

Uszczuplona kompania po krótkim (3 dniowym) wypoczynku wróciła na zajmowany poprzednio odcinek frontu (Buków – Ligota Tworkowska). Podczas pełnienia warty nad rzeką Odrą 1.06.1921r. zginął Jan Placek⁹⁷. W sytuacji zaprzestania walk na całym froncie kompania została wycofana 13.06.1921r. do Kokoszyca, gdzie znajdował się sztab pułku wodzińskiego. Tam też została rozwiązana⁹⁸.

Wzięci do niewoli powstańcy z Głóżyń zostali zwolnieni w drodze wymiany w dniu 11.07.1921r. Do Rybnika wrócili konwojowani przez żołnierzy włoskich, a listę zwolnionych na dworcu sprawdzali żołnierze francuscy⁹⁹.

Na rozkaz dcy Grupy Południowej nr 23 z dnia 26.06.1921r. wszystkie oddziały wycofały się na linię I fazy. 5 pułk rybnicki przeniósł się, dowództwo do Paruszowca, I baon do Chwałowic, II baon do Paruszowca, III baon do Wielopola, Natomiast d-o 14 pułku wodzińskiego przeniósł się do Bzia, I baon do Jastrzębia Górnego, II baon do Bzia, III baon do Ruptawy¹⁰⁰.

⁹⁷ Ibidem /w Księdze poległych ..., op. cit., występuje pod nazwiskiem Jan Płaczek/

⁹⁸ CAW, I.130.3.5 oraz Głęńsk P., ... Głóżyń ..., op. cit.

⁹⁹ Głęńsk P., ibidem

¹⁰⁰ CAW, I.130.3.104

Wydarzenia w oddziałach powstańczych Grupy Południowej przed i po 7.06 1921r, charakteryzowała euforia z jednej strony, z drugiej natomiast wystąpiły zjawiska świadczące o rozzuchwaleniu, samowoli i braku zastosowania się do rygorów dyscypliny wojskowej¹⁰¹. By temu przeciwdziałać, dowództwo Grupy Południowej podjęło decyzję o zaprzysiężeniu wszystkich powstańców. Nie był to jedyny powód, bowiem złożenie przysięgi przez przysłowiowe „pospolite ruszenie”, jakim w zdecydowanej większości byli uczestnicy powstania, stawiało ich na równi z żołnierzami. Na takie miano w pełni zasługiwali. Akt złożenia przysięgi budował ich morale i dowartościowywał, a także stygmatyzował i zobowiązywał do określonych postaw służby dla G. Śląska, dla którego wyzwolenie i przyłączenie do Macierzy wielu spośród nich złożyło ofiarę życia.

Rozkaz dowództwa Grupy Południowej nr 14 z dnia 10.06.1921r zawierał tekst przysięgi oraz nakaz dla wszystkich oddziałów, by przysięgę złożyły przed duszpasterzem (kapelanem)¹⁰².

*Przysięgam Bogu Wszchemmogącemu, w Trójcy Jedynemu,
Tobie Polsko i Górny Śląsku, że szeregu powstańczego nie opuszczę,
że przełożonych słuchać i ich rozkazy wykonywać będę.
Przysięgam zachowywać się jak przystoi na prawego człowieka.
Przysięgam wstrzymywać się od kradzieży, rabunku i wszelkiej
swawoli, od zdrady i szpiegostwa na rzecz przeciwnika.*

¹⁰¹ CAW, I.130.3.18, I.130.3.76, I.130.61.1

¹⁰² CAW, I.130.3.41, I.130.3.105

Przysięgę tę składam z miłości i wdzięczności dla braci moich w powstaniu poległych, z miłości do wszystkich rannych w boju, dla sierot pozostałych, z miłości dla Górnego Śląska zjednoczonego z Polską, za którego wiernie walczyć i w razie potrzeby życie złożyć pragnę.

Tak mi dopomóż Bóg !

Wielu uczestników z naszych miejscowości w okresie powstania zostało awansowanych na wyższe stopnie wojskowe. Informuje o tym szereg rozkazów. M. in. rozkazem 14 pułku nr 18 z dnia 28.06.1921r. zostali awansowani: Sachs Leopold na sierż., Danel Franciszek na plut., Sachs Józef na kapr., Paszenda Alojzy na plut., Wystup Walenty na sierż., Kubala Jan na st. szereg., Sachs Karol na st. szereg., Gzel Karol na st. szereg., Weideman Melchior na kapr., Bialecki Paweł na st. szereg., Moczala Jan na st. szereg., Kretek Maciej na kapr., Herok Franciszek na kapr., Siuda Rudolf na sierż.¹⁰³. Na listach żołdu wszyscy awansowani uczestnicy powstania są wymienieni z określeniem stopnia /patrz aneks 5/.

W czasie toczonych walk o osiągnięcie celów etapowych, a następnie obronnych na odcinku frontu Grupy Południowej powstańcy wzięli do niewoli 214 żołnierzy nieprzyjaciela, których odesłano do obozów w Woli, Żorach i 1 żołnierkę do Bierunia¹⁰⁴. Natomiast oddział defensywy w swoim raporcie z dnia 30.06.1921r informuje o internowaniu 221 jeńców (w wykazie dwa nazwiska skreślone)¹⁰⁵.

¹⁰³ CAW, I.130.3.83

¹⁰⁴ CAW, I.130.61.3

¹⁰⁵ CAW, I.130.3.40

Cena jaką zapłacili powstańcy była jednak wysoka. Na odcinku frontu Grupy Południowej według zapoznanych danych zginęło 8 mieszkańców z naszego terenu:

Prefeta Roman z Biertułów /3.0.5 1921r. w starciu o zamek w Rzuchowie/,

Pająk Ferdynand z Obszar / 3.05.1921r. podczas szturm budynku sypialni kop. „Emma”/,

Klimek Franciszek z Obszar /24.05.1921r. na odcinku Olza - Odra/,

Tomala Jan z Głożyn / ranny 23.05.1921r. pod Bukowem, zmarł 24.05. w szpitalu w Raciborzu/,

Płaczek Jan z Głożyn /1.06.1921r. pod Ligotą Tworkowską/,

Pojda Ludwik z Radlina /20.06.1921r. pod Górą św. Anny/¹⁰⁶,

Kiermaszek Wiktor /20.06.1921r. pod Górą św. Anny/,

Głombik Józef /23.05.1921r. (?) w walkach na odcinku 15 pułku (raciborskiego).

¹⁰⁶ Adamczyk B., Rozwój życia narodowego i walka o przyłączenie do Macierzy, w: Holona E., Adamczyk B., Radlin. Wypisy do dziejów, Radlin 2012, cz. II. roz. I. s.254

Tablice pamięci pomników Powstańców na cmentarzach w Radlinie (po lewej, obecnie dzielnicy Wodzisławia Śl.) i w Rydułtowach (po prawej)

Zdjęcia: K. Ślęzak

Do 25.05.1921r. poległo 69 powstańców w Grupie Południowej¹⁰⁷. Nazwisko Józefa Głombika występuje w księdze poległych w powstaniach 1919,1920,1921 (Katowice 2005) w spisie poległych powiatu raciborskiego. Natomiast nie ma w nim nazwiska Ludwika Pojdy.

¹⁰⁷ CAW, I.130.3.11

W całym powstaniu z powiatu rybnickiego poległo w walkach 148 powstańców¹⁰⁸. Na wszystkich frontach III powstania 1218.

Krzyż na Śląskiej Wstędze Waleczności i Zasługi

Źródło: https://pl.wikipedia.org/wiki/Krzyż_na_Śląskiej_Wstędze_Waleczności_i_Zasługi

¹⁰⁸ Księga poległych w powstaniach 1919, 1920, 1920, Katowice 2005

Dyplom Krzyża Na Śląskiej Wstędze Waleczności I Zastugi,
rewers i awers Krzyża

Źródło: Encyklopedia...

Epilog

Latem 1921r. między państwami Komisji Międzysojuszniczej trwał spór o rozstrzygnięcie sprawy podziału Górnego Śląska. Wobec braku porozumienia sprawa jego podziału została przeniesiona na forum Ligi Narodów. 12.10.1921r. Rada Ligi podjęła ostateczną decyzję o podziale Górnego Śląska między Polskę i Niemcy. Spotkała się ona z akceptacją Rady Ambasadorów 20.10.1921r.

Ostatecznie z obszaru plebiscytowego (11 008 km²) Polska otrzymała 3214km², (29%) z ludnością 996,5 tys. (ok.46%). Po stronie niemieckiej pozostało ok.530 tys. (47,5%) ogółu ludności polskiej na obszarze plebiscytowym. Mniejszość niemiecka na części Górnego Śląska przyznanej Polsce liczyła ok. 260 tys. (26%) ogółu ludności niemieckiej na obszarze plebiscytowym.

Przyznana Polsce część G. Śląska obejmowała powiaty: Katowice – miasto i wieś, Królewska Huta, Lubliniec, Tarnowskie Góry, Rybnik i Pszczyna. Na terenie tym m. in. znajdowały się 53 kopalnie / w tym 47 czynnych/ spośród istniejących 67 kopalń na G. Śl., 9 kopalni rud żelaza, 10 kopalń cynku i ołowiu, 11 zakładów koksowniczych, 5 wielkopieczowych zakładów hutniczych, 7 hut żelaza, 13 odlewni żeliwa i stali, 8 walcowni i stalowni, 5 walcowni cynku, 3 fabryki brykietów¹⁰⁹.

W sumie Polska otrzymała wprawdzie mniejszą część obszaru plebiscytowego, mniej liczącą mieszkańców, jednak o wiele bardziej istotną pod względem gospodarczym z większością bogactw naturalnych i bardziej uprzemysłowioną.

¹⁰⁹ Encyklopedia ... op. cit. S.

Przyznana Polsce część Górnego Śląska została formalnie włączona w granice państwa polskiego w 1922r.

Brama triumfalna w Rybniku na powitanie przedstawicieli władz polskich przejmujących miasto 04.07.1922r.

Źródło: Zbiory autora

Powitanie Wojska Polskiego w Wodzisławiu 4.07.1922r.

Źródło: Zbioru autora

Ad vocem (w sprawie)

Kto zetknął się z podręcznikiem do historii to wie doskonale, ile stron , miejsca zajmuje w nim problematyka powstań śląskich w porównaniu do tego, co ich autor pisze na temat powstania kościuszkowskiego, listopadowego, styczniowego i warszawskiego. Czy w tym zakresie może nastąpił jakiś przełom ? Otóż nie, wydana w środowisku wrocławskich uczonych „Historia Śląska” /w 2002 roku, a więc już w wolnej Polsce/ licząca 612 stron, w spisie treści zawiera ponad 200 tytułów podrozdziałów. Nie znajdujemy jednak wśród nich takiego, który odniósłby się do powstań śląskich. W tym miejscu można by zapytać, czy mamy do czynienia z tak ostatnio modną „poprawnością polityczną” czy też mamy do czynienia z tym, o czym pisze prof. F. Marek w swojej książce „Polscy Górnolązacy oskarżają” - cyt. „... w moim odczuciu w tym niedocenianiu powstań śląskich mamy do czynienia z typowo polską, jaśniepańską, pogardą dla ludu...”. W innym miejscu ten sam autor pisze, cyt.: „... polskość i niemieckość miały zawsze na Śląsku swoją cenę, z tą różnicą, że za polskość bito Ślązaka, a za niemieckość wynagradzano. Dzisiejsze władze polskie traktują Ślązaków tak, jakby miały do nich pretensje o to, że się oni dotąd jeszcze nie zmienili...”

Upokorzenie doznane od obcych jest mniej bolesne od upokorzenia doznawanego od swoich. Czy słusznie można mieć takie przekonanie, nie odpowiem wprost, ale kiedy czytam wiersz o. Henryka Kałuży SVD w tomiku „Nasa Ślonskoł Dusa” /Brynica 2003 r/ pt. „ Ślonsky Powstaniol” to nie mogę się oprzeć wrażeniu, że zawsze byliśmy traktowani instrumentalnie. Autor wiersza dał temu wyraz w następujących strofach, cyt. :

„... Ci zajął co krew swoją przelali
pod Anabergą z gywerą lołtali
dzisiaj we łobcych stronach spocuwają
powstańce jako te wygnańce
wymioni i gupiyimi nazwani
kiedyś po akademijach jak bery wodzyni
dzisiaj bez wsykich zapomniyni...”

Przypatrzmy się ostatniemu 35 – leciu . 2 maja 1991 roku telewizja polska nadała transmisję z centralnych uroczystości dwusetnej rocznicy uchwalenie konstytucji 3 maja z udziałem przedstawicieli obu izb parlamentu oraz najwyższych władz państwowych i kościoła. Przypominam sobie w tym miejscu uroczysty apel z udziałem jednostek organizacyjnych Wodzisławskiego Hufca ZHP na placu przed Domem Sportu w Radlinie tego samego dnia oraz rozkaz specjalny ówczesnego komendanta hufca śp. hm J. Bugła, w którym wyraźnie miało miejsce nawiązanie do święta Marii Królowej Polski, rocznicy Konstytucji 3 maja oraz 70 rocznicy III Powstania Śląskiego.

To co można było zobaczyć wtedy w telewizji, było pohańbieniem III powstania śląskiego. Żaden występujący mówca, ani marszałek sejmu czy senatu, a po nich inne osoby, m.in. śp. prof. Bronisław Geremek, nie wypowiedziały wówczas słowa „Śląsk” i „powstanie”. Czy my mieliśmy powód do tego, by czuć się tak, jak to zostało przez niego powiedziane „... Polacy obchodzą rocznicę z podniesioną głową, z uczuciem dumy i radości...”? Czy wtedy dano nam powód do dumy? Co wówczas czuli synowie, wnuki i prawnuki ponad 10 000 powstańców – uczestników III powstania śląskiego z ziemi rybnickiej? Bolesne jest dla nas Ślązaków to,

że władze szczebla rządowego, a także i nieraz lokalnego nie dorosły do myślenia kategoriami Śląska.

Potyczka, można by powiedzieć epizod, jakiegoś oddziały, w którymś z powstań kościuszkowskiego. listopadowego czy też styczniowego, notabene przegranych, ma dla nich większe znaczenie aniżeli rocznice związane ze Śląskiem.

Dają temu wyraz i przy innych okazjach. Na uroczystości nadania doktoratu honoris causa Kazimierzowi Kutzowi na Uniwersytecie Opolskim, w trakcie swojego wystąpienia odniósł się on również do spraw Śląska, stwierdzając, że jak już został całkowicie „wycyckany” to teraz znajdują się chętni do jego oddania. Na co obruszył się ówczesny wojewoda opolski i ostentacyjnie wyszedł z auli. Jakby nie było to przedstawiciel władzy dający tym samym wyraz, że pogardza, tak jak i „góra”, swoimi śląskimi dziećmi.

Czy śląskimi? A jak w tej sytuacji ocenić to co możemy znaleźć w opracowaniach podróżników przemierzających Śląsk, którzy dziwili się, że napotkani chłopci, nie tylko na Kresach Wschodnich, ale także na Mazowszu i w Małopolsce, zapytani kim są, odpowiadali: „tutejsi”, „swoi” lub „miejscowi”, natomiast chłopci na pruskiej części Śląska określali siebie w podobnych okolicznościach nie tutejszymi czy miejscowymi ani także Ślązakami, lecz Polakami.

Kazimierz Kutz nie powiedział czegoś, co by nie było prawdą. Śląsk to taka dojna krowa, która je na Śląsku, a jest dojona raz w Pradze, Berlinie czy Warszawie. To są słowa prostego robotnika, mieszkańca Radlina, które dają wiele do myślenia. Takiego robotnika, jacy brali udział w powstaniach śląskich. Bo takimi plebejskimi w istocie były.

Amnezja odnosząca się do powstań śląskich , w tym także i III – go, ich deprecjacja trwała przez następne lata. Nie był niczym nowym brak jakiegokolwiek wzmianki na temat rocznicy III powstania śląskiego w wystąpieniu telewizyjnym pani marszałek Senatu RP, prof. Alicji Grzeškowiak z okazji rocznicy uchwalenia Konstytucji 3 maja w 1999 roku.. Trudno to wytłumaczyć nie czym innym jak hipokryzją unikania narażania się antypolskim koteriom na zachodzie. Ale nie tylko, bowiem i w kraju mieliśmy z czymś podobnym do czynienia. 31 grudnia 2000 roku w orędziu noworocznym prezydent wymieniając wszystkie narodowe zrywy zapomniał wymienić Powstania Śląskie. W 2001 roku jeszcze nie rozpoczęto obchodów 80 rocznicy III Powstania Śląskiego, a już w lokalnej prasie opolskiej pojawiły się sugestie dotyczące tonowania – umniejszania rangi obchodów rocznicowych w imię polepszenia stosunków z mniejszością niemiecką, by mówić o nim ciszej i nie mitologizować w ogóle powstań.

A przecież były one największym fenomenem w dziejach narodu polskiego, jeśli nie w dziejach Europy. Bo czymże jest fakt, że w 25 pokoleniu urodzonych w niewoli mieszkańców dzielnicy, którzy w nią popadli nie w wyniku przegranej, a zostali oddani w niewolę , po 600 latach, w nigdzie wcześniej nie spotykanym trzykrotnym zrywie wywalczyli sobie powrót do Macierzy.

Wspomniane wyżej wzmianki w prasie znalazły ciętą odpowiedź na łamach miesięcznika „Śląsk” pióra Tadeusza Kijonki /radlinianina/ p.t. „Ciszej – czy głośniej”. Dr Józef Musioł (ur. w Połomii, sędzia Sądu Najwyższego) złożył wizytę w tej sprawie ówczesnemu prezydentowi Aleksandrowi Kwaśniewskiemu oraz J. Em. Prymasowi Polski ks. kardynałowi Józefowi Glempowi. W rezultacie tych zabiegów udało się wbrew

tym, którzy chcieli, aby wokół Powstań Śląskich było coraz ciszej, zmobilizować - zainspirować Marszałka Sejmu do przygotowania uchwały Sejmu oddającej cześć uczestnikom III Powstania Śląskiego.

Można by zapytać ponownie, dlaczego czekano aż 10 lat z taką uchwałą w wolnej Polsce. Ktoś mógłby powiedzieć - lepiej późno aniżeli wcale. Chwili tej doczekało się zaledwie bodajże 5 powstańców, do których odniósł się w swoim przemówieniu przy Grobie Nieznanego Żołnierza w trakcie obchodów z okazji święta majowego prezydent RP Aleksander Kwaśniewski.. Najbardziej podniosłym wydarzeniem była jednak Msza św. w katedrze św. Jana odprawiona w intencji Powstańców Śląskich przez J. Em. Prymasa Polski ks. kardynała J. Glempa w koncelebrze z J. E. Arcybiskupem Damianem Zimoniem i biskupem ks. Piotrem Liberą.

Przytaczane przykłady zaniedbań określa się w pedagogice, jeśli mają odniesienia do własnych dzieci, przemocą. I można mieć takie odczucie, że owe zaniechania mają taki wymiar, są dowodem braku troski, szacunku w stosunku do tych, którzy mają głębokie poczucie polskiej tożsamości narodowej, a taką z pewnością posiadają Polscy - Ślązacy.

Przykładów złośliwych i niczym nie uzasadnionych insynuacji pod adresem Ślązaków nie musimy szukać w przeszłości. Wystarczy przypomnieć wypowiedź o „zakamuflowanej opcji niemieckiej” lidera partii PiS, a także „przeoczenie” prezydenta Andrzeja Dudy, który zapomniał o tym, że III powstanie śląskie również było zwycięskie, a nie tylko wielkopolskie.

Nie dzieje się to po raz pierwszy i ostatni, tylko jest ciężko i bardzo boli, jeśli doznajemy upokorzeń od swoich, bowiem od innych jeśli mają takowe złośliwości miejsce jesteśmy w stanie się obronić. Ślązacy mają piękną kartę w historii, my radlinianie

również, trzeba tylko zatrzymać się nad nią, poznać do końca i przekazać naszym dzieciom i wnukom, tak aby wiedziały gdzie są ich korzenie i skąd przyszli.

Epatowanie pewnych treści jest przez nas uznawane za brak pokory i przez nas Ślązaków traktowane jako wywyższanie się. My jednak mamy niezbywalne ku temu prawo. Nie powinniśmy czuć się zażenowani, bowiem inni wykorzystują każdą okazję do tego, żeby zamanifestować i upowszechnić swoje dokonania, podkreślić swoją wartość i to, kim są.

Czekam tak jak i inni Polscy - Ślązacy z poczuciem wykluczenia, czy przedstawiciele najwyższych władz naszego kraju 3 Maja b.r. zademonstrują znowu amnezję i nie wspomną słowem o III Powstaniu Śląskim. Obym się tym razem mylił.

Bibliografia:

Źródła archiwalne

Centralne Archiwum Wojskowe, Powstania Górnos Śląskie, sygn. I.130. 1-91

Dokumentacja b. Izby Pamięci w ZSS w Radlinie

Pracownia Historii Powstań Śląskich, Muzeum Śląskie w Katowicach (Spisy weryfikacyjne bytomiaków oraz Spis powstańców śląskich zweryfikowanych przez Związek Powstańców Śląskich w l. 1936-1939)

Zespół akt komendy placu w Biertułtowach /własność b. prezes Towarzystwa Miłośników Rybnika, śp. Norbert Kwaśniok/

Opracowania

Adamczyk B.: Leopold Zarzecki 1855-1929, Radlin 2015

Encyklopedia Powstań Śląskich, Instytut Śląski w Opolu, Opole 1982

Holona E., Adamczyk B.: Radlin. Wypisy do dziejów, Radlin 2012

Księga poległych w powstaniach 1919, 1920, 1921, Katowice 2005

Piechoczek L.: Powiat Rybnicki w Czasie Powstań Śląskich, nakł. „Sztandaru Polskiego i Gazety Rybnickiej” w Rybniku. 1934.

Czasopisma

„Gazeta Rybnicka” z dnia 27.08.1922r.

Holona E.: „Wici” – periodyk Radlińskiego Towarzystwa Kulturalnego, Biertułtowy 03.05.2001r.

Materiały niepublikowane

Gleńsk P.: Powstania śląskie i plebiscyt. Radlin Dolny i Górny / maszynopis/

Gleńsk P.: Powstania śląskie i plebiscyt. Obszary i os. Marcel (kop. „Emma”) / maszynopis/

Gleńsk P.: Powstania śląskie i plebiscyt. Głozyny / maszynopis/

Gleńsk P.: Powstania śląskie i plebiscyt. Biertułtowy / maszynopis/

Literatura uzupełniająca

Jędruszczak T.: Powstania Śląskie 1919 1920 1921, wyd. IV, Katowice 1981

Kałuża H., o. SVD.: Nasa ŚlōnskoŃ Dusa, Krynica 2003

Marek F.A.: Głos Śląska zniewolonego, Opole 1996

Marek F.A.: Polscy Górnoślązacy oskarżają, Opole 2006

Mrowiec A.: Powstania śląskie na terenie powiatu wodzisławskiego, Wodzisław Śl. 1972

Mrowiec A.: Dziejowa próba polskości. Okres powstań i plebiscytu,
w: Ziemia rybnicko-wodzisławska, red.: Ligęza J., Katowice 1970

Libura I.: Z dziejów domowych powiatu. Gawęda o ziemi rybnickiej,
Opole 1984

Powstańczy Apel

95. rocznica III Powstania Śląskiego

/ Radlin 3 maja 2016/

**Wzywam spośród poległych powstańców śląskich w I powstaniu
1919r.**

Synów ziemi radlińskiej:

Franciszka Pysznego z Biertułów

Romana Weinera z Biertułów

sposzywających na cmentarzu w Rydułtowach.

Stańcie do apelu !

Oddali życie za wolność Ojczyzny

**Wzywam spośród żołnierzy polskich poległych w wojnie Polski
z Zachodnioukraińską Republiką Ludową o Galicję wschodnią
w 1919 r.**

Syna ziemi radlińskiej:

**Franciszka Pawlenkę z Biertułów poległego nad Bugiem
i tam pochowanego**

Stań do apelu !

Oddał życie za wolność Ojczyzny

Wzywam spośród żołnierzy I Pułku Strzelców Bytomskich poległych w walkach w obronie granicy polskiej z Niemcami w 1919r., poległych w wojnie Polski z Rosją sowiecką w latach 1919-1920,

Synów ziemi radlińskiej:

Konrada Grosa z Biertułów, poległego pod Wieruszowem w 1919r.,

Karola Szewczyka z Biertułów, poległego na froncie wschodnim 1920r.,

Józefa Zarzeckiego z Biertułów, poległego pod Rybczanami na froncie wschodnim w 1920r.

Stańcie do apelu !

Oddali życie za wolność Ojczyzny

Wzywam spośród wszystkich, którzy zginęli za sprawą niemieckiej policji bezpieczeństwa

Syna ziemi radlińskiej:

Józefa Szewczyka z Biertułów zastrzelonego podczas wiecu w Rybniku 17.08.1920r.

Stań do apelu!

Oddał życie za wolność Ojczyzny

Wzywam spośród poległych 148 powstańców b. powiatu rybnickiego w walkach III Powstania

Synów ziemi radlińskiej:

Romana Prefetę z Biertultów, poległ 3 maja w Rzuchowie,

Ferdynanda Pająka z Obszar, poległ 3 maja w czasie szturm na budynek sypialni kop. "Emma",

Jana Tomalę z Głożyn, poległ 23 maja pod Bukowem,

Franciszka Klimka z Obszar, poległ 24 maja na odcinku Olza – Odra,

Jana Placka z Głożyn, poległ 1 czerwca pod Ligotą Tworkowską,

Ludwika Pojędę z Radlina, poległ 20 czerwca pod Górą św. Anny

Wiktora Kiermaszka z Radlina, poległ 20 czerwca pod Górą św. Anny

Józefa Głombika z Radlina, poległ 23 maja na odcinku walk 15 pułku raciborskiego

Stańcie do Apelu !

Oddali życie za wolność Ojczyzny

Wzywam powstańców śląskich, którzy odeszli na wieczną wartę, harcerzy i żołnierzy II wojny światowej ze wszystkich pól bitewnych, zamordowanych z miejsc martyrologii – obozów hitlerowskich, łagrów sowieckich, którzy walczyli o wolną Polskę i poświęcili swoje życie na ołtarzu Ojczyzny

Stańcie do Apelu !

Oddali życie w służbie Ojczyzny

Uwaga!

*Pełny tekst apelu odczytujemy nie zwracając uwagi na zaznaczenia,

**Okrojony tekst apelu odczytujemy pomijając partie zaznaczone

Spis treści

Wstęp	3
Część I	
Wybrane przejawy pracy w duchu narodowym	6
Radlinianie i Biertułtowanie w I Pułku Strzelców Bytomskich	14
Struktury polskich organizacji bojowych w b. pow. rybnickim	19
Służby bezpieczeństwa na obszarze plebiscytowym	28
Plebiscyt	46
Część II	
III Powstanie Śląskie	51
Front walki Grupy Południowej, skład	51
Pociąg pancerny „Pieron” z kop. „Emma” i jego zadania	67
Udział kompanii z Radlina, Obszar i kop. „Emma”, Głożyn i Biertułtów w walkach III powstania	76
Epilog	111
Ad vocem (w sprawie)	114
Bibliografia	120
Apel powstańczy	
Aneksy	

ANEKSY

Aneks 1

Wykaz mieszkańców Radlina, Obszar, kop. „Emma”, Głóżyn
i Biertułów w I Pułku Strzelców Bytomskich

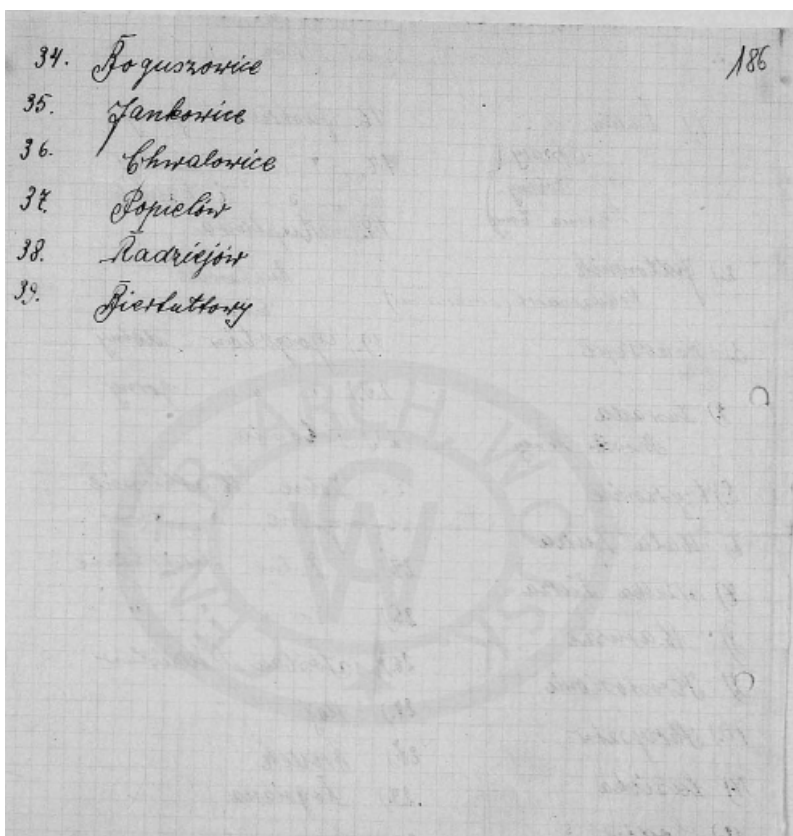
Adamczyk Antoni /B-wy/,	Adamczyk Zygfryd /B-wy/,
Blanik Dominik /G-ny/,	Chromik Jakub /R-n/,
Drzeniek Antoni /k. „E-ma/,	Froncek Józef /G-ny/,
Głąb Franciszek /R-n/,	Gojny Jerzy /B-wy/,
Gruszczyk Engelbert /B-wy/,	Gruszczyk Otton /B-wy/,
Grzenia Jan /B-wy/,	Gzel Karol /O-ry/,
Iskierka Robert /R-n/,	Kolorz Andrzej /R-n/,
Kolorz Paweł /R-n/,	Kowol Ryszard /R-n/,
Kowol Henryk /G-ny/,	Kubała Jan /O-ry/,
Kubica Józef /R-n/,	Lubszczyk Feliks /B-wy/,
Nowak Edward /B-wy/,	Nowak Wilhelm/B-wy/,
Marszolik Ludwik /B-wy/,	Materzok Emil /R-n/,
Materzok Roman /R-n/,	Matyszok Emil /R-n/,
Materzok Józef /R-n/,	Mazur Michał /R-n/,
Mężyk Izidor /R-n/,	Mężyk Paweł /G-ny/,
Mężyk Paweł /R-n/,	Musiolik Leopold /O-ry/,
Paszenda Filip/R-n/,	Połomski Wilhelm /B-wy/,
Powała Edward /R-n/,	Pukowiec Antoni /R-n/,
Pukowiec Franciszek /R-n/,	Pukowiec Wiktor /R-n/,
Rojek Stanisław /B-wy/,	Rosa Maksymilian /B-wy/,
Sachs Karol /O-ry/,	Sachs Leopold /O-ry/,
Spandel Alfred /B-wy/,	Szarawski Antoni /R-n/,
Szóstek Wilhelm /R-n/,	Urbańczyk Franciszek /B-wy/,
Urbańczyk Wiktor /B-wy/,	Weiner Ignacy /G-ny/,
Wencel Franciszek /B-wy/,	Wencel Konrad /B-wy/,
Wiosna Henryk /B-wy/,	Woźnica Paweł /G-ny/.

Źródło: Muzeum Śląskie . Pracownia Historii Powstań Śląskich / Spisy weryfikacyjne bytomiaków/

Aneks 2

Miejscowości Rejonu II wg podziału DOP na powiat rybnicki

1.) Świdlin	16. Jastrzebie górny
Abrary	17. " " dolny
Kościelny	i Kapiel
Kopalnia (Cenny)	18. Ruptawa
2.) Giedtownik	Ruptawice
Krausenardt (Krausort)	Ciszewka
3.) Kłokoszyce	19.) Gogotów dolny
4.) Ławada	20.) " " górny
Browski Kąty	21.) Półomia
5.) Brytanowice	22. Dolne Warkłowie
6.) Wata Turra	23. górne " " "
7.) Wielka Turra	24.) Dolne Świerkłane
8.) Wąsusz	25.) górne " " "
9.) Krótkonowice	26.) Łosbau Wodnisty
10.) Skrypsów	27.) Raj
11.) Ławiska	28.) Brodek
12.) Godów	29.) Łogowiana
13.) Gótkowice	30.) Łaranowice
14.) Skrybsko	31.) Osiny dolne
15.) Kłokoszyca	32.) " " górny
	33.) Kłokoszyn

Źródło: CAW I.130.45.3b

Aneks 3

Wykaz mieszkańców uczestniczących w patrolach Straży Obywatelskiej

Adamczyk Józef, Adamczyk Emanuel, Adamczyk Franciszek, Adamczyk Edward, Adamczyk Alfons, Adamczyk Richard, Brzoza Józef, Bochenek /?/, Bednorz Adolf, Bluszcz /?/, Bogdan /?/, Bugla Jan, Bugiel /?/, Brzezinka /?/, Badeja /?/, Białas Paweł, Brzoza Jan, Brachmański Emil, Brachmański Roman, Broll Teodor, Berger /?/, Bron/m Antoni, Burzan /?/, Bugla Leon, Czwienczek /?/, Brachmański Jan, Chmiel Jan, Chmiel Antoni, Chrószcz /?/, Cnota /?/, Dziwok /?, Dragon Franciszek, Dziwoki Jan, Dziwoki Franciszek,, Duda Emil, Dragon Leon, Dylla Alojzy, Drabczyk Werner, Duda Paweł,, Dziwoki Joachim, Doleżych /?/, Dzierżęga /?/, Frost /?/, Garysz /?/, Góral /?/, Gojny Wilhelm, Gojny Teodor, Gojny Franciszek, Gojny Johan, Gajda Dominik, Gwoździk Karol, Gebel Oskar, Grzenia Konrad, Gomola Alfons, Gojny Jan, Gruby /?/, Gajda Wacław, Gryt Wincenty, Grabarczyk Wincenty, Gilga Alojzy, Gajda Edward, Gawlik /?/, Gajda Jan, Gorgosz /?, Gowik Aleksander, Grabiec /?/, Gwiszcz Maksymilian, Górski Jan, Gojny Paweł, Gliwicki Antoni, Gros Herman, Gojny Jerzy, Geisler Leopold, Gryt Alojzy, Granieczny /?/, Grimm /?/, Hink Otton, Hink Leon, Hink Maksymilian, Holona Konstanty, Holona Sylwester, Honisz Franciszek, Honisz Jan, Holeś /?/, Hojka /?/, Howaniec /?/, Herman /?/, Huda Paweł, Jeszka /?/, Jarzombek Antoni, Jakubczyk Wiktor, Jarkulisz Franciszek, Jonczyk Paweł, Jerz August, Jeszka /?/, Jendrzich /?/, Kwiotek Karol, Kolorz /?/. Karwoth Georg, Kolarczyk /?/, Kowol Ignacy, Konieczny Jan, Kocur Paweł,, Komorek Georg, Kuśka Karol, Krec Ludwik, Kolla Wincenty, Kiermaszek Edmund,

Kristala /?/, Konsek Paweł, Kominek Karol, Koźmicki Edward, Koczy Stanisław, Kominek Wilhelm, Knoblauch Ignacy, Kroll /?/, Kozielski August, Kiszka /?/, Karwoth Jan, Karwoth Józef, Karasek/?/, Kozioł /?/, Kubica Jan, Kretek /?/, Koczy Adolf, Kampa Jan, Kiermaszek Jan, Kwiaton Franciszek, Kuśka Albert, Koczy Walentyn, Kwiaton Edward, Kasa Józef, Kozioł Józef, Kipka /?/, Langer Augustyn,, Lubszczyk Wincenty, Marszolik R., Musialik Johan, Maroszczyk /?/, Mainka Jan, Musialik Adolf, Mania Wiktor, Musiolik Ernest, Melcer Paweł, Mazurek /?/, Mestenhauser /?/, Musiolik Jan, Masztalerz /?/, Mika Jan, Meisner Józef, Mandrysz /?/, Magura Teodor, Miller /?/, Nosek /?/, Nawrath Walentyn, Nowak Józef, Nolty /?/, Nakielski Paweł, Niestrój /?/, Odrozek Wilhelm, Otto Teodor, Otto Franciszek, Ośliżło /?/, Okręt /?/, Bruśnik Paweł, Ochojski /?/, Piprek Karol, Parzich /?/, Parzych /?/, Poppek /?/, Płonka Wiktor, Pindor Paweł, Pyszny Emanuel, Piontek Jan, Pyszny Błażej, Polich Wilhelm, Połomski Karol, Pohl /?/, Pielorz /?/, Pawelec Wilhelm, Płaczek Jan, Pakuła /?/, Pyszny Paweł, Powieśnik Alojzy, Pieczka Franciszek, Pyszny Emil, Pytlik Franciszek, Płaczek Alojzy, Piontek Franciszek, Pyszny Jan, Płaczek Karol, Papierok Antoni, Pinior Ignacy, Pijet Emanuel, Przybyła Franciszek, Penkala /?/, Preiski /?/, Sommer /?/, Pyszny Antoni, Polok Paweł, Porwoł Karol, Rek Jan, Radecki Wiktor, Rojek Wilhelm, Roesner Karol, Reichert /?/, Rojek Paweł, Rudek /?/, Ryszka Karol, Rduch Józef. Rojek Emanuel, Robenek /?/, Skuballa Georg, Skrzypiec Leon, Sobik Franciszek, Smółka Walentyn, Safian /?/, Śmieja Karol, Siwy /?/, Salomon Jan, Swoboda /?/, Smółka Józef, Seidler Franciszek, Serwotka Ludwig, Świtata /?/, Szulik Maksymilian, Szulik Franciszek, Swaczyna /?/, Skaba Alojzy, Smółka Alojzy, Szostek Józef, Świerczyna Paweł (Peter), Słania Wiktor, Słanina Jan, Spandel Wincenty, Siegmung /?/, Szczyra Konstantyn,

Stabla /?/, Solich Wilhelm, Szczotok /?/, Szostek Bolesław, Święty /?/, Słania Wilhelm, Śmieja Franciszek, Serwotka Ewald, Szczęsny Józef, Szulik Paweł, Skowronek Paweł, Szostek Paweł, Skaba Teodor, Skaba Ludwig, Szczybnik /?/, Smykalla /?/, Słanina Ignacy, Szulik Leon, Tudzisz Emanuel, Turon /?/, Uherek Józef, Urbańczyk Józef, Wencel Józef, Wesolek /?/, Wranik /?/, Walter /?/, Weideman /?/, Wochnik /?/, Weinczura Franciszek, Weiner Józef, Walla /?/, Wencel Teodor, Wandulla Krzysztof, Weiner Antoni, Wieczorek Teodor, Węgrzyk Roman, Weiss /?/, Wiosna Tomasz, Waletzki/Walecki Ludwig, Zarembik /?/, Zimer /?/, Zamborski/?/, Zdrzałek Karol, Zieleźny Paweł, Żymełka /?/.

Źródło: Zespół akt komendy placu w Bietułowach / własność b. prezes Towarzystwa Miłośników Rybnika, śp. Norbert Kwaśniok/

Uczestnicy III powstania śląskiego / kompania z Radlina/

(wykaz sporządzony przez P. Gleńską członka Komisji Historycznej przy Miejskim Kole ZBoWiD w Wodzisławiu – Radlinie, 1981 r.)

Adamczyk Antoni /szer./	Adamczyk Franciszek /plut./
Albiński Herman /szer./	Albiński Jan /szer./
Albiński Antoni /szer./	Adamowski Augustyn /szer./
Brawański Paweł/ sierż. d-ca plut./.	Brawański Ryszard /szer./
Brachmański Michał /plut./	Brachmański Ignacy /szer./
Brachmański Tomasz /szer./	Brachmański Augustyn /szer./
Brachmański Paweł /kpr./	
Brachmański Wiktor /sierż. sztab.,	d-ca kompanii, d-ca baonu/
Barteczko Emil / kpr./	Barteczko Franciszek /szer./
Bochenek Wojciech /szer./	Burcek Franciszek /szer./
Bartkowiak Józef /st. szer./	Ciemiega Paweł / kpr./
Chromik Henryk /szer./	Chromik Jan /szer./
Duda Franciszek /szer./	Dzierżęga Wiktor /szer./
Dzierżęga Józef /szer./	Drzeniek Paweł /plut./
Drzeniek Józef / szer./	Froncek Emil /szer./
Głąb Bernard /sierż. liniowy, d-ca plut./	
Głąb Franciszek /kpr./	Gwoździk Józef /kpr./
Górecki Franciszek /szer./	Grabiec Franciszek /szer./
Grabiec Antoni /szer./	
Grzonka Hieronim /szer./	Grzybek Antoni /szer./
Grzybek Józef /szer./	Grabowski Karol /szer./
Gomola Alojzy /szer./	Hawętek Józef /kpr./
Huda Paweł /kpr./	Huda Antoni /kpr./

Holuża Wilhelm /szer./	Herok Franciszek /szer./
Herok Emil /szer./	Herok Hieronim /szer./
Iksal Dawid /szer./	Jurczyk Wiktor /szer./
Kowol Jan /plut., d-ca plut./	Kowol Izydor /szer./
Kowol Roman II /szer./	Kowol Józef /szer./
Kowol Roman I /szer./	Kowol Ryszard /st. szer./
Kowol Leon / szer./	Kowol Antoni /szer./
Kowol Mateusz ? / szer./	Kowol Ryszard /szer./
Kolorz Józef /kpr./	Kolorz Ludwik /kpr./
Kolorz Wilhelm /kpr./	Kolorz Paweł /szer./
Kolorz Franciszek /szer./	Kolorz Oskar /szer./
Kolorz Herman /szer./	Kolorz Wiktor /szer./
Kubica Józef /plut./	Kubica Ignacy / kpr./
Kubica Józef /kpr./	Kubica Franciszek /kpr./
Kubica Jan /szer./	Kubica Wojciech /szer./
Kubica Herman /szer./	Kubica Paweł /szer./
Kiermaszek Jan /kpr./	Kiermaszek Wiktor /kpr./
Kuźnik Wilhelm /st. szer./	Kominek Franciszek /st. szer./
Kosmalski Franciszek /st. szer./	Kozielski Izydor /kpr./
Kozielski Leon /szer./	Kufka Sylwester / szer./
Kłosok Jan /szer./	Kłosok Franciszek /szer./
Kalwar Karol /szer./	Króliczek Franciszek /szer./
Króliczek Wiktor /szer./	Konieczny Roman /szer./
Konieczny Józef / szer./	Kowalski Izydor /szer./
Kowalski Urban /szer./	Kownacki Józef /szer./
Kretek Jan / st. szer./	Koczy Wincenty /st. szer./
Krakowczyk Emil / szer./	Matuszczyk Mateusz /kpr./
Materzok Roman /kpr./	Materzok Józef /kpr./
Materzok Konrad /szer./	Menżyk Mateusz /st. szer./

Menzyk Wilhelm /szer./
Mojżesz Józef /kpr./
Mojżesz Florian /szer./
Malina Józef / szer./
Maksik Paweł / szer./
Nowak Ignacy /kpr./
Nawrat Ryszard /szer./
Ostrzołek Wincenty /szer./
Powąta Jan /plut. d-ca kompanii/
Powąta Franciszek /szer./
Pukowiec Wiktor /sierż. sztab./
Pukowiec Antoni /kpr./
Polnik Józef /st. szer./
Pilara Paweł / kpr./
Pośpiech Franciszek /szer./
Pośpiech Nicefor /szer./
Pospiech Konstanty /szer./
Pospiech Karol / szer./
Placek Ignacy / szer./
Porwoł Józef / szer./
Pluta Paweł /szer./
Pieterek Franciszek /szer./
Ratajczak Michał /plut./
Rotgengel Joachim /szer./
Rychlik Jan / szer./
Reclik Józef /st. szer./
Rudol Konrad / st. szer./
Stabla Ignacy / szer./
Szweda Juliusz / kpr./

Mandrysz Franciszek /kpr./
Mojżesz Franciszek /szer./
Milion Stefan /szer./
Maciończyk Augustyn /szer./
Musioł Wincenty /szer./
Nosiadek Alojzy /szer./
Odrozek Paweł /szer./

Polnik Teodor /kpr./
Polnik Robert /szer./
Pośpiech Józef /st. szer./
Pośpiech Jan I /szer./
Pospiech Józef /szer./
Pośpiech Jan II /szer./
Pitrowalski Wojciech /szer./
Porwoł Paweł /szer./
Pluta Wiktor /szer./
Pieczka Wincenty /szer./
Rduch Ignacy /szer./
Ratajczak Walenty /kpr./
Ruśniok Ignacy /szer./
Reclik Jan/ szer./
Rudol Piotr /st. szer./
Rezner Franciszek /szer./
Stabla Wincenty /szer./
Szóstek Wilhelm /st. szer./

Szóstek Dominik / szer./	Sosna Leon /szer./
Sosna Paweł /szer./	Sosna Teodor /szer./
Sosna Jan /szer./	Sosna Alojzy /szer./
Swoboda Stanisław /szer./	Swoboda Leon /szer./
Stebel Teodor /szer./	Stebel Wilhelm /szer./
Skrobol Teodor / szer./	Steuer Walenty /szer./
Sitko Herman /st. szer./	
Sitek Paweł /kpr./ (CAW, I.130.90.3)	
Surma Wiktor / szer./	Surma Karol /szer./
Surma Wilhelm /szer./	Szajer Paweł /szer./
Skorzysko Klemens / st. szer./	Sikora Józef /szer./
Szulik Bruno /szer./	Szczęśny Paweł /szer./
Trybuś Alojzy / kpr./	Torka Franciszek /st. szer./
Tkocz Franciszek /kpr./	Wala Antoni /kpr./
Wowra Dominik /szer./	Węgrzyk Wincenty / kpr./
Wojtyczko Teofil /st. szer./	Żemła Ignacy /szer./
Zuk Karol /szer./	

Mieszkańcy Radlina w innych pododdziałach:

Pojda Paweł szer. Komp.7, 14 pułku wodzisławskiego
/CAW I.130.90.3/

Pukowiec Franciszek dca II baonu 14 pułku
/CAW I.130.90.4/

Uczestnicy III powstanie śląskiego / kompania sztabowa z Obszar i kop. „Emma”/

(wykaz sporządzony przez P. Gleńska członka Komisji Historycznej przy Miejskim Kole ZBoWiD w Wodzisławiu – Radlinie , 1981 r.)

Białecki Paweł	Cichy Wilhelm
Duda Antoni	Duda Roman
Drzeniek Franciszek	Drzeniek Antoni
Durczok Antoni	Dzierżęga Jan
Dylich Teofil	Danel Franciszek
Dziuba Karol	Fabrycy Antoni
Gzel Karol	Gawlok Teofil
Grobelny Filip	Grynberg Alfred
Grabarczyk Teofil	Harnot Reinhold
Hus Ferdynand	Hensel Jan
Janulek Antoni	
Kuśka Augustyn sierż., oficer wywiad./CAW I.130.3.51/	
Kubala Paweł	Kubala Franciszek
Kubala Jan	Kołeczko /Koleczko/ Paweł
Kołeczko /Koleczko/ Alojzy	Kozielski Franciszek I
Kozielski Franciszek II	Kozielski Rudolf
Klimek Franciszek	Klimek Józef
Marcol Józef	Matuszyński Józef
Matuszyński Alojzy	Matuszyński Wilhelm
Myśliwiec Józef	Myśliwiec Franciszek
Mitko Michał	Musiolik Karol
Musiolik Józef	Moczała Jan
Materzok Emanuel	Mazur Karol
Polich Herbert	Paszenda Alojzy

Rojek Paweł	Rojek Wiktor
Sachs Karol	Sachs Józef /kpr./
Sachs Leopold / sierż. sztab./	Sachs Paweł
Sachs Robert	Sierny Alojzy
Sierny Leon	Stabik Konrad
Stabik Brunon	Świerczyna Aleksander
Sobik Emanuel	Sobik Augustyn
Sobik Teofil	Śmigieński Ludwik
Szymik Ludwik	Szymiczek Henryk
Steuer Augustyn	Szkatuła Augustyn
Szkatuła Józef	Spandel Jan
Szóstek Franciszek	Ucher Klemens
Ucher Ewald	Ucher Roman
Weis Edward	Wystup Walenty
Wojak Augustyn	Wojak Dominik
Wojak Franciszek	Weideman Melchior
Sosna Karol /st.szer/ (CAW, I.130.90.3)	

Uczestnicy III powstanie śląskiego /6 kompania z Głóżyn/

(wykaz sporządzony przez P. Gleńską członka Komisji Historycznej przy Miejskim Kole ZBoWiD w Wodzisławiu – Radlinie , 1981 r.

Brachmański Wiktor	Brachmański Roman
Duda Nikodem	Dziwoki Jan
Janisz Józef	Koczy Joachim
Menżyk Wiktor I	Menżyk Wiktor II
Menżyk Walenty	Mika Jan
Materzok Edward	Pogoda Józef

Polnik Augustyn
Szczotok Augustyn
Szymiczek Franciszek
Skowronek Jan
Tomala Jan
Waler Filip
Weiner Paweł

Radecki Augustyn
Strzelec Paweł
Szymiczek Antoni
Smyczek Antoni
Szulc Hubert
Warzecha Walenty

Mieszkańcy Głożyn w innych pododdziałach:

Koczy Jan w 5 komp. marklowickiej II baonu 14 pułku /CAW, I.130.90.3/

Szymiczek Walenty pełnił służbę w kancelarii III baonu 5 pułku rybnickiego wspólnie z Franciszkiem Urbańczykiem z Biertułów /CAW I.130.3.71/

Śmietański Wincenty w I komp. I baonu 14 pułku , Stołtny Jan V komp. II baonu 14 pułku /CAW I.130.90.4/

Pozostali uczestnicy III powstania śląskiego z Głożyn na liście żołdu „Głożyny, Marklowice” /CAW I.130.87.7b/ ustaleni w wyniku rozpoznania / wywiad z mieszkańcami Głożyn z p. Wandą Milerową oraz p. Ignacym Magiera/:

Radecki Jan, Matera Konrad, Pluta Paweł, Wojacek Franciszek, Radecki Stanisław, Prochaczek Rudolf, Matera Leon, Froncek Józef, Brachmański Roman, Materzok Leon, Radecki Konrad, Gwoździk Leon, Gwoździk Franciszek, Skaba Franciszek, Orszulik Jan.

Uczestnicy III powstania śląskiego / kompania z Biertułów/

(wykaz sporządzony przez P. Gleńską członka Komisji Historycznej przy Miejskim Kole ZBoWiD w Wodzisławiu – Radlinie , 1981 r.

Adamczyk Zygfryd	Adamczyk Walenty
Adamczyk Alfons	Adamczyk Ryszard
Adamczyk Antoni	Baron Franciszek
Barczyk Jan	Bednorz Robert
Bednarek Franciszek	Bednarek Józef
Bugła Jan	Bugła Ludwik
Bugła Rajmund	Bugła Ignacy
Bugła Augustyn	Bugiel Jerzy
Blanik Dominik	Bienia Roman
Beza Fryderyk	Bluszcz Konstanty
Boczek Rudolf	Bożek Jan
Bożek Wilhelm	Bytomski Paweł
Brachaczek Paweł	Brachmański Walenty
Brachmański Konrad	Brum Antoni
Brzoza Jan	Brzezinka Franciszek
Brzezinka Wilhelm	Brzezinka Jan
Brzezinka Rajnhold	Czechaczek Wilhelm
Czechaczek Karol	Durczok Jan
Drzeniek Paweł	Drobczyk Werner
Dzierżęga Augustyn	Elias Wiktor
Gajda Roman	Gajda Zygfryd
Gomolka Alfons	Gomolka Wilhelm
Gomola Teodor	Gojny Ludwik
Gojny Jerzy	Gebel Oskar
Głombica Augustyn	Grunwald Michał
Gruszka Władysław	Gruszczyk Engelbert
Gruszczyk Otton	Gryt Wincenty
Grzenia Jan	Gwoździk Karol I
Gwoździk Karol II	Grzegorzycza Robert
Heliosz Emanuel	Heliosz Augustyn

Hink Maksymilian
Holona Karol
Huda Paweł
Janisz Karol
Jakubczyk Karol
Jeszka Franciszek
Kłosok Jan
Kowol Teodory
Kocur Teodor
Kolar Wincenty
Konieczny Jan
Kuchta Ernest
Kuminek Karol
Kuminek Paweł
Kudla Emanuel
Lubszczyk Feliks
Łopocz Brunon
Mastalerz Franciszek
Macek Florian
Marszolik Paweł
Meisner Franciszek
Musiolik Jan
Nawrat Franciszek
Niestrój Karol
Ochojski Ludwik
Piela Edward
Pieczka Augustyn
Pyszny Wincenty
Pielorz Feliks
Piechaczek Jan
Płonka Wiktor
Pytlik Franciszek
Prefeta Roman
Podstawka Rudolf
Rezner Walenty

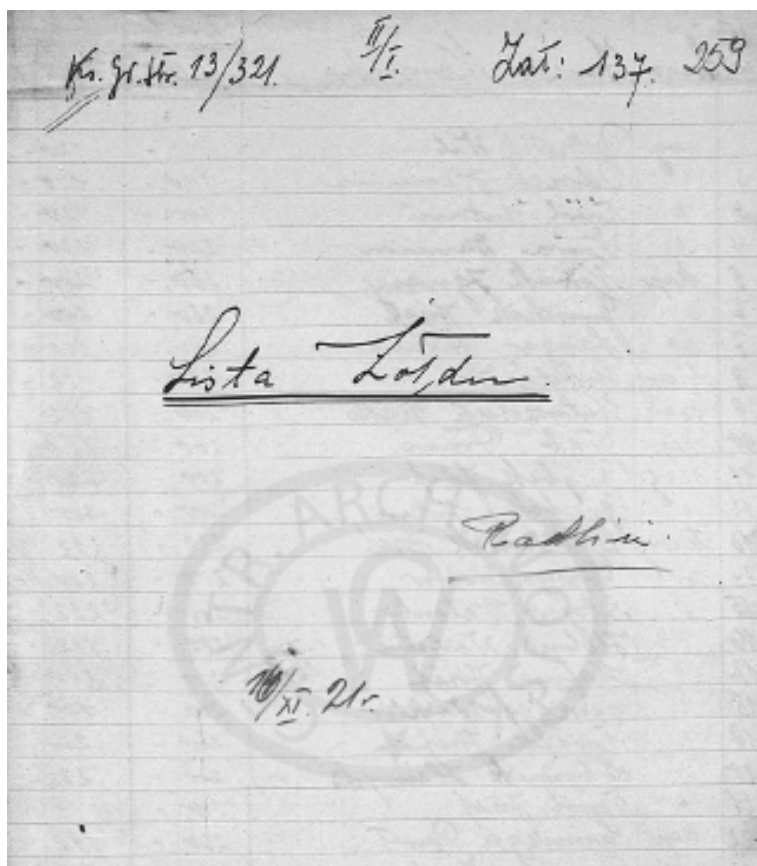
Herman Augustyn
Holona Sylwester
Janisz Florian
Jakubczyk Wiktor
Jeszka Wilhelm
Jędrzejczyk Paweł
Kowol Paweł
Kowol Józef
Koźmicki Emil
Kozielski Ryszard
Koczy Ryszard
Kupka Emil
Kuminek Wilhelm
Kwiaton Wilhelm
Lubszczyk Walenty
Lubszczyk Paweł
Matuła Wilhelm
Marczyński Augustyn
Marszolik Ludwik
Mielniak Jan
Musiolik Feliks
Mura Brunon
Niestrój Jan
Ochojski Paweł
Piela Jan
Paszenda Franciszek
Pyszny Paweł
Koloczek Alojzy
Pietraszek Franciszek
Placek Franciszek
Pukowiec Antoni
Piechuta Paweł
Prefeta Paweł
Połomski Karol
Rezner Karol

Ratka Józef
Rosa Józef
Rojek Roman
Rychlikowski Augustyn
Skupień Jan
Sierny Tomasz
Słanina Filip
Swoboda Teodor
Spandel Adolf
Smołka Roman
Smołka Alojzy
Skaba Wiktor
Skaba Mikołaj
Skaba Henryk
Skaba Alojzy
Seman Franciszek
Święty Edmund
Święty Hubert
Szóstek Adolf
Szulik Roman
Szczyrba Franciszek
Tumich Jan
Urbańczyk Franciszek /sierż. sztab. /CAW I.130.3.71/
Wieczorek Wincenty
Wencel Franciszek
Warmuza Mikołaj
Wawrzyńczyk Karol
Weiner Wilhelm
Widera Wiktor
Zarembik Józef
Żymełka Jan

Ratka Franciszek
Rosa Maksymilian
Rojek Stanisław
Ryszka Józef
Sierny Józef
Słanina Maksymilian
Swoboda Ludwik
Spandel Alfred
Spandel Hubert
Smołka Wojciech
Skaba Emanuel
Skaba Karol
Skaba Alfred
Skaba Herman
Skrzypiec Oskar
Światała Franciszek
Święty Józef
Szóstek Henryk
Szulik Maksymilian
Szcotok Antoni
Szczyra Konstanty
Wieczorek Józef
Wencel Konrad
Wranik Franciszek
Weiner Paweł
Walecki Franciszek
Wiosna Józef
Serafin Józef
Żymełka Jakub

Listy żołdu i strawnego PKL w Rybniku:

* dla miejscowości Radlin

860

No der Liste	M Name i Kategorie	L ort		M essung		R ichtung		R ichtung		R ichtung	R ichtung
		wech	h	wech	h	wech	h	wech	h		
1	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
2	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
3	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
4	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
5	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
6	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
7	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
8	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
9	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
10	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
11	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
12	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
13	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
14	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
15	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
16	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
17	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
18	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
19	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
20	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
21	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
22	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
23	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
24	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
25	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
26	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
27	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
28	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
29	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
30	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000

no. p. m. e. r. i. c. a.

No.	Locus	Yours & Mammich	Total	Mammich		Pigeons		Pigeons	Remarks
				no.	wt.	no.	wt.		
		2 Pigeons - 2000000	6220	4884	-	4174	-		
81	100g	Yonkie	200	200	-	400	-	400	possibly pigeon
82	100g	Yonkie	260	180	-	440	-	440	possibly pigeon
83	100g	Yonkie	200	200	-	400	-	400	possibly pigeon
84	100g	Yonkie	200	111	-	311	-	311	possibly pigeon
36	100g	Yonkie	200	200	-	400	-	400	possibly pigeon
37	100g	Yonkie	200	190	-	390	-	390	possibly pigeon
38	100g	Yonkie	260	180	-	440	-	440	possibly pigeon
39	100g	Yonkie	400	210	-	610	-	610	possibly pigeon
40	100g	Yonkie	200	82	-	282	-	282	possibly pigeon
41	100g	Yonkie	260	82	-	342	-	342	possibly pigeon
42	100g	Yonkie	200	200	-	400	-	400	possibly pigeon
43	100g	Yonkie	200	200	-	400	-	400	possibly pigeon
44	100g	Yonkie	210	218	-	428	-	428	possibly pigeon
45	100g	Yonkie	200	200	-	400	-	400	possibly pigeon
46	100g	Yonkie	200	200	-	400	-	400	possibly pigeon
47	100g	Yonkie	200	91	-	291	-	291	possibly pigeon
48	100g	Yonkie	200	89	-	289	-	289	possibly pigeon
49	100g	Yonkie	200	83	-	283	-	283	possibly pigeon
50	100g	Yonkie	260	180	-	440	-	440	possibly pigeon
51	100g	Yonkie	200	180	-	380	-	380	possibly pigeon
52	100g	Yonkie	200	83	-	283	-	283	possibly pigeon
53	100g	Yonkie	200	180	-	380	-	380	possibly pigeon
54	100g	Yonkie	260	180	-	440	-	440	possibly pigeon
55	100g	Yonkie	200	180	-	380	-	380	possibly pigeon
56	100g	Yonkie	200	200	-	400	-	400	possibly pigeon
57	100g	Yonkie	200	200	-	400	-	400	possibly pigeon
58	100g	Yonkie	200	200	-	400	-	400	possibly pigeon
59	100g	Yonkie	200	200	-	400	-	400	possibly pigeon
60	100g	Yonkie	200	200	-	400	-	400	possibly pigeon
61	100g	Yonkie	190	200	-	390	-	390	possibly pigeon
		Total	3470	1098	-	4568	-	4568	

No.	Arbeits Anzahl	M.	K.	Kantons d. Tessin		Zürich		Schweiz		Pfalz		Bayern		Sachsen		Böhmen, Ungarn & and. Staaten C.
				1874	1875	1874	1875	1874	1875	1874	1875	1874	1875	1874	1875	
61	1000		1000		10145	10145			300				21885			8160
62	1000		1000		190	190			190				190			
63	1000		1000		187	187			187				187			
64	1000		1000		180	180			180				180			
65	1000		1000		612	612			612				612			
66	1000		1000		200	200			200				200			
67	1000		1000		232	232			232				232			
68	1000		1000		200	200			200				200			
69	1000		1000		200	200			200				200			
70	1000		1000		200	200			200				200			
71	1000		1000		200	200			200				200			
72	1000		1000		200	200			200				200			
73	1000		1000		200	200			200				200			
74	1000		1000		200	200			200				200			
75	1000		1000		200	200			200				200			
76	1000		1000		200	200			200				200			
77	1000		1000		83	83			83				83			
78	1000		1000		200	200			200				200			
79	1000		1000		190	190			190				190			
80	1000		1000		200	200			200				200			
81	1000		1000		200	200			200				200			
82	1000		1000		200	200			200				200			
83	1000		1000		200	200			200				200			
84	1000		1000		200	200			200				200			
85	1000		1000		200	200			200				200			
86	1000		1000		200	200			200				200			
87	1000		1000		200	200			200				200			
88	1000		1000		200	200			200				200			
89	1000		1000		200	200			200				200			
90	1000		1000		200	200			200				200			
91	1000		1000		89	89			89				89			
92	1000		1000		89	89			89				89			
				10145	10145	300	300	300	300	300	300	300	300	300	300	300

383

No	Länge	Name v. Käsewässer	Zucht		Mehrwinn		Reibwinn		Reibwinn		Käse	
			maß	kr	maß	kr	maß	kr	maß	kr		
13	147g	Brennweine	10,120	-	2537	-	3671	-	147	-	4500	100%
14	149g	Brennech	80	29	29	29	29	29	470	-	4700	100%
15	150g	Brennech	80	29	29	29	29	29	445	-	4450	100%
16	151g	Brennech	80	29	29	29	29	29	432	-	4320	100%
17	152g	Brennech	80	29	29	29	29	29	400	-	4000	100%
18	153g	Brennech	80	29	29	29	29	29	415	-	4150	100%
19	154g	Brennech	80	29	29	29	29	29	400	-	4000	100%
20	155g	Brennech	80	29	29	29	29	29	380	-	3800	100%
21	156g	Brennech	80	29	29	29	29	29	370	-	3700	100%
22	157g	Brennech	80	29	29	29	29	29	350	-	3500	100%
23	158g	Brennech	80	29	29	29	29	29	340	-	3400	100%
24	159g	Brennech	80	29	29	29	29	29	330	-	3300	100%
25	160g	Brennech	80	29	29	29	29	29	320	-	3200	100%
26	161g	Brennech	80	29	29	29	29	29	310	-	3100	100%
27	162g	Brennech	80	29	29	29	29	29	300	-	3000	100%
28	163g	Brennech	80	29	29	29	29	29	290	-	2900	100%
29	164g	Brennech	80	29	29	29	29	29	280	-	2800	100%
30	165g	Brennech	80	29	29	29	29	29	270	-	2700	100%
31	166g	Brennech	80	29	29	29	29	29	260	-	2600	100%
32	167g	Brennech	80	29	29	29	29	29	250	-	2500	100%
33	168g	Brennech	80	29	29	29	29	29	240	-	2400	100%
34	169g	Brennech	80	29	29	29	29	29	230	-	2300	100%
35	170g	Brennech	80	29	29	29	29	29	220	-	2200	100%
36	171g	Brennech	80	29	29	29	29	29	210	-	2100	100%
37	172g	Brennech	80	29	29	29	29	29	200	-	2000	100%
38	173g	Brennech	80	29	29	29	29	29	190	-	1900	100%
39	174g	Brennech	80	29	29	29	29	29	180	-	1800	100%
40	175g	Brennech	80	29	29	29	29	29	170	-	1700	100%
41	176g	Brennech	80	29	29	29	29	29	160	-	1600	100%
42	177g	Brennech	80	29	29	29	29	29	150	-	1500	100%
43	178g	Brennech	80	29	29	29	29	29	140	-	1400	100%
44	179g	Brennech	80	29	29	29	29	29	130	-	1300	100%
45	180g	Brennech	80	29	29	29	29	29	120	-	1200	100%
46	181g	Brennech	80	29	29	29	29	29	110	-	1100	100%
47	182g	Brennech	80	29	29	29	29	29	100	-	1000	100%
48	183g	Brennech	80	29	29	29	29	29	90	-	900	100%
49	184g	Brennech	80	29	29	29	29	29	80	-	800	100%
50	185g	Brennech	80	29	29	29	29	29	70	-	700	100%
51	186g	Brennech	80	29	29	29	29	29	60	-	600	100%
52	187g	Brennech	80	29	29	29	29	29	50	-	500	100%
53	188g	Brennech	80	29	29	29	29	29	40	-	400	100%
54	189g	Brennech	80	29	29	29	29	29	30	-	300	100%
55	190g	Brennech	80	29	29	29	29	29	20	-	200	100%
56	191g	Brennech	80	29	29	29	29	29	10	-	100	100%
57	192g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
58	193g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
59	194g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
60	195g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
61	196g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
62	197g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
63	198g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
64	199g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
65	200g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
66	201g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
67	202g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
68	203g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
69	204g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
70	205g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
71	206g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
72	207g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
73	208g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
74	209g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
75	210g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
76	211g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
77	212g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
78	213g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
79	214g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
80	215g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
81	216g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
82	217g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
83	218g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
84	219g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
85	220g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
86	221g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
87	222g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
88	223g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
89	224g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
90	225g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
91	226g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
92	227g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
93	228g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
94	229g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
95	230g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
96	231g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
97	232g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
98	233g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
99	234g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
100	235g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
101	236g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
102	237g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
103	238g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
104	239g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
105	240g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
106	241g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
107	242g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
108	243g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
109	244g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
110	245g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
111	246g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
112	247g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
113	248g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
114	249g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
115	250g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
116	251g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
117	252g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
118	253g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
119	254g	Brennech	80	29	29	29	29	29	0	-	0	100%
120	255g	Brennech	80	29	29							

* dla miejscowości Obszary i Kop. „Emma”

Ms. Gr. Nr. 11/273- $\frac{4}{1}$ Zar. 113.159

Lista Lot, du

Gmina Emma goub.

W. E. Nr.

K.	Handwritten Name	ink 7	ink 8	ink 9	ink 10	ink 11	ink 12
1	1892	400	210				362
2	1893	160	210				449
3	1894	160	210				448
4	1895	110	210				447
5	1896	200	210				442
6	1897	410	210				362
7	1898	100	210				446
8	1899	100	210				442
9	1900	100	210				442
10	1901	100	210				442
11	1902	100	210				442
12	1903	100	210				442
13	1904	100	210				442
14	1905	160	210				210
15	1906	100	210				442
16	1907	100	210				442
17	1908	100	210				442
18	1909	100	210				442
19	1910	160	210				442
20	1911	100	210				442
21	1912	100	210				442
22	1913	100	210				442
23	1914	100	210				442
24	1915	100	210				442
25	1916	100	210				442
26	1917	100	210				442
27	1918	100	210				442
28	1919	100	210				442
29	1920	100	210				442
30	1921	100	210				442
31	1922	670	670				442
							130

Johnstonville

1892
 1893
 1894
 1895
 1896
 1897
 1898
 1899
 1900
 1901
 1902
 1903
 1904
 1905
 1906
 1907
 1908
 1909
 1910
 1911
 1912
 1913
 1914
 1915
 1916
 1917
 1918
 1919
 1920
 1921
 1922

130

No. Inwent.	Imię i Nazwisko	Wzrost	Waga	Temperatura ciała	ciężkość	ciężkość	ciężkość
42	Wojciech Białochowski	170	6544	10764			
43	Wojciech Białochowski	170	210	450			
44	Wojciech Białochowski	170	210	442			
45	Wojciech Białochowski	170	210	442			
46	Wojciech Białochowski	170	210	442			
47	Wojciech Białochowski	170	210	442			
48	Wojciech Białochowski	170	210	442			
49	Wojciech Białochowski	170	210	442			
50	Wojciech Białochowski	170	210	442			
51	Wojciech Białochowski	170	210	442			
52	Wojciech Białochowski	170	210	442			
53	Wojciech Białochowski	170	210	442			
54	Wojciech Białochowski	170	210	442			
55	Wojciech Białochowski	170	210	442			
56	Wojciech Białochowski	170	210	442			
57	Wojciech Białochowski	170	210	442			
58	Wojciech Białochowski	170	210	442			
59	Wojciech Białochowski	170	210	442			
60	Wojciech Białochowski	170	210	442			
61	Wojciech Białochowski	170	210	442			
62	Wojciech Białochowski	170	210	442			
63	Wojciech Białochowski	170	210	442			
64	Wojciech Białochowski	170	210	442			
65	Wojciech Białochowski	170	210	442			
66	Wojciech Białochowski	170	210	442			
67	Wojciech Białochowski	170	210	442			
68	Wojciech Białochowski	170	210	442			
69	Wojciech Białochowski	170	210	442			
70	Wojciech Białochowski	170	210	442			
71	Wojciech Białochowski	170	210	442			
72	Wojciech Białochowski	170	210	442			
73	Wojciech Białochowski	170	210	442			
74	Wojciech Białochowski	170	210	442			
75	Wojciech Białochowski	170	210	442			
76	Wojciech Białochowski	170	210	442			
77	Wojciech Białochowski	170	210	442			
78	Wojciech Białochowski	170	210	442			
79	Wojciech Białochowski	170	210	442			
80	Wojciech Białochowski	170	210	442			
81	Wojciech Białochowski	170	210	442			
82	Wojciech Białochowski	170	210	442			
83	Wojciech Białochowski	170	210	442			
84	Wojciech Białochowski	170	210	442			
85	Wojciech Białochowski	170	210	442			
86	Wojciech Białochowski	170	210	442			
87	Wojciech Białochowski	170	210	442			
88	Wojciech Białochowski	170	210	442			
89	Wojciech Białochowski	170	210	442			
90	Wojciech Białochowski	170	210	442			
91	Wojciech Białochowski	170	210	442			
92	Wojciech Białochowski	170	210	442			
93	Wojciech Białochowski	170	210	442			
94	Wojciech Białochowski	170	210	442			
95	Wojciech Białochowski	170	210	442			
96	Wojciech Białochowski	170	210	442			
97	Wojciech Białochowski	170	210	442			
98	Wojciech Białochowski	170	210	442			
99	Wojciech Białochowski	170	210	442			
100	Wojciech Białochowski	170	210	442			

Źródło: CAW I.130.87.7a

Kolys. Nr. 11/
1973

IV

Zak. 112¹⁴⁹

Lista 120, du
Jumina Obsary.

27. X. 20.

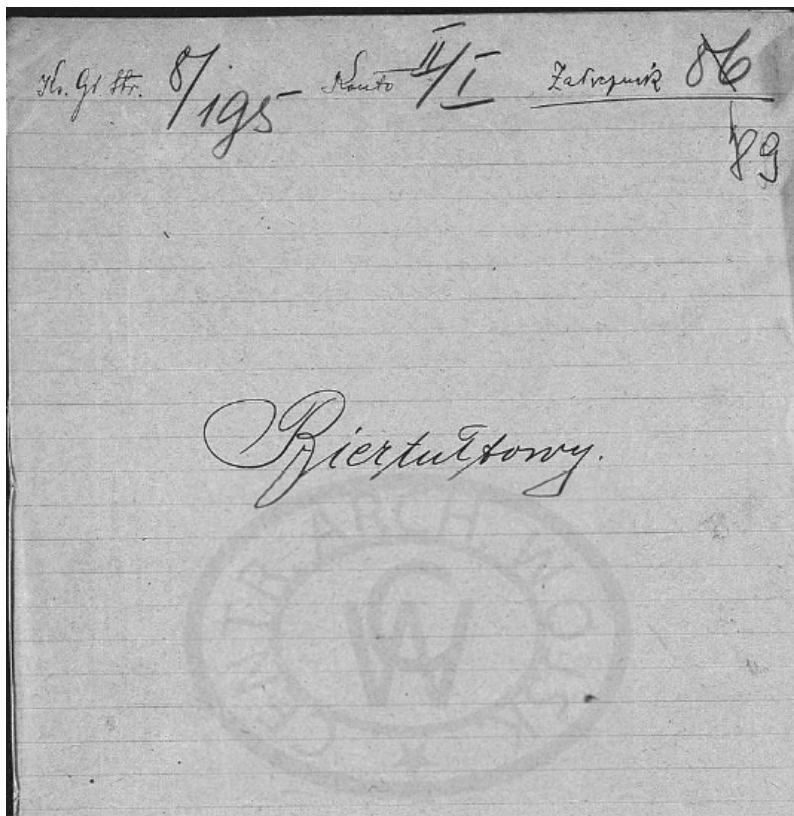
No.	Species	Zeitf.	Museum	Sammlung	Parasiten	Page
		mit An.	mit An.	mit An.	mit An.	
1	Ag. Sarsia	232	-	-	-	491
2	Ag. Sarsia	232	-	-	-	492
3	Ag. Sarsia	232	-	-	-	493
4	Ag. Sarsia	232	-	-	-	494
5	Ag. Sarsia	232	-	-	-	495
6	Ag. Sarsia	232	-	-	-	496
7	Ag. Sarsia	232	-	-	-	497
8	Ag. Sarsia	232	-	-	-	498
9	Ag. Sarsia	232	-	-	-	499
10	Ag. Sarsia	232	-	-	-	500
11	Ag. Sarsia	232	-	-	-	501
12	Ag. Sarsia	232	-	-	-	502
13	Ag. Sarsia	232	-	-	-	503
14	Ag. Sarsia	232	-	-	-	504
15	Ag. Sarsia	232	-	-	-	505
16	Ag. Sarsia	232	-	-	-	506
17	Ag. Sarsia	232	-	-	-	507
18	Ag. Sarsia	232	-	-	-	508
19	Ag. Sarsia	232	-	-	-	509
20	Ag. Sarsia	232	-	-	-	510
21	Ag. Sarsia	232	-	-	-	511
22	Ag. Sarsia	232	-	-	-	512
23	Ag. Sarsia	232	-	-	-	513
24	Ag. Sarsia	232	-	-	-	514
25	Ag. Sarsia	232	-	-	-	515
26	Ag. Sarsia	232	-	-	-	516
27	Ag. Sarsia	232	-	-	-	517
28	Ag. Sarsia	232	-	-	-	518
29	Ag. Sarsia	232	-	-	-	519
30	Ag. Sarsia	232	-	-	-	520
31	Ag. Sarsia	232	-	-	-	521

150

Nr	Nazwa	Zostad	Zobowiązania		Przebieg		Przebieg	Przebieg	Przebieg
			zob.	zob.	zob.	zob.			
12	12. 12. 1930	6763 30	-	157	157	15279 30	15279 30	15279 30	15279 30
13	13. 12. 1930	100	-	118	118	722	722	722	722
14	14. 12. 1930	221	-			487	487	487	487
15	15. 12. 1930	221	-			492	492	492	492
16	16. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
17	17. 12. 1930	160	-			228 50	228 50	228 50	228 50
18	18. 12. 1930	110	-			228 50	228 50	228 50	228 50
19	19. 12. 1930	160	-			228 50	228 50	228 50	228 50
20	20. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
21	21. 12. 1930	222	-			512	512	512	512
22	22. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
23	23. 12. 1930	222	-			672	672	672	672
24	24. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
25	25. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
26	26. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
27	27. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
28	28. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
29	29. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
30	30. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
31	31. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
32	32. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
33	33. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
34	34. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
35	35. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
36	36. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
37	37. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
38	38. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
39	39. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
40	40. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
41	41. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
42	42. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
43	43. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
44	44. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
45	45. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
46	46. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
47	47. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
48	48. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
49	49. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
50	50. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
51	51. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
52	52. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
53	53. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
54	54. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
55	55. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
56	56. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
57	57. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
58	58. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
59	59. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
60	60. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
61	61. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
62	62. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
63	63. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
64	64. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
65	65. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
66	66. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
67	67. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
68	68. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
69	69. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
70	70. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
71	71. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
72	72. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
73	73. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
74	74. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
75	75. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
76	76. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
77	77. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
78	78. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
79	79. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
80	80. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
81	81. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
82	82. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
83	83. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
84	84. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
85	85. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
86	86. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
87	87. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
88	88. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
89	89. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
90	90. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
91	91. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
92	92. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
93	93. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
94	94. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
95	95. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
96	96. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
97	97. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
98	98. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
99	99. 12. 1930	222	-			492	492	492	492
100	100. 12. 1930	222	-			492	492	492	492

Źródło: CAW I.130.87.7a

* dla miejscowości Biertułtowy

№	Лоция	Название	Судит	Сод. аса	Вид	За- опа	Амунт	разм	поставщик
				об. аса	об. аса	об. аса	об. аса	об. аса	
42	0	И. пресноводная	Судит	08-41/2	08-41/2	08-41/2	08-41/2	08-41/2	
43	0	Масло	Судит	12-41/2	12-41/2	12-41/2	12-41/2	12-41/2	
44	0	Масло	Судит	12-41/2	12-41/2	12-41/2	12-41/2	12-41/2	
45	0	Масло	Судит	12-41/2	12-41/2	12-41/2	12-41/2	12-41/2	
46	0	Масло	Судит	12-41/2	12-41/2	12-41/2	12-41/2	12-41/2	
47	0	Масло	Судит	12-41/2	12-41/2	12-41/2	12-41/2	12-41/2	
48	0	Масло	Судит	12-41/2	12-41/2	12-41/2	12-41/2	12-41/2	
49	0	Масло	Судит	12-41/2	12-41/2	12-41/2	12-41/2	12-41/2	
50	0	Масло	Судит	12-41/2	12-41/2	12-41/2	12-41/2	12-41/2	
51	0	Масло	Судит	12-41/2	12-41/2	12-41/2	12-41/2	12-41/2	
52	0	Масло	Судит	12-41/2	12-41/2	12-41/2	12-41/2	12-41/2	
53	0	Масло	Судит	12-41/2	12-41/2	12-41/2	12-41/2	12-41/2	
54	0	Масло	Судит	12-41/2	12-41/2	12-41/2	12-41/2	12-41/2	
55	0	Масло	Судит	12-41/2	12-41/2	12-41/2	12-41/2	12-41/2	
56	0	Масло	Судит	12-41/2	12-41/2	12-41/2	12-41/2	12-41/2	
57	0	Масло	Судит	12-41/2	12-41/2	12-41/2	12-41/2	12-41/2	
58	0	Масло	Судит	12-41/2	12-41/2	12-41/2	12-41/2	12-41/2	
59	0	Масло	Судит	12-41/2	12-41/2	12-41/2	12-41/2	12-41/2	
60	0	Масло	Судит	12-41/2	12-41/2	12-41/2	12-41/2	12-41/2	
61	0	Масло	Судит	12-41/2	12-41/2	12-41/2	12-41/2	12-41/2	

Year	Station	Instrument	Sea level	Height	Sea level	Station	Instrument
62	Agulha	Barometer	16-10/16	350	10118	Barometer	Barometer
63	Agulha	Barometer	16-10/16	350	10118	Barometer	Barometer
64	Agulha	Barometer	16-10/16	350	10118	Barometer	Barometer
65	Agulha	Barometer	16-10/16	350	10118	Barometer	Barometer
66	Agulha	Barometer	16-10/16	350	10118	Barometer	Barometer
67	Agulha	Barometer	16-10/16	350	10118	Barometer	Barometer
68	Agulha	Barometer	16-10/16	350	10118	Barometer	Barometer
69	Agulha	Barometer	16-10/16	350	10118	Barometer	Barometer
70	Agulha	Barometer	16-10/16	350	10118	Barometer	Barometer
71	Agulha	Barometer	16-10/16	350	10118	Barometer	Barometer
72	Agulha	Barometer	16-10/16	350	10118	Barometer	Barometer
73	Agulha	Barometer	16-10/16	350	10118	Barometer	Barometer
74	Agulha	Barometer	16-10/16	350	10118	Barometer	Barometer
75	Agulha	Barometer	16-10/16	350	10118	Barometer	Barometer
76	Agulha	Barometer	16-10/16	350	10118	Barometer	Barometer
77	Agulha	Barometer	16-10/16	350	10118	Barometer	Barometer
78	Agulha	Barometer	16-10/16	350	10118	Barometer	Barometer
79	Agulha	Barometer	16-10/16	350	10118	Barometer	Barometer
80	Agulha	Barometer	16-10/16	350	10118	Barometer	Barometer
81	Agulha	Barometer	16-10/16	350	10118	Barometer	Barometer
82	Agulha	Barometer	16-10/16	350	10118	Barometer	Barometer
83	Agulha	Barometer	16-10/16	350	10118	Barometer	Barometer
84	Agulha	Barometer	16-10/16	350	10118	Barometer	Barometer
85	Agulha	Barometer	16-10/16	350	10118	Barometer	Barometer
86	Agulha	Barometer	16-10/16	350	10118	Barometer	Barometer
87	Agulha	Barometer	16-10/16	350	10118	Barometer	Barometer
88	Agulha	Barometer	16-10/16	350	10118	Barometer	Barometer
89	Agulha	Barometer	16-10/16	350	10118	Barometer	Barometer
90	Agulha	Barometer	16-10/16	350	10118	Barometer	Barometer
91	Agulha	Barometer	16-10/16	350	10118	Barometer	Barometer

95

№ prz.	Opis	Map-iska	Imię	Ja. spaw. obr. do	Wzrost ob. prz.	Pa. spaw. obr. do	Amundsen (kg)	70% am. obr. prz.	poznaczeni
152 prz.	2. Międzybryniewicki		Michał	4/15-1/16	4772		24799,63399	-	Kowalczyk
153	Wypoczynek Lewonosew		Lewonosew	6/15-2/16	49	29/1-1/16		49	Lepkowski, Vansly, Pankajew, Kob. Sidorow, S. G. K.
154 prz.	Wypoczynek		Chasiejew	2/15-1/16	93			93	W. G. K.
155 prz.	Wypoczynek		W. G. K.	1/15-1/16	47			47	W. G. K.
156 prz.	Wypoczynek		W. G. K.	1/15-1/16	47			47	W. G. K.
157 prz.	Wypoczynek		W. G. K.	1/15-1/16	280	4/15-1/16	624	514	W. G. K.
158 prz.	Wypoczynek		W. G. K.	1/15-1/16	130	1/15-1/16	130	130	W. G. K.
159 prz.	Wypoczynek		W. G. K.	1/15-1/16	314		179	179	W. G. K.
160 prz.	Wypoczynek		W. G. K.	1/15-1/16	380		186	176	W. G. K.
161 prz.	Wypoczynek		W. G. K.	1/15-1/16	46	4/15-1/16	220	266	W. G. K.
162 prz.	Wypoczynek		W. G. K.	1/15-1/16			232	232	W. G. K.
163 prz.	Wypoczynek		W. G. K.	1/15-1/16			232	232	W. G. K.
164 prz.	Wypoczynek		W. G. K.	1/15-1/16	310		232	232	W. G. K.
165 prz.	Wypoczynek		W. G. K.	1/15-1/16			280	280	W. G. K.
166 prz.	Wypoczynek		W. G. K.	1/15-1/16			462	462	W. G. K.
167 prz.	Wypoczynek		W. G. K.	1/15-1/16			280	280	W. G. K.
168 prz.	Wypoczynek		W. G. K.	1/15-1/16			182	182	W. G. K.
169 prz.	Wypoczynek		W. G. K.	1/15-1/16			280	280	W. G. K.
170 prz.	Wypoczynek		W. G. K.	1/15-1/16	4355		6766	4166	W. G. K.

W. G. K. - Władysław Kobakowski

W. G. K. - Władysław Kobakowski

W. G. K. - Władysław Kobakowski

Źródło: CAW I.130.87.7a

W zasobach CAW. poza wyżej zamieszczonymi wykazami żyłdu i mundurowego znajdują się również listy żyłdu i mundurowego, na których występują nazwiska powstańców z różnych miejscowości b. powiatu rybnickiego, także i z naszych miejscowości:

CAW I.130.87.7a

/ Z Biertułtów/: plut. Sierny Józef, szer. Rösner Karol, kpr. Pukowiec Antoni, szer. Grunwald Michał, st. szer. Grunwald Michał, st. szer. Gajda Roman, szer. Weiner Paweł, szer. Gomola Teodor, szer. Powiernik Alojzy, szer. Kowol Józef, st. szer. Słanina Maks, szer. Pyszny Paweł, szer. Weiner Wilhelm, szer. Gryt Wincenty, kpr. Rosa Maksymilian, plut. Wencel Franciszek;

/z Głożyn/: szer. Menżyk Wiktor, szer. Dziwoki Jan;

/z kop. „Emma”/: Mitko Michał;

/z Radlina/: szer. Brachman August.

Pod sygn. I.130.87.7c odnaleźć można listy strawnego (diety), które także zawierają dane o udziale w zmaganiach powstańczych i stanowią potwierdzenie danych z innych źródeł.